

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2020. gada 4. novembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja
Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labdien! Lūdzu, sēdieties!

Šodien tiek uzsākta lietas Nr. 2020-07-03 *“Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”* izskatīšana.

Tiesas sēdē piedalās Satversmes tiesas tiesneši Aldis Laviņš, Gunārs Kusiņš, Daiga Rezevska, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs, tiesas sēdes priekšsēdētāja Sanita Osipova.

Tiesas sēdi protokolē tiesas sēžu sekretāre Līva Ošeniece.

Lieta tiek izskatīta tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos attālināti video konferences režīmā. Tiesas process tiks adaptēts, ievērojot tehnoloģiju sniegtās iespējas.

Pieteikuma iesniedzēji – A ugstākā tiesa un tiesībsargs.

Augstākā tiesa savu viedokli Satversmes tiesai ir paudusi rakstveida pieteikumā un ir informējusi Satversmes tiesu, ka tiesas sēdē papildu argumentus izteikt nevēlas.

Tiesas sēdē piedalās tiesībsargs **Juris Jansons** un tiesībsarga biroja pilnvarotā pārstāve, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vadītāja **Ineta Rezevska**.

Tiesībsarga un pilnvarotās pārstāves dokumenti ir pārbaudīti, pilnvara ir iesniegta un pieejama lietā. Tiesa šobrīd ir pārliecinājusies, ka tiesībsargs un pilnvarotā pārstāve ir tiešsaistē. Paldies.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, ir Ministru kabinets.

Ministru kabinetu pārstāv Ministru kabineta Juridiskā departamenta juriskonsulte **Aiga Ābele** un Labklājības ministrijas Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte **Dace Trušinska**.

Pilnvaras ir iesniegtas savlaicīgi un pievienotas lietas materiāliem. Tiesa pārliecinās, ka Ministru kabineta pārstāves ir pievienojušās tiesībsaistē.

Pieaicinātās personas ir:

Latvijas Republikas Saeima, kuru pārstāvēs Saeimas Juridiskā biroja padomnieks **Mārtiņš Birģelis**,

Labklājības ministrija, kuru pārstāvēs Labklājības ministrijas Sociālās apdrošināšanas departamenta vecākā eksperte **Sandra Rucka**,

Tieslietu ministrija, kuru pārstāv Tieslietu ministrijas Valsts sekretāra vietniece tiesību politikas jautājumos, **Laila Medina** un Tieslietu ministrijas Valststiesību departamenta Konstitucionālo tiesību nodaļas vadītāja **Iveta Brīnuma**,

Valsts kontrole, kuru pārstāvēs Valsts kontroles padomes locekle Trešā revīzijas departamenta direktore **Inga Vārava** un Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta Pirmā sektora vadītāja **Ieva Pīpiķe**,

Latvijas Pensionāru federācija, kuru pārstāvēs Latvijas Pensionāru federācijas priekšsēdētāja **Aija Barča**,

ekonomikas tiesību zinātnieks **Edgars Voļskis**.

Minēto pieaicināto personu apliecinoši dokumenti tiks pārbaudīti tiesas procesa laikā tajā brīdī, kad konkrētā pieaicinātā persona tiks pieslēgta tiešsaistei.

Tiesa noteiks kārtību, kādā tiks uzklautas pieaicinātās personas.

Šobrīd tiesa vēlētos noskaidrot, vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvji?

J. Jansons.

Godātā tiesa, nav lūgumu.

S. Osipova.

Paldies, Jansona kungs.

Saeimas pārstāvim?

M. Birģelis.

Saeimas pārstāvim iebildumu nav, bet droši vien būtu Ministru kabinetam jālūdz, vai viņiem ir kādi iebildumi...

S. Osipova.

Es atvainojos.... Ministru kabineta pārstāvjiem?

D. Trušinska.

Nē, paldies. Ministru kabineta pārstāvjiem nav.

S. Osipova.

Paldies jums.

Tā kā lietas dalībnieki nav pieteikuši lūgumus, tad tiesa uzsāk lietas Nr. 2020-07-03 izskatīšanu pēc būtības.

Šajā brīdī es dodu vārdu tiesnesim Artūram Kučam tiesneša ziņojuma sniegšanai.
Lūdzu, Kuča kungs!

A. Kučs.

Paldies.

Labrīt!

Tātad Satversmes tiesā 2019. gada 27. decembrī tika saņemts Augstākās tiesas pieteikums, kurā lūgts atzīt Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punktu un 3.2. apakšpunktu par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam.

Satversmes tiesas 1. kolēģija 2020. gada 22. janvārī ierosināja lietu Nr. 2020-07-03 “Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”.

Lēmumā par lietas ierosināšanu institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Ministru kabinets, uzaicināta iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Ministru kabineta atbildes raksts Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 19. martā.

Lietas sagatavošanas izskatīšanas laikā par pieaicinātajām personām lietā atzītas Saeima, Tieslietu ministrija, Labklājības ministrija, Latvijas Banka, Latvijas Pensionāru federācija, Tiesībsargs un sociālās politikas eksperts Edgars Voļskis.

Pieaicināto personu viedokļi un cita lietas sagatavošanas laikā saņemtā informācija ir pievienota lietas materiāliem.

Ar Satversmes tiesas priekšsēdētājas Inetas Ziemeles 2020. gada 13. augusta lēmumu lieta nodota izskatīšanai un 2020. gada 27. augustā Satversmes tiesa nolēma izskatīt lietu Nr. 2020-07-03 tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi rakstveidā paziņots 2020. gada 31. augustā un 1. septembrī, paziņojums par lietas izskatīšanu tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos publicēts 2020. gada 1. septembrī oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis".

Ar Satversmes tiesas 2020. gada 20. oktobra Rīcības sēdes lēmumu nolemts lietu apvienot ar lietu Nr. 2020-28-03 "Par Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 2. un 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam", lieta Nr. 2020-28-03 tika ierosināta ar 2020. gada 15. maija Satversmes tiesas 4. kolēģijas lēmumu pēc tiesībsarga iesniegtā pieteikuma.

Lēmumā par lietas ierosināšanu institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Ministru kabinets – uzaicināta iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu un tas Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 15. jūlijā.

Lietas sagatavošanas un izskatīšanas laikā par pieaicināto personu atzīta Valsts kontrole.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies tiesnesim Kučam.

Vai tiesnešiem ir jautājumi tiesnesim ziņotājam? Tiesnešiem jautājumu nav.

Tad šobrīd mēs varam dot vārdu tiesībsargam kā pieteikuma iesniedzējam, lai paustu viedokli par lietas faktiskajiem apstākļiem un par juridisko pamatojumu.

Cik ilgs laiks, Jansona kungs, jums ir vajadzīgs?

J. Jansons.

Godātā tiesa, apmēram 30 minūtes.

S. Osipova.

Paldies.

Ministru kabineta pārstāvēm... cik ilgs laiks ir vajadzīgs pēc tam?

D. Trušinska.

Nu, arī apmēram 30 minūtes.

S. Osipova.

Paldies.

Lietas dalībniekiem faktisko apstākļu un juridiskā pamatojuma izklāstīšanai katram tiek dotas 30 minūtes.

Šobrīd, lūdzu, vārds tiesībsargam.

J. Jansons.

Paldies.

Godātā tiesa!

Līdzīgi kā līdz šim izskatītajās lietās par minimālo ienākumu līmeņa nepietiekamo apmēru, arī uz minimālo pensiju nepietiekamo apmēru jau vairāku gadu garumā esmu norādījis gan valdībai, gan Saeimai.

Tikai pēc tam, kad Satversmes tiesā tika iesniegti pieteikumi par GMI līmeni, trūcīguma sliekšņa un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra atbilstību Satversmei, valdība beidzot sāka realizēt politikas plānošanas dokumentos paredzētos pasākumus, paaugstinot arī minimālos vecuma pensijas apmērus, taču arī šajā reizē paredzētie pasākumi tika īstenoti vien daļā.

Lai gan valdība piekrīt, ka minimālie vecuma pensijas apmēri nav pietiekoši, tomēr pēdējo četrpadsmit gadu laikā šī problēma pēc būtības nav risināta. Līdz ar to ievērojamai iedzīvotāju daļai dzīves līmenis ir pazeminājies.

Pagājušā gada jūlijā vērsos pie valdības ar aicinājumu paaugstināt minimālās vecuma pensijas bāzi, kā arī noteikt taisnīgu minimālās vecuma pensijas diferenciācijas kārtību. Ministru kabinets atzina, ka vecuma pensijas minimālais apmērs, kas tobrīd bija piesaistīts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēram, ir pārāk zems un to ir nepieciešams pārskatīt atbilstoši valsts budžeta iespējām.

Līdz ar to 2020. gada budžeta veidošanas procesā tika izvirzīta iniciatīva minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi paaugstināt no 64 eiro un 3 centiem līdz 80 eiro, savukārt personām ar invaliditāti no bērnības no 106 eiro un 72 centiem līdz 122 eiro 69 centiem.

Atbilstoši Ministru kabineta iecerētajam, 2019. gada 28. novembrī Saeima pieņēma grozījumus likumā "Par valsts pensijām", grozot 12. panta otro daļu, nosakot, ka personām, kurām piešķirta vecuma pensija, pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par minimālās vecuma pensijas apmēru un deleģējot Ministru kabinetu noteikt minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi, kā arī minimālās vecuma pensijas apmēra piešķiršanas un pārskatīšanas kārtību.

Saskaņā ar Saeimas doto deleģējumu, Ministru kabinets 2019. gada 3. decembrī pieņēma noteikumus Nr. 579 "Noteikumi par minimālās valsts pensijas apmēru", turpmāk šos noteikumus saukšu par noteikumiem Nr. 579, tādējādi no 2020. gada 1. janvāra noteikumu Nr. 579 otrais punkts noteica, ka minimālās vecuma pensijas aprēķina bāze ir 80 eiro, bet personām ar invaliditāti kopš bērnības – 122 eiro un 69 centi. Minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi pārskata Ministru kabinets pēc labklājības ministra ierosinājuma, atbilstoši valsts budžeta iespējām, izvērtējot ekonomisko situāciju valstī.

Savukārt noteikumu Nr. 579 trešais punkts noteica minimālās vecuma pensijas apmēru atkarībā no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža, saglabājot līdzšinējo četru grupu gradāciju.

Vērtējot valdības lemto, jāpauž, vai tiešām minimālās vecuma pensijas palielinājums par nepilniem 16 eiro četrpadsmit gadu laikā ir pietiekams tiem mērķiem, ko likumdevējs ir definējis, vai tas valdības skatījumā novērš šaubas par valdības bezdarbību, kā arī novērš tās sekas, kas radušās minēto gadu garumā valdības un likumdevēja bezdarbības dēļ.

Uzskatu, ka nē. Tas nav pietiekams. Valdības un arī valsts kopumā ilgstošā bezdarbība nav attaisnojama un tās sekas joprojām ir pārlieku smagas attiecībā pret valsts definētajām vērtībām, proti, cilvēka cieņas ievērošana, pamattiesību taisnīga un reāla nevis deklaratīva nodrošināšana.

Tādēļ ar savu pieteikumu es apstrīdu noteikumu Nr. 579 otrā un trešā punkta atbilstību Satversmes 1. pantam, 91. pantam un 109. pantam.

Uzskatu, ka noteikumu Nr. 579 otrais un trešais punkts neatbilst Satversmei no diviem aspektiem.

Pirmkārt, atbilstoši noteiktajai minimālās vecuma pensijas bāzei un individuālās personas uzkrātajam apdrošināšanas stāžam aprēķinātais minimālās vecuma pensijas apmērs ir nepietiekams, tas neatbilst cilvēka cieņā balstītam sociāli atbildīgas valsts principam.

Otrkārt, noteikumu Nr. 579 trešā punktā iekļautā vecuma pensijas gradācija atbilstoši uzkrātajam apdrošināšanas stāžam, ir netaisnīga pret personām ar lielāku apdrošināšanas stāžu.

Pieteikuma pamatojums. Ir atzīts, ka pensionāri ir sociāla grupa, kurai nepieciešama īpaša aizsardzība. Vēl jo vairāk tas attiecas uz tiem pensionāriem, kuru ienākumi ir nelieli un uzskatāmi par tādiem, kas nesniedzas līdz minimālajam sociālajam nodrošinājumam. Līdz ar to viens no būtiskākajiem lielumiem, kas ietekmē sociāli visneaizsargātāko Latvijas iedzīvotāju, pensionāru, ikdienu, ir minimālās vecuma pensijas apmērs.

Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem, šā gada janvārī 65 288 personas jeb 14,5 procenti no visiem vecuma pensijas saņēmējiem saņēma valsts garantēto minimālo vecuma pensiju. Galvenie iemesli, kāpēc personai pensija tiek noteikta minimālajā apmērā ir: mazs apdrošināšanas stāžs, īpaši pēc 1996. gada vai niecīgs uzkrātais pensijas kapitāls, ja persona ir strādājusi ar salīdzinoši zemu atalgojumu vai bija izvēlējusies izmantot sistēmas paredzētos atvieglojumus iemaksu veikšanai, piemēram, bija pašnodarbinātā persona, mikrouzņēmumu nodokļa maksātāja, autoratlīdzības saņēmēja, patentmaksātāja un tamlīdzīgi. Taču arī liels apdrošināšanas stāžs, piemēram, 40 vai vairāk gadu, vēl negarantē, ka personai tiks piešķirta adekvāta vecuma pensija.

Tādējādi jau Satversmes ievadā tieši ir pateikts, ka Latvija ir sociāli atbildīga valsts, kas likumdošanā, pārvaldē un tiesas spriešanā cenšas iespējami plaši īstenot sociālo taisnīgumu. Sociāli atbildīgas valsts mērķis ir izlīdzināt sabiedrībā būtiskākās atšķirības un katrai iedzīvotāju grupai nodrošināt dzīves standartu.

Latvija sevi ir definējusi kā demokrātisku, tiesisku, sociāli atbildīgu valsti, kas balstās uz cilvēka cieņu un brīvību un aizsargā cilvēka pamattiesības. No cilvēka cieņā balstīta sociāli atbildīgas valsts principa izriet likumdevēja pienākums izveidot tādu sociālo nodrošinājumu, kas vērsts uz cilvēka cieņas kā demokrātiskas, tiesiskas valsts augstākās vērtības aizsardzību, sociālās nevienlīdzības izlīdzināšanu un valsts ilgtspējas attīstību.

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts, ka tiesības uz sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā apmērā ietilpst Satversmes 109. panta tvērumā. Satversmes 1. un 109. pants garantē iedzīvotājiem tiesības uz stabilu un prognozējamu, kā arī efektīvu, taisnīgu un ilgtspējīgu sociālo nodrošinājumu. Tāpat no Satversmes 1. un 109. panta izriet valsts pozitīvais pienākums nodrošināt, lai persona varētu dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai.

Uzskatu, ka nav nepieciešams atkārtot, ka ar sociālā nodrošinājuma jēdzienu saprotam ne tikai ar sociālo apdrošināšanu un iemaksu veikšanu saistītu pasākumu, bet arī sociālās palīdzības pasākumu, kuri balstās uz personas materiālo resursu novērtēšanu.

Par šo mēs esam plaši diskutējuši lietās Nr. 2019-24-03 un lietā Nr. 2019-27-03.

Tomēr vēlos uzsvērt, ka sociālās apdrošināšanas sistēmā paredzētos pasākumus nevar aizstāt ar sociālo palīdzību. Šajā lietā ir izšķirams jautājums, vai Satversmē garantētajām pamattiesībām atbilst minimālās vecuma pensijas apmērs, proti, viens no sociālās apdrošināšanas sistēmas paredzētajiem pasākumiem.

Uzskatu, ka apstrīdēto normu satversmība ir vērtējama caur valsts pozitīvā pienākuma prizmu, vērtējot, vai valsts ir izpildījusi pozitīvos pienākumus, kas tai izriet no personas sociālajām pamattiesībām. Ir jāpārbauda, vai likumdevējs ir veicis pasākumus, lai nodrošinātu iedzīvotājiem iespēju īstenot sociālās tiesības, vai šie pasākumi ir veikti pienācīgi, proti, vai personām ir nodrošināta iespēja īstenot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā un vai ir ievēroti vispārējo tiesību principi.

Detalizēts arguments, kāpēc uzskatu, ka valsts nav pienācīgi izpildījusi savu pozitīvo pienākumu tā, lai indivīds spētu savas tiesības uz vecuma pensiju īstenot vismaz minimālajā apmērā, esmu izklāstījis pieteikumā Satversmes tiesai.

Pavisam īsi atkārtojot norādāms, ka, pirmkārt, likumdevējs ir nodrošinājis ikvienai personai, kura atbilst likumā "Par valsts pensijām" noteiktajiem kritērijiem, saņemt vecuma pensiju vismaz minimālā apmērā. Tātad var secināt, ka likumdevējs formāli ir izpildījis savu pozitīvo pienākumu, lai persona varētu īstenot savas tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā vismaz minimālajā apmērā.

Savukārt pilnīgi noteikti var apgalvot, ka šie pasākumi nav veikti pienācīgi. Vispirms jau tādēļ, ka minimālās vecuma pensijas bāzes apmērs nav balstīts nekādos ekonomiski pamatos aprēķinos, bet tiek atrasts politiskās vienošanās rezultātā, neskatoties uz to, ka pat valdība jau ilgstoši atzīst, ka minimālās vecuma pensijas apmērs ir nepietiekams.

Otrkārt, valdība gadiem ilgi minimālo vecuma pensijas apmēru ir saglabājusi nemainīgi zemu, neraugoties uz ekonomikas izaugsmi un patēriņa cenu pieaugšanu.

Treškārt, valsts nav radījusi pietiekami efektīvu mehānismu, lai indivīds pēc gara un ilga darba mūža varētu saņemt pietiekamu sociālo nodrošinājumu. Attiecībā uz vispārējiem tiesību principiem vēlos uzsvērt, ka tieši minimālās vecuma pensijas apmēra nepietiekamība rada sociālo atstumtību, kas var būt par pamatu vecuma pensijas saņēmēju diskriminācijai sociālā stāvokļa un sociālās izcelsmes dēļ. Savukārt, ar apstrīdēto normu nosakot četru grupu gradāciju atkarībā no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža, valdība bez objektīva pamata personas ar lielāku apdrošināšanas stāžu ir nostādījusi nelabvēlīgākā situācijā nekā personas ar mazāku apdrošināšanas stāžu, tādējādi radot vienlīdzības principa pārkāpumu.

Papildus vēlos uzsvērt, ka demokrātiski tiesiskā valstī likumdevējam, pieņemot tiesību normas, ir jārespektē cilvēka cieņa un sociālo tiesību mērķis, lai, cik vien tas ir iespējams, kalpotu cilvēka cienīgas eksistences nodrošināšanai.

Konkrētās lietas ietvaros uzskatu, ka līdzšinējā valdības attieksme, izrādot deklaratīvas rūpes par vienu no nabadzīgākajām Latvijas iedzīvotāju grupām – minimālās vecuma pensijas saņēmējiem – ilgstoši ignorējot viņu tiesības un vajadzības, norāda uz cieņas trūkumu attiecībā pret šiem cilvēkiem.

Turpmāk detalizētāk pievērsīšos tiem argumentiem, kuri nebija izvērsti pieteikumā.

Piemēram, kā zināms, kopš 1996. gada Latvijā ir ieviesta sociālās apdrošināšanas sistēma, kas ir balstīta uz personas veiktajām iemaksām. Likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" mērķis ir noteikt sociālās apdrošināšanas vispārīgos principus, kā arī regulēt tās finansiālo un organizatorisko struktūru. Sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu personas riskus, zaudējot darba ienākumus. Viens no šādiem riskiem ir cilvēka vecums. Tiesības uz vecuma pensiju ir konkretizētas likumā "Par valsts pensijām". Vecuma pensija ir atkarīga no personas uzkrātā pensijas kapitāla, apdrošināšanas stāža un pensionēšanās vecuma. Tādējādi sociālās apdrošināšanas sistēma paredz personas individuālu iesaisti savas vecuma pensijas nodrošināšanā. No tā izriet, ka sociālās apdrošināšanas sistēmas kopumā un konkrēti vecuma pensijas galvenais mērķis, proti, nodrošināt personai iepriekšējo ienākumu atvietojamību, sasniedzot likumā noteikto vecumu.

Savukārt gadījumos, kad personas iesaiste sociālās apdrošināšanas sistēmā nav bijusi pietiekama, likums "Par valsts pensijām" nodrošina personai tiesības saņemt

vecuma pensiju vismaz minimālajā apmērā atkarībā no personas uzkrātā apdrošināšanas stāža.

Ministru kabinets atbildes rakstā ir norādījis, ka primāri par savu vecuma pensijas apmēru atbildīgs ir pats cilvēks, ko viņš visā sava darba mūžā ir darījis un ar kādiem ienākumiem ir izticis. Tomēr es nevaru piekrist šādam apgalvojumam.

Vēlos uzsvērt, ka no sociāli atbildīgas valsts principa izriet valsts pienākums radīt ilgtspējīgu sociālās apdrošināšanas sistēmu, samērojot gan pašreizējo pensijas saņēmēju, gan nākotnes pensiju saņēmēju intereses.

Tādējādi visupirms tas ir valsts pienākums radīt tādu pensiju sistēmu, kas nodrošina vienlīdzīgas iespējas saņemt adekvātu pensiju gan šodien, gan arī nākotnē.

Lai gan pensijas apmērs ir tieši atkarīgs no personas veiktajām iemaksām, valsts ir izdarījusi izvēli, paredzot vecuma pensiju piešķirt arī par tādiem periodiem, kas nav balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām. Proti, apdrošināšanas stāžā tiek ieskaitīti darba un tam pielīdzinātie periodi, kas uzkrāti līdz 1996. gadam. Turklāt likums "Par valsts pensijām" neierobežo iegūt tiesības uz vecuma pensiju personām, kurām apdrošināšanas stāžs ir uzkrāts tikai līdz 1996. gadam, tas ir, personām, kuras sociālās apdrošināšanas iemaksas vispār nav veikušas.

Likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu" valsts ir noteikusi sociāli apdrošināmo personu loku – gan to personu, kas sociālajai apdrošināšanai ir pakļautas obligāti, gan arī kārtību, kādā personas sociālajai apdrošināšanai var pievienoties brīvprātīgi, tostarp likums paredz vairākas personu grupas, kuras sociālās apdrošināšanas iemaksas veic atviegloto nodokļu režīmā. Šo personu veiktās iemaksas, salīdzinot ar vispārējā nodokļu režīmā strādājošajiem, ir būtiski mazākas. Līdz ar to šīm personām atbilstoši iemaksām aprēķinātā vecuma pensija būs būtiski mazāka, tādējādi radot nepieciešamību starpību līdz minimālajam vecuma pensijas apmēram piemaksāt no citu personu veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tieši valsts radītā sociālās apdrošināšanas sistēma pieļauj veikt apdrošināšanas iemaksas no ienākumiem, kas nesasniedz valstī noteikto minimālo darba algu.

Arī Valsts kontrole savā rakstveida viedoklī ir norādījusi, ka būtiskus riskus pensiju sistēmai rada atvieglotie nodokļu režīmi, kas pieļauj sociālās apdrošināšanas iemaksas veikt mazākā apmērā vai neveikt vispār.

Tātad jau sākotnēji valsts, radot sociālās apdrošināšanas sistēmu, ir pieņēmusi, ka daļai tās dalībnieku pensijas izmaksa tiks nodrošināta, ņemot vērā sociālās apdrošināšanas sistēmā paredzēto solidaritātes principu, proti, izmantojot citu sistēmas dalībnieku veiktās iemaksas, kas ilgtermiņā ietekmē sociālās apdrošināšanas sistēmas pašfinansēšanos un ilgtspēju.

Tādējādi uzskatu, ka valsts nav veikusi visus nepieciešamos pasākumus, lai radītu efektīvu sociālās apdrošināšanas sistēmu.

Otrkārt, ja valsts ir radījusi tādu sociālās apdrošināšanas sistēmu, kas pieļauj, ka pietiekami ilga darba mūža laikā persona nevar nodrošināt sev pietiekamu vecuma pensiju, tad valsts pienākums ir noteikt taisnīgu minimālās vecuma pensijas apmēra aprēķināšanas kārtību, kā arī periodiski pārskatīt to.

Apstrīdētās normas noteic, ka minimālās vecuma pensijas bāze ir 80 eiro, personām ar invaliditāti kopš bērnības – 122,69 eiro. Šādas minimālās vecuma pensijas bāzes apmērs ir spēkā no šā gada 1. janvāra. Minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes lielums ir noteikts nevis pamatojoties uz konkrētu metodoloģiju, bet ņemot vērā tikai valsts finansiālās iespējas konkrētajā brīdī.

Uzskatu, ka minimālajai vecuma pensijai ir jābūt aprēķinos balstītam lielumam, kas atbilst gan sociālās apdrošināšanas principiem, proti, individuālā uzkrājuma principiem un solidaritātes principiem, gan cilvēka cieņas principiem.

Viena no sociālās apdrošināšanas pabalsta vai pensiju aprēķina metodēm izriet no pārskatītās Eiropas Sociālās hartas 12. panta. Jāatzīmē, ka ratificējot pārskatīto Eiropas Sociālo hartu, Latvija ir apņēmusies nodrošināt konkrētus minimālos standartus sociālās drošības jomā. No hartas 12. panta 1. punkta izriet, ka minimālajam sociālā nodrošinājuma apmēram, ja tas ir ienākumus aizstājošs, ir jābūt vismaz 50 procentu apmērā no ienākumu mediānas. Savukārt, ja tas ir zem 40 procentiem no ienākumu mediānas, tad tas nav atbilstošs hartas 12. panta pirmajam punktam. Attiecīgi pēc 2018. gada datiem, 50 procenti no ienākumu mediānas ir 341 eiro, bet 40 procenti – 272 eiro. Savukārt, piemērojot Latvijas ekvivalences skalu, attiecīgi 272 eiro un 218 eiro.

Tātad viena no iespējamām minimālās vecuma pensijas apmēra noteikšanas metodēm ir piesaistīt to ienākumu mediānai. Jau 2014. gada Konceptijā par minimālo ienākumu līmeņa noteikšanu un vēlākos politikas plānošanas dokumentos valdība ir norādījusi, ka minimālās vecuma pensijas būtu nosakāmas, ņemot vērā ienākumu mediānu, proti, minimālās vecuma pensijas bāze būtu nosakāma 20 procentu apmērā no ienākumu mediānas. Savukārt Valsts kontrole ir norādījusi uz 1995. gada Pensiju reformas konceptijā paredzēto minimālās vecuma pensijas noteikšanas mehānismu, proti, konceptijā iekļautais pensiju pirmā līmeņa mērķis bija nodrošināt minimālo ienākumu līmeni pensijas vecuma iedzīvotājiem 20 procentu apmērā no vidējās bruto algas valstī, lai novērstu nabadzību šīs grupas iedzīvotāju vidū. Saskaņā ar statistikas datiem tas būtu 215 eiro. Vidējā bruto samaksa 2019. gadā bija 1076 eiro. Taču, kā norāda Valsts kontrole, ar pašreizējiem un tuvākajā laikā plānotajiem sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumiem nav iespējams ieviest nevienu no iepriekš minētajām minimālās vecuma pensijas aprēķina metodēm.

Vai tas nozīmē, ka valdība, aizbildinoties ar sociālās apdrošināšanas sistēmas pašfinansēšanas un ilgtspējas nodrošināšanas nepieciešamību, var atteikties no pienākuma noteikt pienācīgu minimālās vecuma pensijas apmēru? Uzskatu, ka nē. Šajā situācijā gan likumdevējam, gan valdībai būtu jāpieliek vēl lielākas pūles, lai

nodrošinātu pensionāriem tiesības saņemt pienācīgu vecuma pensiju un saglabāt pensiju sistēmas stabilitāti.

Jāatzīmē, ka pēdējo gadu laikā, neskatoties uz Finanšu ministrijas iebildumiem, likumdevējs vairākkārt ir veicis grozījumus likumā "Par valsts pensijām" attiecībā uz pensiju ikgadējo pārskatīšanu jeb indeksāciju. Piemēram, 2017. gada 22. jūnijā un 2018. gada 27. septembra grozījumi likumā "Par valsts pensijām", kas prasa no sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta būtiskus papildus līdzekļus. Tajā pat laikā ne 2017. gadā, ne 2018. gadā valdība neuzskatīja par iespējamu pārskatīt minimālās vecuma pensijas apmērus.

Nešaubos, ka arī ikgadējā pensiju pārskatīšana ir būtiska, lai mazinātu pensijas saņēmēju nabadzības līmeni. Tomēr uzskatu, ka šāda selektīva pieeja, lemjot par vienu vai otru budžeta ietilpīgu grozījumu pensiju jomā, no likumdevēja un valdības puses nav pieļaujama. Jāatzīmē, ka šobrīd 2021. gada budžeta ietvaros Saeimā tiks skatīti grozījumi likumā "Par valsts pensijām", kas paredz no 2021. gada minimālās vecuma pensijas bāzi noteikt 136 eiro apmērā, bet personām ar invaliditāti no bērnības – 163 eiro apmērā, pielīdzinot minētos apmērus 25 un 30 procentiem no 2018. gada ienākuma mediānas, kas aprēķināta atbilstoši Latvijas ekvivalences skalai.

Lai gan likumdevēja iecerētajā ir saskatāmi centieni uzlabot pensijas saņēmēju sociālo situāciju, tomēr uzskatu, ka tas joprojām neatbilst Satversmes tiesas lietā Nr. 2019-24-03, tā saucamā GMI lieta, paustajām atziņām, ka būtiskākie jautājumi, piemēram, principi, kā nosakāma minimālā vecuma pensija, būtu jāizlemj likumdevējam likumdošanas procesā. Tāpat likumprojekts un tā anotācija nesniedz pamatojumu izvēlētajam procentuālajam apmēram no ienākumu mediānas. Arī pēc minimālās vecuma pensijas bāzes paaugstināšanas hartā paredzēto minimumu – 40 procentus no mediānas – minimālās vecuma pensijas apmērs sasniegs tikai pie ļoti liela apdrošināšanas stāža, tas ir, četrdesmit un vairāk gadi.

Ņemot vērā iepriekš norādīto, uzskatu, ka valsts nav radījusi pietiekamu mehānismu, lai cilvēks vecumdienās varētu saņemt pienācīgu sociālo nodrošinājumu vecuma pensijas veidā.

Attiecībā uz noteikumu Nr. 579 noteikto četru līmeņu gradāciju, atkarībā no uzkrātā apdrošināšanas stāža, vēlos norādīt, ka nepiekrītu Ministru kabineta viedoklim, ka, nosakot augstus minimālos vecuma pensijas apmērus, cilvēkiem nebūs motivācijas maksāt sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem darba ienākumiem. Līdzīgu viedokli ir paudusi arī Latvijas Banka.

Taču ne Ministru kabinets, ne Latvijas Banka nav pamatojusi šo pieņēmumu. Manā ieskatā tieši pretēji. Esošā četru līmeņu minimālās vecuma pensijas gradācija ik pa desmit gadiem nemotivē personas strādāt un tādējādi papildināt apdrošināšanas stāžu, jo minimālā vecuma pensija pie 21 apdrošināšanas stāža gada ir tāda pati, kā pie 30.

Jāteic gan, ka ar 2021. gadu ir plānots mainīt līdzšinējo četru līmeņu gradāciju nosakot, ka minimālās vecuma pensijas apmēru nosaka minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzei piemērojot koeficientu 1,1, un par katru nākamo gadu, kas pārsniedz šajā likumā noteikto vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu, apmēru palielinot par 2 procentiem no minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes. Tādējādi turpmāk tiks noteikts līdzvērtīgs minimālās pensijas pieaugums par katru nākamo apdrošināšanas stāža gadu.

Taču ir būtiski uzsvērt, ka šobrīd šis regulējums vēl nav pieņemts un nav spēkā.

Ņemot vērā gan rakstveidā, gan mutvārdos izteikto viedokli, lūdzu tiesu atzīt Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 "Noteikumi par minimālās vecuma pensijas apmēru" 2. un 3. punktu par neatbilstošiem Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Jansona kungs.

Tiesnešiem būs jautājumi. Tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Labrīt! Paldies jums. Man būs vairāki jautājumi.

Pirmais. Jūs teicāt par šo 16 eiro palielinājumu, ka tas nav pietiekams un neatbilst likumdevēja definētajiem mērķiem. Un šeit es gribētu paprasīt jums plašāk, vai... sekojot likumdevējam un arī tiesību aktiem, vai jums ir skaidrs, kāds ir vecuma pensijas, minimālās vecuma pensijas, mērķis, ar kādu nolūku, kādām vajadzībām likumdevējs to ir noteicis?

J. Jansons.

Paldies. Godātā tiesa.

Nav precīzi skaidri likumdevēja noteiktie mērķi attiecībā par pensiju apmēru un ko ar šo te pensijas apmēru būtu jāsedz, kādas pamatvajadzības, ja es pareizi sapratu jautājumu.

A. Kučs.

Nu jā, tieši tā. Kādam mērķim, teiksim, tieši ir noteikts minimālās vecuma pensijas šis te apmērs?

Vai, jūsuprāt, tad turpinot... vecuma pensijas minimālais apmērs tas mērķis ir tāds pats, kā vecuma pensijai kopumā? Vai tomēr šiem diviem jēdzieniem būtu atšķirība starp viņiem?

J. Jansons.

Ja drīkst, kolēģe sniegs atbildi.

I. Rezevska.

Godātā tiesa!

Runājot par vecuma pensijas mērķi, mēs uzskatām, ka gan minimālās vecuma pensijas mērķis, ja, tā var teikt, nopelnītās vecuma pensijas mērķis ir aizstāt zudušos ienākumus, ko cilvēks ir iepriekš nopelnījis no sava darba. Tātad, mēs saprotam, ka tie ir cilvēka vienīgie ienākumi un skatoties no mērķa, tiem ir jābūt tādiem ienākumiem, lai cilvēks varētu cilvēka cienīgi izdzīvot. Tātad nosegt savas nepieciešamās ikdienas pamatvajadzības vismaz minimālā apmērā.

A. Kučs.

Tātad tas ir... es domāju, no kurienes, teiksim, šis jūsu secinājums ir balstīts. Tas ir lasot un pašiem izsecinot tā, vai arī to jūs atrodat, teiksim, tiesību aktos, kur tas ir diezgan skaidri definēts, jo, pieņemsim, Ministru kabinets norāda, ka tam nav jāsedz visas pamatvajadzības. Tāpēc es gribēju saprast, no kurienes jūs izsecināt tieši šāda veida mērķi minimālās vecuma pensijas noteikšanai?

J. Jansons.

Nu, to mēs izsecinām no tiesību aktiem un it īpaši arī, ja mēs vērtējam starptautiskos tiesību aktus šajā jomā, kā, piemēram Pakts par sociāli ekonomisko kultūras tiesību...

A. Kučs.

Paldies.

Tad otrs. Vai jūs piekrītat, ka sociālās apdrošināšanas sistēma ir balstīta uz pašfinansēšanās principu?

J. Jansons.

Jā, protams. Un kā arī Valsts kontrole to ir atzinusi, tad šābrīža sistēma un ar to finansējumu, kāds viņš ir, un tiem mērķiem, ko valdība ir ieplānojusi savos politikas plānošanas dokumentos, iespējams, ka šādā veidā tā finansēšana var būt nepietiekama. Līdz ar to... tātad, lai nosegtu visu šo, kas ir papildus saistīts arī ar mūsu pieteikumā minēto, būtu jāmeklē arī citi finansēšanas avoti... no pamatbudžeta, piemēram...

A. Kučs.

Nu, jā tas arī bija mans jautājums, vai pašfinansēšanās ietvaros jūs redzat, ka var nodrošināt... vai minimālā vecuma pensija, kā jūs sakāt, var nodrošināt pensijas

saņēmēju pamatvajadzības, ņemot vērā, ka tās iemaksas personai nav bijušas tādas, kas tātad to nodrošinātu. Vai... tad es saprotu no jums, ka jūs redzat, ka būtu jāmaina arī pats modelis pamatos?

J. Jansons.

Tieši tā. Un, kā jau mēs arī minējām, tad visupirms valsts ir atbildīga par sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspēju un adekvātumu. Un ja mēs redzam, ka ir daudz un dažādi nodokļu režīmi, kuros faktiski, veicot sociālās iemaksas... cilvēki nesedz to sociālo iemaksu, kas būtu, piemēram, no minimālās algas. Līdz ar to mēs tiešām saskatām risku nākotnē, kā es to arī jau pieminēju savā pieteicēja runā, mēs saskatām risku nākotnē, ka visai sabiedrībai, tātad tiem nodokļu maksātājiem... no visiem, kas no darba algas vai darba ienākumu maksā šīs te sociālās iemaksas, solidāri būs tātad jāpiedalās atbalstīt tos cilvēkus, kas nav nopelnījuši faktiski pensiju minimālajā apmērā.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums man būtu. Kādēļ tieši vecuma pensijas minimālajam apmēram, jūsuprāt, būtu jānodrošina pensionāra pamatvajadzības... jūs arī teicāt, ka sociālās apdrošināšanas pasākumus nevar aizstāt ar sociālo palīdzību. Tas, ko mēs redzam, ja mēs skatāmies uz sistēmu kopumā, teiksim, arī Ministru kabineta arguments ir, ka ir pieejami arī personām, kas saņem minimālo vecuma pensiju, arī sociālās palīdzības pasākumi? Dažāda atbalsta veida pasākumi, un tie kopumā nodrošina, kā mēs sakām, cilvēkam cienīgu šo sociālo nodrošinājumu, pat ja šis viens atsevišķais apmērs to nenodrošina... viena minimālā vecuma pensija. Kāpēc, jūsuprāt, valdība nevar izvēlēties iet šādu ceļu vai šādu modeli? Vai tas ir pretrunā ar hartu vai tur ir citi argumenti no jūsu puses?

J. Jansons.

Tur ir vairāki aspekti. Es par vienu pateikšu un tad paturpinās mana kolēģe. Bet tas arī izriet no iepriekšējās Satversmes tiesas judikatūras un ko es arī pieteicēja runā minēju, ka sociālā palīdzība nevar aizstāt sociālās apdrošināšanas sistēmu. Respektīvi, sociālās apdrošināšanas sistēmai ir jābūt, sauksim to tā, tik pašpietiekamai un adekvātai ikvienam, pieņemsim, vecuma pensijas saņēmējam, vai kā citādi, lai tātad varētu tikt nodrošināta dzīve cilvēka cienīgā apmērā.

Mana kolēģe paturpinās.

I. Rezevska.

Jā, godātā tiesa, mūsu skatījumā pašvaldības sociālā palīdzība... tā tas ir atkarībā no pašvaldības, ir nopietns atbalsts, kas tomēr ir vairāk paredzēta īslaicīgu grūtību

pārvarēšanai, kā mēs redzējām GMI lietā, lai cilvēks spētu, tā teikt, sakārtot savu dzīvi un atgriezties pilnvērtīgi dzīvē... Bet šajā gadījumā mēs runājam par cilvēkiem jau krietnos gados un mēs redzam, ka tur nekādas īstas sakārtošanās īslaicīgas nekas nebūs... Tātad ar šādu regulējumu kā šobrīd, mēs paredzam, ka šie cilvēki mūža nogalē ir spiesti iet pie pašvaldības un lūgt sociālo palīdzību, neskatoties uz to, ka viņi ir strādājuši četrdesmit un vairāk gadus atsevišķos gadījumos Mēs uzskatām, ka šī sistēma nav taisnīga un adekvāta no tā, jo, lai arī cilvēks ir nostrādājis ilgu darba mūžu, ir spiests vērsties pēc sociālās palīdzības.

Bet, protams, te ir arī otrs aspekts, ko iepriekšējās lietās mēs esam konstatējuši... ka šī sociālā palīdzība tomēr ir ļoti sadrumstalota un viņa arī nav pietiekamā apmērā.

A. Kučs.

Nu, tad te man jautājums būtu tāds, vai jūs arī esat skatījuši kopumā, teiksim, par šīm te personām, kas saņem minimālo vecuma pensiju, vai jums ir tāda izpēte bijusi, vai skatot kopumā to... ja tā varētu teikt... sociālās drošības pakalpojumu, pabalstu... kopainu, ja mēs paskatāmies, kas viņiem ir pieejama, es sapratu no jums, ka ir šie citi atbalsta pasākumi ir tā kā vairāk īslaicīgi, bet vai jūs esat pētījuši, kas viņiem ir pieejams un vai tas, teiksim, nenodrošina cilvēku cienīgu dzīvi?

I. Rezevska.

Jā, mums ir bijušas izpētes gan atsevišķu pārbaudes lietu ietvaros, gan arī gatavojoties iepriekšējām Satversmes tiesas lietām par kopējo sociālās palīdzības un sociālā atbalsta sistēmu Latvijā... Jā, pārsvarā tas, kas ir papildus pieejams, ir šis te obligātais mājokļa pabalsts. No iepriekšējām lietām mēs jau zinām, ka tas ir ļoti fragmentēts un dažā pašvaldībā tas ir ļoti, ļoti niecīgs. Līdz ar to mēs redzam, ka nav nodrošināta šis te adekvātais sociālais atbalsts kopumā. Un, protams, arī pārsvarā pašvaldības brīvprātīgo iniciatīvu ietvaros nodrošina arī veselības pakalpojumiem dažādus nelielus fragmentētus atbalsta pasākumus. Tomēr tas nav nekas komplekss un mēs nevaram skatīties, ka tas būtu adekvāts un pietiekams.

Tātad, protams, pašvaldībās mēs šādu izpēti esam veikuši un nonācām pie šiem pašiem rezultātiem, ka tas nav pietiekami.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl man būtu jautājums par 91. pantu. Jūs esat norādījuši arī, ka nepietiekams vecuma pensijas apmērs ir iemesls pensijas saņēmēju diskriminācijai. Mans jautājums būtu, kas, jūsuprāt, ir salīdzināmās grupas, ja mēs runājam par diskriminācijas un vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu.

J. Jansons.

Tātad, pats vecuma pensijas saņēmējs ir salīdzināmā grupa. Tātad tie ir tie pensionāri, kas saņem zem nabadzības riska sliekšņa, un, protams, tātad, ja mēs runājam arī par...

I. Rezevska.

Jā, lietas ietvaros mēs skatījām, kā... un pēc būtības, mēs zinām no iepriekšējām lietām, ka nevar salīdzināt citas sabiedrības grupas ar vecuma pensijas saņēmējiem, kas pēc definīcijas nav salīdzināmā situācijā. Bet mēs tomēr lūkojam caur diskriminācijas aspektu, ka valsts ar ilgstošu bezdarbību ir nolikusi šos te vecuma pensijas saņēmējus diskriminējošā situācijā, jo šāda ilgstoša sociālā atstumtība un nabadzība pēc kritērija “vecums”... viņus ir pakļāvušas diskriminācijai...

A. Kučs.

Jā, bet salīdzinājumā ar ko? Kas ir tās salīdzināmās grupas? Jūs skatāties viņu starpā, iekšēji vai salīdzinājumā ar ko?

I. Rezevska.

Nu, mūsu ieskatā... zināmā veidā skatoties pret citām sabiedrības grupām, gan arī, protams, iekšēji... bet nu tur ir tāds sīkāks mehānisms jāskatās... gan no pensijas indeksācijas viedokļa, kādu ietekmi, teiksim, pensijas indeksācija ir atstājusi uz minimālās pensijas saņēmējiem un kādu, tā teikt, uz nopelnīto lielāku pensiju saņēmējiem... Mēs redzam, ka tur ir diskriminējoši elementi.

J. Jansons.

Ja es drīkstu, tad papildināšu.

Tad apmēram puse no vecuma pensijas saņēmējiem saņem vecuma pensiju, kas neatbilst hartas 12. pantā noteiktajam minimumam, tādējādi pensionāri un it īpaši tādi, kuru ienākumi ir zemi, ir pakļauti diskriminācijai gan vecuma, gan sociālā stāvokļa dēļ, nenodrošinot pietiekamu minimālās vecuma pensijas apmēru, nenodrošinot pietiekamu tā pārskatīšanu, vecuma pensijas saņēmēji ilgstoši ir pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam, tādējādi mēs uzskatām, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantam, kā es jau arī minēju iepriekš.

A. Kučs.

Paldies. Man jautājumu vairāk nebūs šobrīd.

S. Osipova.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Labdien, Jansona kungs, man būtu divi jautājumi.

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, Satversmē noteiktais sociālais nodrošinājums valstij būtu jāsniedz ar kādu vienu vai vairāku pasākumu kopumu? Paldies.

J. Jansons.

Protams, tie var būt vairāki pasākumi... un jau pat šobrīd spēkā esošā sistēma... – sociālā apdrošināšana un sociālā palīdzība.

G. Kusiņš.

Mans jautājums ir saistīts ar... jūs atsaucāties uz Satversmes tiesas nesējumiem. Satversmes tiesa spriedumā par garantēto minimālo ienākumu 17.2. punktā bija norādīts, ka “ar Satversmes 109. panta tvērumā ietilpstošo sociālā nodrošinājuma jēdzienu ir saprotami arī tādi pasākumi, kas nav saistīti ar sociālo apdrošināšanu un iemaksu veikšanu, bet ko valsts piešķir personai, lai sniegtu tai nepieciešamo sociālo palīdzību.”

Mans jautājums ir: sakiet, lūdzu, vai tie pasākumi, ko valsts sniedz tāpat kā sociālo palīdzību papildus tam, ka ir sociālā apdrošināšana, vai šo pasākumu kopums, jūsuprāt, nevar būt kā veids, kā nodrošināt personai nepieciešamo sociālo nodrošinājumu?

J. Jansons.

Nu, tas var būt kā atbalsta mehānisms... jā, paldies par jautājumu... Tas var būt par atbalsta mehānismu bet, ja mēs runājam par vecuma un it īpaši par minimālajām vecuma pensijām, tad faktiski cilvēks tiek nostādīts ļoti, teiksim, sarežģītā situācijā. Viņš jau nesāņem bāzē to adekvāto minimumu, lai viņš varētu segt, piemēram, pamatvajadzības vai arī atbilstoši hartas 12. pantā noteiktajam, tad tie atbalsta pasākumi nedrīkstētu būt, teiksim, pensijas aizstājēji, bet viņiem ir jābūt tā kā papildinošiem.

G. Kusiņš.

Paldies.

Un tad, vai es pareizi sapratu. Tātad, ja šie pensiju papildinošie pasākumi tiek veikti, tad tos mēs neņemam vērā, vai personai ir nodrošināts cilvēka cieņai nepieciešamais ienākumu apjoms?

J. Jansons.

Paldies.

Manuprāt, tad ir svarīgi tiešām paraudzīties uz to, vai ar šiem te minimālajiem ienākumiem, kas ir, pieņemsim, vecuma pensija minimālajā līmenī, var nodrošināt

pamatvajadzības. Tas izriet arī no judikatūras, tas izriet arī no starptautiskajiem tiesību aktiem, un, manuprāt, tas ir būtiski. Tātad, ja ir vēl kāda nepieciešamība... piemēram, personai ar invaliditāti uz atbalsta pasākumiem, tad, protams, tiem papildus atbalsta pasākumiem būtu jābūt adekvātiem, bet, manuprāt, tai bāzei ir jābūt tādai, lai cilvēks var cienīgi, tā teikt, izdzīvot. Tas izriet arī no iepriekšējām Satversmes tiesas spriedumos paustajām atziņām.

G. Kusiņš.

Paldies par atbildi. Vai es pareizi saprotu jūsu viedokli... tātad jūsu viedoklis balstās uz to, ka minimālajai pensijai ir jāsedz visas nepieciešamās cilvēka vajadzības? Minimālajai pensijai ir jābūt tādai, kas sedz visas nepieciešamās vajadzības?

J. Jansons.

Faktiski tas izriet gan no hartas 12. panta un Eiropas Sociāli ekonomiskās komitejas komentāriem un tas faktiski ir arī zināmā mērā valsts izšķiršanās, jo, kā mēs arī iepriekšējos spriedumos varējām izsecināt un lietās, ka... ja valsts nav definējusi, kam vispār ir paredzēti jebkāda veida šie te minimālo ienākumu līmeņi, teiksim, kādām vajadzībām, vai tā ir viena pamatvajadzība vai vairākas... tad nevarētu būt tā, ka vienkārši valsts aizbildinās ar to, ka ziniet, mums ir horizontālā un vertikālā šī te sociālā drošības sistēma, kas nodrošina cilvēka pamatvajadzības. Plus, papildus, tātad, kā mēs arī redzam, ja sistēma būtu ilgtspējīga, efektīva un adekvāta... respektīvi, citiem vārdiem sakot, ja sociālās palīdzības vai sociālās drošības sistēma nebūtu sadrumstalota, tas būtu viens aspekts, bet jebkurā gadījumā mēs atgriezāties pie, teiksim tā, minimuma vai minimālā ienākumu līmeņa, kas šajā gadījumā ir kaut kāda cita ienākuma aizvietojošs, proti, minimālā pensija, nu, tad tam būtu jābūt tādā līmenī, lai, teiksim, cilvēks var cienīgi eksistēt. Turklāt, pati valsts jau ir pieļāvusi tādu sistēmu, ka faktiski var arī neveikt pienācīgā apmērā šīs te sociālās iemaksas, kā to veic normālā darba darītāji vai, teiksim, kā citādāk... un tādējādi faktiski jautājums ir, vai pati valsts ir rīkojusies adekvāti radot šādu te sistēmu.

Turklāt, manuprāt, te ir jautājums arī par tām personām, kuras nav veikušas sociālās iemaksas vispār, proti, tie ir tie cilvēki, kas ir strādājuši līdz 1996. gadam, kur faktiski tas pensiju kapitāls veidojās no darba stāža un nevis no sociālajām iemaksām.

I. Rezevska.

Jā es varu papildināt. Droši vien, ka mēs akceptētu un pieļautu, ka sociālās palīdzības sistēma var būt papildinoša pamatvajadzību nodrošināšanai. Mūsu prasījuma būtība jau slēpjas tajā apsvērumā, ka pati valsts ir noteikusi mērķi sasniegt minimālās pensijas apmēru 20 procentu apmērā no vidējās bruto algas, kā tiesībsargs pieteikuma runā teica, tie ir 215 eiro, un mēs neredzam šo te virzību, ka tas tuvotos... šie te 215 eiro

tādā saprātīgā, loģiskā gaitā un mēs redzam vienkārši, ka tā sistēma pamatbāzes aprēķinā stāv uz vietas gadiem ilgi. Un, protams, ja mums šobrīd būtu jāpasaka, vai ar 215 eiro var nodrošināt visas pamatvajadzības, iespējams, ka nē un mēs neredzētu neko sliktu, ka pašvaldības ar savu sociālās palīdzības atbalstu tur nāk kādā daļā klāt. Bet tā pamatdoma, ka tā bāze ir ilgstoši stāvējusi uz vietas un nav augusi līdz ar ekonomisko attīstību valstī, un līdz ar to arī visas cilvēku pamatvajadzības ar to mazumiņu var aizvien mazāk un mazāk segt. Mēs tomēr vēlētos redzēt, ka tā sistēma ir tāda, lai pamatvajadzības lielo vairumu no tām varētu nosegt ar šo te pamatienākumu, un tā būtu šī te pensija, un tad, ja nu tiešām ir nepieciešams vēl papildus atbalsts, tad to pašvaldības var nākt palīgā...

G. Kusiņš.

Paldies. Un nedaudz papildinot jūsu minēto piemēru par personām, kas nav veikušas sociālās iemaksas.... Mēs zinām, ka sociālajā realitātē šādas situācijas ir...

Sakiet, lūdzu, vai minimālajai pensijai tad būtu jābūt tādā apmērā... nu, iedomāsimies tādu situāciju, ka kāda persona ar ļoti augstiem ienākumiem no noguldījumiem bankā vispār neveic iemaksas, apceļo pasauli... izbauda kaut ko un vispār neveic šīs iemaksas nekādas. Un, jūsuprāt, tad valstij būtu jānodrošina šādai personai sociālais nodrošinājums tieši minimālās pensijas apmērā, ja persona ir ar augstiem ienākumiem, ko saņem no bankas procentiem, bet viņa nav veikusi savā mūža garumā nekādas iemaksas sociālajā budžetā un līdz ar to šī shēma attiecībā uz viņu nestrādā vienā daļā.

Vai, jūsuprāt, tas būtu taisnīgi, ka šādas personas būtu tiesīgas saņemt pensiju vismaz minimālā apmērā?

J. Jansons.

Jā, paldies. Labs jautājums. Proti, no tāda sociālā taisnīguma viedokļa raugoties... Bet te ir svarīgs tas aspekts, vai valsts ir izdarījusi pilnīgi visu, lai nodrošinātu, ka personas, kas saņem ienākumus, vienalga, vai tās ir dividendes, vai tā ir darba alga vai kādā citādā veidā, teiksim, legāli saņem šos te ienākumus, ir izdarījusi visu, lai persona samaksātu sociālās iemaksas un citus nodokļus. Tas ir valsts pienākums.

Savukārt, no otras puses raugoties, no sociālā taisnīguma... no sociāli atbildīgas valsts principa... nu, šie cilvēki arī var pretendēt uz minimālo pensiju, jo man nav pamata teikt, ka ziniet, viņi ir kādā īpašā kategorijā. Emocionāli, protams. Bet tātad no juridiskā viedokļa valsts nav izdarījusi... atkal kaut ko nav izdarījusi šajā jomā, nodokļu kontroles un administrēšanas viedokļa.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi jūs saprotu... ka valsts kaut ko nav izdarījusi no nodokļu kontrolēšanas viedokļa un šādas personas dzīvo no ienākumiem, teiksim, no sava īpašuma ienākumiem, bet nemaksā sociālo nodokli. Tad viņi ir jāspiež maksāt to sociālo nodokli... vai es sapratu jūsu atbildi pareizi?

J. Jansons.

Nē, nu jāspiež... ir jābūt adekvātai... teiksim tā, sociālās apdrošināšanas sistēmai, kur, ja tā tad mēs visi solidāri piedalāmies ar sociālajām iemaksām... tā tad mēs visi solidāri piedalāmies ar sociālajām iemaksām. Bet savukārt, ja persona gūst ienākumu no sava īpašuma, tā tad, ja tas notiek legāli, tā tad arī gūstot ienākumus no īpašuma, persona maksā nodokļus, bet, protams, tur nav runa par sociālajām iemaksām. Tā tad, ja nemaldos, tur ir 10 procenti no kapitāla pieauguma nodoklis. Jautājums ir par to, teiksim, ciktāl valsts pieļauj tā tad tādu to sociālās drošības sistēmu, ka cilvēki var vispār nepiedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā... vai arī daļēji piedalīties, kā es jau minēju, kā tas ir ar patentu maksājumu, mikrouzņēmēju, autoratlīdzības un tā tālāk.

G. Kusiņš.

Tā tad, no jūsu atbildes es saprotu, ka valstij ir jāizveido sistēma, lai persona obligāti piedalītos. Tas būtu personas pienākums piedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā?

J. Jansons.

Nu, tas drīzāk būtu politiskās izšķiršanās jautājums. Bet, kā mēs redzam, tad šobrīd valstī darbojas tiešām sistēma, sociālās drošības, sociālās apdrošināšanas sistēma, ka persona var piedalīties ar ļoti minimālām sociālajām iemaksām vai nepiedalīties vispār. Un tad ir jautājums, kāda ir sociālā aizsardzība kaut kādā situācijā kā darba nespēja, invaliditāte vai iestājas vecums... atbilstoši, teiksim, pensionēšanās vecumam.

G. Kusiņš.

Labi, paldies par jūsu atbildēm.

S. Osipova.

Jautājumu uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Man vēl viens papildu jautājums, klausoties diskusiju.

Jūs teicāt, ka jūs neredzat šo virzību attiecībā uz minimālās vecuma pensijas apmēru, ka ilgstoši tas nav bijis... tā virzība palielināt viņu atbilstoši inflācijai un citiem

rādītājiem. Mans jautājums ir, kā tad jūs redzat, ja mēs tā skatāmies arī uz nākotni... vai tas ir tāds ilgtermiņa mērķis, jeb vai jūs redzat, ka tas valdībai varbūt ir jāsasniedz tūlīt un tagad, vai arī jūs redzat to, ka tam būtu jābūt tādā progresīvā attīstībā?

J. Jansons.

Nu, protams, ka tas ir ilgstošs mērķis un progresīvā attīstībā, bet es gribu atgādināt, ka pensiju reforma sākās 1996. gadā. Tad ir jautājums, cik ilgi valdībai, teiksim, vajag laiku, lai sasniegtu kaut kādu zināmu atskaites punktu, kur mēs varētu teikt, ka jā, sistēma ir adekvāta un sniegtā nodrošinājuma sistēma ir pieejama un adekvāta dažādiem šo te pensiju saņēmējiem.

A. Kučs.

Nu jā... bet jūs pats minējāt sākumā, ja es pareizi sapratu, ka ar esošo pašfinansēšanas modeli to mērķi būtu diezgan grūti sasniegt, jo pensijas sistēma šobrīd finansē arī minimālo pensiju arī tām personām, kas vispār nav veikušas sociālās apdrošināšanas iemaksas. Vai es pareizi sapratu?

J. Jansons.

Jā, tas izriet arī no Valsts kontroles viedokļa šajā lietā. Tātad, kā jau es arī savā pieteikuma runā minēju, ja sistēma... kā mēs redzam, no pašfinansēšanas viedokļa nav pašpietiekama, ja, teiksim, tā vecuma pensijas reforma ir tādā progresīvā attīstības ceļā, kā mēs to gribētu, tad ir jāmeklē citi avoti. Tam es piekrītu. Es nevaru nepiekrīst Valsts kontroles atzinumā un viedoklī paustajam, jo šobrīd šī valsts sociālās apdrošināšanas sistēma, kā mēs redzam, faktiski... teiksim, ja faktiski šādu ceļu turpina, tad viņu par ilgtspējīgu ir grūti nosaukt. Turklāt, jāsaka tā, ka arī nākotnes pensiju saņēmēji nonāks situācijā... vai, iespējams, var nonākt tādā situācijā, kaut arī ir godprātīgi strādājuši, gan maksājuši sociālās iemaksas, nesaņems adekvātu šo te vecuma pensiju, jo vienkārši nebūs sociālajā budžetā pietiekamu līdzekļu, jo tie, kas maksā šos te nodokļus pilnā apmērā, faktiski solidarīgi uzturēs tos, kas, kā jau es arī minēju, maksā minimāli, pat ne minimāli no valstī noteiktās minimālās algas vai vispār nemaksā nodokļus. Tā kā līdz ar to ir jautājums, ko valsts plāno darīt, lai mainītu šo te sistēmu un tiešām padarītu viņu adekvāti pieejamu tām personām, kas nonāk... lai saņemtu vecuma pensiju vai invaliditātes pensiju un tajā pat laikā lai šī sistēma būtu ilgtspējīga. Respektīvi, lai adekvātas pensijas saņemtu šobrīd pensionāri un arī nākotnes pensionāri.

A. Kučs.

Paldies. Un vēl viens jautājums turpinot kolēģa tiesneša Kusiņa jautājumu.

Par personas pašas atbildību. Cik lielā mērā jūs redzat... ja mēs skatāmies īpaši jau tagad, kad personas var veikt šīs iemaksas, un Valsts kontrole ir norādījusi, ka 1/3

daļa personu veic iemaksas no minimālās algas, tad cik lielā mērā tā ir katras personas atbildība, ne tikai valsts atbildība, un vai šinī gadījumā... jā, varbūt kā jūs te saredzat arī pašas personas atbildību, domājot par savu pensiju, kādu viņa saņems nākotnē?

J. Jansons.

Paldies. Nu, man liekas, ka ir arī ārkārtīgi svarīgs šis te princips, ka tiesības ir izmantojamas labā ticībā, un proti, tas nozīmē, ka mēs katrs esam atbildīgs par to, lai mēs līdzatbildīgi līdzdarbotos Satversmē un likumos noteiktajam un tajā pat laikā tajā skaitā runājot un domājot arī par vecuma pensiju, vai, teiksim, kādu citu sociālo drošības elementu. Mēs visi esam līdzatbildīgi.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

S. Osipova.

Jā, klausoties kolēģu jautājumus, arī es gribētu jums noformulēt jautājumu.

Tātad, apdrošināšana primāri ir brīvprātīga personas izšķiršanās, lai apdrošinātu sevi riska gadījumam, taču 19. gadsimta beigās redzot to sociālo katastrofu un nabadzību Otto fon Bismarks izdomāja obligātu apdrošināšanu... ienākumu zaudēšanai sakarā ar to, ka persona vairs nespēj strādāt.

Bet ja jūs šobrīd runājat, ka apdrošināšana nav jāsaista ar iemaksām, tad, pirmkārt, kā mēs motivējam tās personas, kuras šobrīd ir apdrošinātas sociāli, strādā, veic iemaksas otrā pensiju līmenī un trešā pensiju līmenī, un atsakās no aplokšņu algu ņemšanas tāpēc, ka apzinās, ka aplokšņu algu ņemšanas gadījumā viņa pakļauj sevi sociālās apdrošināšanas riskiem, proti, bezdarba gadījumā vai vecuma gadījumā viņa nesaņems pietiekamu atlīdzību, jo nebūs šīs atbilstošās iemaksas.

Kādā veidā jūs uzskatāt, ka šāda sistēma, kas vairs nav īsti sociālās apdrošināšanas sistēma, jo sociālās apdrošināšanas sistēma ir saistīta ar iemaksām, kā ir veidots no 1996. gada... kādu sistēmu tad mēs būvējam vietā, jo tā vairs nav sociālās apdrošināšanas iemaksu veidota sistēma. Tas ir viens. Kas nāk vietā, ja mēs demontējam sociālās apdrošināšanas sistēmu, kas ir saistīta ar personas veiktajām iemaksām, kas motivē personu strādāt labi atalgotu darbu, strādāt ilgākas stundas, pilnu slodzi, ņemt labāku izglītību un tālākizglītību, lai nopelnītu lielāku algu, lai nomaksātu lielākus nodokļus un lai nākotnē saņemtu lielāku pensiju. Tātad šādi mēs motivējam personu attīstīties un iesaistīties darba tirgū augstāk kvalificētos darbos, vai varbūt strādāt divās darbavietās un ņemt virsstundas. Tas ir viens jautājums. Kā mēs motivējam personu...?

Otrs jautājums. Vai tā sistēma, par kuru jūs runājat kā par ideālu, vairs vispār ir sociālās apdrošināšanas sistēma, ja viņa nav saistīta ar personas iemaksām?

Un trešais jautājums. Kā jūsu viedoklis atbilst Satversmes ievadam, kurā runā par to, ka primāri persona uzņemas atbildību par savu dzīvi un arī par saviem tuviniekiem, jo lielākajai daļai Latvijas strādājošo un arī pensionāru, ir īpašums, ir bērni, kuros arī ir guldīta nauda un kuru izglītībā ir guldīta nauda, un kuriem saskaņā ar Civillikumu ir pienākums rūpēties par vecākiem vecumdienās... Vai valsts ir tā, kuru jūs redzat, ka viņai ir pilnībā jāuzņemas rūpes par ikvienu personu, neatkarīgi no tā, vai pensijas vecumā viņa cieš trūkumu vai varbūt viņa dzīvo no dividendēm pārbagātībā, kādā Latvijas strādājošie nedzīvo? Paldies.

J. Jansons.

Paldies par jautājumiem. Es atbildēšu daļēji uz pirmo jautājumu.

Iespējams, es esmu bijis pārprasts vai pārklusīts, jo es uzskatu, ka tātad solidāri mums visiem ir jāpiedalās sociālās apdrošināšanas sistēmā, ja mēs kā sabiedrība uzskatām, ka mēs gribam dzīvot šādā sociālās apdrošināšanas sistēmā, un ja sabiedrība vēlas atgriezties, pirms tika izveidota sociālās drošības sistēma, kā jau jūs minējāt, arī Otto fon Bismarka ideja, tātad 20. gadsimta, ja nemaldos, sākumā, tad.... Nu, ja mēs nemaksājam nekādas sociālās iemaksas neviens, vai, kā jūs minējāt, ka daudzi dzīvo no dividendēm vai no citiem ienākumiem un vispār nepiedalās valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā, tātad *de facto* mēs faktiski jau dzīvojam divās sistēmās. Un tā mūsu pieteikuma būtība jau ir zināma mērā par to, ka mēs redzam, ka valsts ir izveidojusi sistēmu, kurā vieniem ir jāmaksā tātad pilna šī te sociālā iemaksa un ir citi, kuri var strādāt un maksāt atvieglotos nodokļu režīmos, un, kā jūs arī minējāt, ir arī tādi mums, kas vispār neveic nekādas sociālās iemaksas.

Mana kolēģe vēl papildinās.

I. Rezevska.

Jā, manuprāt, te ir izdalāmas divas tādas grupas, kas rada šo te ar iemaksām nesegtās.... ar sociālās apdrošināšanas iemaksām nesegtos periodus. Tas pirmais būtu līdz 1996. gada, un šeit tas no cilvēka nekādā veidā nav bijis atkarīgs, tātad tie ir iepriekšējos periodos nostrādātie gadi, kur cilvēks tiešām ir strādājis un mūsu ieskatā tā patiešām ir valsts līdzatbildība, kā kompensēt šo te ar valsts iemaksām nesegto darba periodu... varētu teikt, ka tur tā netaisnība, ja tā varētu teikt, ir vairāk jūtama attiecībā uz periodu līdz 1996. gadam, kur cilvēki tiešām ir nostrādājuši. Mēs uzskatām, ka tā tiešām ir valsts atbildība domāt, kā šo periodu adekvāti kompensēt šajā sistēmā.

Otrs... ir šie te īpašie nodokļu režīmi, kur valsts ir pieļāvusi maksāt mazākas iemaksas un tur ir svarīgi tad saprast, kādu apsvērumu dēļ, kādiem nodokļu režīmiem ir doti atvieglojumi maksāt mazākas sociālās iemaksas, tātad ar domu, lai šie cilvēki šobrīd spētu nopelnīt vairāk, tad šiem te spēles noteikumiem ir jābūt skaidriem un vai tur tiek veidoti kādi citi attiecīgi kompensējoši mehānismi... Jo pati valsts ir pieļāvusi, ka mums

būs viena grupa, kas drīkst maksāt mazākas sociālās iemaksas. Nu, varētu teikt, ka tad ir jāsaprot mērķis, kāpēc tad šīm grupām tas tiek piedāvāts un ko valsts par šīm grupām domā attiecībā uz sociālo nodrošinājumu vecuma gadījumā. Ja valsts ir īpaši gribējusi šīs grupas īpaši atbalstīt, tad mēs tomēr uzskatām, ka valstij arī šajā gadījumā ir jādomā par kompensējošiem mehānismiem, lai cilvēki vecumā nepaliktu trūcumā.

Nu jā, un trešā grupa ir tie īpašie bagātnieki, kur mēs lietas ietvaros tā kā īsti neiedomājāmie, ka tā varētu būt ļoti liela grupa. Mēs īsti tā kā arī neesam redzējuši. Nu, varētu teikt, ka tas ir tāds zināms sliekšnis tie minimālie sistēmā piedalīšanās gadi, kas šobrīd ir 15 gadi un nākotnē būs 20 gadi. Tātad, ja cilvēks pa šiem nostrādātajiem gadiem ir tomēr sociālajā sistēmā piedalījies, tad liekas, ka viņam arī kāds minimums pienākas.

S. Osipova.

Paldies. Un par to brīvprātīgo trešā līmeņa pensiju, kur neatkarīgi no tā, kā valsts iekasē, persona pati var veikt, jo mēs tomēr tiesiskā, demokrātiskā valstī domājam, ka cilvēks ir saprātīgs un arī pats veic uzkrājumus nākotnei.

I. Rezevska.

Jā, šeit gan droši vien precīzākus datus varētu dot Ministru kabinets. Cik mēs esam pētījuši, šī grupa diemžēl ir ļoti, ļoti maza... ņemot vērā sociālo realitāti... Ir ļoti, ļoti maz cilvēku, kas spēj atlicināt līdzekļus iemaksām trešajā pensiju līmenī... Tad, protams, šis procentuālais skaits palielinās un tas ir tikai atbalstāms un te noteikti arī izpildās Satversmes ievadā minētais princips, ka katrs pats ir atbildīgs par savu labklājību, un šī iedzīvotāju daļa droši vien to arī īsteno, atlicinot savus ikdienas līdzekļus iemaksām šajā pensiju līmenī.

S. Osipova.

Paldies par atbildi.

Tiesnešiem šobrīd vairāk jautājumu nav.

Lūdzu, Ministru kabineta pārstāves, jūs varat uzdot jautājumus tiesībsargam.

D. Trušinska.

Jā, paldies man būs vairāki jautājumi.

Tiesībsargs vairākas reizes minēja to, ka šīs četras gradācijas, kā tiek noteikta minimālā vecuma pensija, neatbilst vienlīdzības principam. Tad man tāds jautājums. Šīs gradācijas likumdevējs ieviesa no 2002. gada... ar tādu domu sniegt lielāku šo minimālo pensiju cilvēkiem, kuriem ir lielāks darba stāžs. Vai tiesībsarga ieskatā tas ir bijis kļūdainais solis, ka šiem cilvēkiem ar lielāku darba stāžu tika noteikta lielāka minimālā pensija?

J. Jansons.

Paldies par jautājumu. Protams, ka mērķis bija labs, bet tas izpildījums bija ne pārāk, jo, piemēram, persona ar apdrošināšanas stāžu, pieņemsim, 15 gadi un minimālo vecuma pensijas apmēru 88 eiro, nu... Te būs par vienu apdrošināšanas stāža gadu 5,87. Savukārt personai ar apdrošināšanas stāžu 45 gadi un minimālo vecuma pensijas apmēru 136 eiro, faktiski šeit būs minimālais vecuma pensijas apmērs par vienu apdrošināšanas stāža gadu 3,02. Līdz ar to mēs te arī runājam par šo gradācijas netaisnību. Tas ir acīmredzami.

D. Trušinska.

Paldies. Man vēl jautājums. Ļoti daudz tika arī minēts, ka minimālai pensijai ir jābūt adekvātā lielumā. Kādam tiesībsarga ieskatā vajadzētu būt atvietošanu līmenim pret iepriekšējiem cilvēka darba ienākumiem? Procentuāli?

J. Jansons.

Jā, es jums citēšu īsto versiju... un tas bija arī manā ievada runā un ko faktiski bija arī Valsts kontrole norādījusi, ka... nu, ja jūs man jautātu, kā es uz to raugos, tad tā kā uz to bija Valsts kontrole norādījusi 1995. gada pensiju reformas koncepcijā paredzēto minimālo vecuma pensijas noteikšanu mehānismu, proti, koncepcijā pensiju pirmā līmeņa mērķis bija nodrošināt minimālo ienākumu līmeni pensijas vecuma iedzīvotājiem 20 procentu apmērā no vidējās bruto algas, tātad lai novērstu šīs grupas nabadzību šīs grupas iedzīvotāju vidū.

Vai arī, teiksim, otrs avots, uz ko mēs varam raudzīties, protams, ir Eiropas Sociālā harta, 12. pants.

It īpaši ieteiktu arī ņemt vērā Eiropas Sociālo tiesību komitejas skaidrojumu par tiem minimumiem. Un te ir runa... minimums, kas ir 50 procenti no minimuma... mediānas. Ja tas ir zem 50 procentiem vai ir mazāks par 40 procentiem, tātad tas jau ir zem nabadzības sliekšņa. Tāds indikators.

D. Trušinska.

Varbūt vēl papildus. Arī tā pati harta nosaka, ka šiem ienākumu atvietojošajiem pabalstiem ir jābūt saprātīgā proporcijā pret iepriekšējiem ienākumiem. Mans jautājums bija pret cilvēka darba ienākumiem procentuāli nevis pret vidējo algu valstī.

Kā tiesībsargs uzskata, cik lielam minimālās pensijas atvietojumam būtu jābūt pret iepriekšējiem darba ienākumiem?

J. Jansons.

Jā, es jūs sapratu. Bet tad man ir precizējošs jautājums. Vai mēs runājam par tiem vecuma pensijas saņēmējiem, kas ir savu pensiju kapitālu krājuši no darba stāža, tātad

līdz 1996. gadam, vai mēs runājam par tiem, kas jau no 1996. gada, tātad ir jaunajā pensiju sistēmā, piedalās jaunajā sociālās apdrošināšanas sistēmā, veicot sociālās apdrošināšanas iemaksas?

D. Trušinska.

Jaunajā sistēmā. Tie, kas ir veikuši sociālās apdrošināšanas iemaksas, jo tie ir pārsvarā tie cilvēki, kas arī saņem šo minimālo pensiju.

J. Jansons.

Tātad, ja valsts ir radījusi un turpina uzturēt tādu sistēmu, ka, maksājot sociālās iemaksas tādā apjomā, kas pat nesniedzās sociālo iemaksu apjomā no minimālās algas, tātad, kādi ir tie kompensējošie mehānismi... tātad, ja valsts turpina uzturēt šo te sistēmu, tad principā tie, kas maksā sociālās iemaksas pilnā apmērā, tātad no pilnas darba algas, kas nedzīvo tātad šajā te atvieglotajā nodokļu režīmā, tātad, kā jau es arī savā pieteikuma runā teicu, mēs visi solidāri uzturēsim tos cilvēkus, kas faktiski nav maksājuši vai maksā nepietiekami šīs te sociālās iemaksas.

Kolēģe vēl papildinās.

I. Rezevska.

Jā, es vēl gribu papildināt, ka mūsu ieskatā ir iespējams izmantot šo te Eiropas pārskatīto Sociālajā hartā noteikto standartu, kurā arī Sociālo tiesību komiteja ir skaidrojusi, ka... interpretējot hartu, tiek ņemts vērā Eiropas sociālās drošības kodekss, un tur ir diezgan precīzi šie 40 procenti no darba algas ierakstīti.

Un mēs droši nepaģēram, ka tai ir jābūt vai vienai vai otrai metodei. Bet, ja mēs redzētu, ka valdība mērķtiecīgi iet uz šo te vai nu procentuālo attiecību pret hartu vai pašas noteiktajiem 20 procentiem no vidējās darba algas, tad visticamāk, ka mums nebūtu šādu iebildumu un mēs šodien nebūtu tiesā.

J. Jansons.

Es vēl mazliet papildināšu, nu, citējot arī no mūsu pieteikuma, kas ir mūsu 9. lapā... Tātad ko Eiropas Sociālo tiesību komiteja, skaidrojot hartas 12. pantu... tātad: “sociālā nodrošinājuma apmēram, ja tas ir ienākumu aizstājošs, ir jābūt tādām, lai tas veidotu samērīgu daļu no iepriekšējiem ienākumiem un tas nekādā gadījumā nedrīkst būt zemāks par nabadzības sliekšni, kas ir 50 procenti no ienākumu mediānas uz vienu ekvivalento patērētāju, kas aprēķināta, balstoties uz Eirostata noteikumiem par nabadzības riska sliekšni,” bet pats svarīgākais, ko es arī atbildot uz jūsu jautājumu.... “gadījumā, ja ienākumus aizstājošs sociālā nodrošinājuma apmērs ir robežās no 40 līdz 50 procentiem no ienākumu mediānas uz vienu ekvivalento patērētāju, tad ir jāņem vērā

arī citi pēc to mērķa personai nodrošinātie sociālā atbalsta pasākumi, gadījumā, ja to kopējais apmērs sasniedz 50 procentus, tad to var uzskatīt par atbilstošu.”

Tātad te ir jautājums, kas ir tas minimums... un ja mēs nodrošinām to minimumu, tad mēs raugāmieš, kas ir tie nepieciešamie papildus atbalsta mehānismi.

D. Trušinska.

Paldies. Man vēl pēdējais jautājums.

Jūs daudzas reizes minējat arī par tiem periodiem, ka mēs maksājam pensiju... par tiem periodiem, kas nav balstīti uz apdrošināšanas principa, nu, tātad par darbu līdz 1996. gadam.

Vai tiesībsarga ieskatā no mūsu apdrošināšanas sistēmas par tiem periodiem nevajadzētu maksāt pensiju no apdrošināšanas sistēmas?

J. Jansons.

Te jāsaprot, ka viens no mūsu pieteikuma elementiem un būtībām ir, ka tieši par to periodu šī te vecuma pensija, it īpaši, ja mēs runājam par minimālo pensiju, nav adekvāta.

Protams, ka ir jāmaksā. Protams, ka valstij ir jānodrošina šie te sociālās apdrošināšanas pasākumi, bet viņiem, kā es arī minēju vairākkārt un arī savā pieteikuma runā, pasākumiem ir jābūt adekvātiem, lai nodrošinātu pienācīgas pensijas gan šābrīža pensionāriem, gan arī nākotnes pensionāriem. Bet runājot par tiem, kas ir uzkrājuši savu pensijas kapitālu līdz 1996. gadam, es arī publiski reizēm esmu minējis, ka, manuprāt, tas, kā tiek nodrošināts šiem pensionāriem šis te atvietojošais ienākumu līmenis, nav adekvāts, jo tas pensijas līmenis ir tik zems, ka faktiski tiesiskā un sociāli atbildīgā valstī, kāda ir Latvija, mēs redzam, ka pamatvajadzības nav iespējams nodrošināt un pārējie atbalsta pasākumi, sociālās palīdzības pasākumi, vai tas ir no pašvaldības vai no valsts, viņi nevar būt kā bāze tam, lai summāri mēs raudzītos, ka tam pensionāram, it īpaši minimālās pensijas saņēmējam, visas pamatvajadzības tiek nodrošinātas. Runa ir par to, ka nav pienācīga metodoloģija, it īpaši runājot par šo te periodu līdz 1996. gadam.

Otrs, tātad... mēs uzskatām, ka šie te minimālo pensiju saņēmēji faktiski no cilvēktiesību viedokļa ir aizskarti, un to mēs arī pamatojam gan savā pieteikumā, gan es arī uzsvēru savā pieteikuma runā, un mēs jau arī iepriekšējās Satversmes tiesas sēdēs, kur tika skatīti šie sociālie jautājumi, diezgan daudz esam diskutējuši, runājuši, argumentējuši par, teiksim, par metodikas trūkumu, par to, ka netiek ņemti vērā arī starptautisko tiesību aktos minētie šie te principi un daudz un dikti mēs runājam tieši par šo te pārskatīto Eiropas Sociālo hartu un Paktu par Eiropas sociālo kultūru un tiesībām, tad jautājums ir par valsts attieksmi. Tātad, ja valsts uzskata, ka vēl joprojām... ka valsts ir izdarījusi pilnīgi visu un uzskata, ka tās minimālās vecuma pensijas atbilst Satversmē

minētajiem principiem, tad mēs uzskatām, ka nē, un esmu to pierādījis savā pieteikumā, un tagad šī izšķiršanās ir tiesai.

Es ieteiktu valdības pusei faktiski atzīt mūsu prasību pamatotību un ievērojot tiesiskumu un procesuālās ekonomijas principu faktiski šobrīd atzīt to, ka valdība nav izpildījusi.... Tas ir acīmredzami arī no valdības atbildes raksta, un no neskaitāmām sarakstēm un valdības atbildes rakstiem tiesībsargam, ka faktiski tā situācija ir tāda, kādu mēs viņu noraksturojām. Nu, viņa neatbilst Satversmei.

D. Trušinska.

Paldies par jūsu atbildēm.

S. Osipova.

Vai es pareizi saprotu, ka šobrīd Ministru kabinets ir uzdevis visus jautājumus, ko vēlējās uzdot?

D. Trušinska.

Jā, paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Tātad šobrīd mēs varam uzklaut Ministru kabineta viedokli šajā lietā. Kā vienoties, jums ir pusstunda. Lūdzu!

D. Trušinska.

Godātā tiesa! Cienījamais tiesībsargs!

Papildus iesniegtajam Ministru kabineta atbildes rakstam, gan attiecībā uz Augstākās tiesas pieteikumu, gan attiecībā uz tiesībsarga pieteikumu, kas pievienoti lietai, valdības vārdā akcentēšu sekojoši.

Sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu personas riskus zaudēt darba ienākumus sakarā ar personas slimību, invaliditāti, maternitāti, paternitāti, bezdarbu, vecumu, bērna kopšanu, nelaimes gadījumu darbā. Tātad sociālās apdrošināšanas mērķis ir sniegt cilvēkam zaudēto darba ienākumu kompensāciju, iestājoties kādam no minētajiem riskiem.

Sociālās apdrošināšanas pamatprincips paredz solidaritāti starp valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicējiem un sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmējiem. Tas nozīmē, ka sociālās apdrošināšanas sistēma balstās uz pašfinansēšanās principu, tas ir, sistēmas ietvaros izmaksājamās pensijas un pabalsti tiek finansēti no šīs sistēmas dalībnieku veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Savukārt, ja sociālās apdrošināšanas iemaksas ir veiktas, tad, iestājoties likumā paredzētajam apdrošināšanas

gadījumam, persona var pretendēt uz sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem un pabalstu, un pensiju apmēriem ir jābūt samērojamiem ar kopējām sociālās apdrošināšanas budžeta iespējām tos finansēt.

Tādējādi sociālās apdrošināšanas politikas galvenais uzdevums ir nodrošināt sociāli apdrošinātai personai darba ienākumu atvietojamību attiecīgā riska iestāšanās gadījumā, vienlaikus nodrošinot sociālās apdrošināšanas sistēmas funkcionēšanu un stabilitāti ilgtermiņā.

Arī pensiju sistēma Latvijā, kas ir valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas daļa, ir balstīta uz sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, kuras tiek veiktas no strādājošo darba ienākumiem un tās pamata ir katra personīgā līdzdalība savu vecumdienu nodrošināšanā. Tātad no personas darba ienākumiem tiek veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, tādējādi nodrošinot noteiktu iepriekšējo darba ienākumu atvietojamību personai dodoties pensijā.

Lai noteiktu katras personas ieguldījumu, no 1996. gada ir ieviesta veikto sociālās apdrošināšanas iemaksu individualizēta uzskate, proti, no 1996. gada tiek reģistrēta informācija par to, cik lielas sociālās apdrošināšanas iemaksas par personu ir veiktas pensiju kontā. 20 procentu punkti no sociālās apdrošināšanas iemaksu likmes veido personas pensijas kapitālu. Ja no lielākas algas un ilgāku laika posmu ir veiktas iemaksas, tad attiecīgi lielāks būs pensijas kapitāls un līdz ar to arī vecuma pensija. Tātad, cilvēks savu pensijas kapitālu krāj visu savu darba mūžu.

Savukārt par apdrošināšanas stāžu līdz 1996. gadam, tas ir, par laika posmu, kad nebija ieviesta sociālās apdrošināšanas iemaksu personificētā uzskate, tiek aprēķināts pensijas sākuma kapitāls, kura aprēķināšanai par pamatu tiek ņemta personas vidējā apdrošināšanas iemaksu alga periodā no 1996. līdz 1999. gadam.

Lai nodrošinātu sociālo aizsardzību tām personām, kuras minētajā periodā strādājušas ar mazāku vai bijušas bez darba, tiesiskais regulējums nosaka, ka šādos gadījumos personām, aprēķinot pensiju par stāžu līdz 1996. gadam, tiek piemēroti 40 procenti no vidējās apdrošināšanas iemaksu algas valstī. Savukārt, ja personas darba stāžs nav mazāks par 30 gadiem, no kuriem vismaz pieci gadi ir uzkrāti pēc 1996. gada, aprēķinot pensiju, ņem vērā aktualizēto vidējo apdrošināšanas iemaksu algu valstī periodā no 1996 līdz 1999. gadam.

Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem, 2019. gadā piešķirot vecuma pensiju, 50 procentos gadījumos pensijas sākuma kapitāla aprēķināšanai tika ņemta vērā vidējā apdrošināšanas iemaksu alga valstī. Tādējādi, aprēķinot vecuma pensiju, tiek ņemts vērā gan padomju laikā uzkrātais darba stāžs, kas tiek pielīdzināts apdrošināšanas stāžam, gan laika posmā no 1996. gada personificētajā kontā reģistrētais pensijas kapitāls.

Tā kā jaunā pensiju sistēma darbojas jau 24. gadu, tad arvien lielāku ietekmi uz jaunpiešķirto vecuma pensiju apmēriem atstāj pēc 1996. gada uzkrātais pensijas kapitāls, bet samazinās līdz 1996. gadam uzkrātā darba stāža ietekme.

Latvijas valsts ir uzņēmusies atbildību gan pret šībrīža pensijas vecuma cilvēkiem, gan tiem, kuri tās saņems nākotnē. Līdztekus jaunajai funkcijas sistēmai ir iekļautas arī tās personas, kuras nebija veikušas sociālās apdrošināšanas iemaksas Latvijas valsts budžetā, jo bija pensionējušās pirms Latvijas neatkarības atgūšanas vai laika posmā pēc neatkarības atgūšanas līdz vecuma pensijas piešķiršanai nebija strādājušas.

Vecuma pensiju piešķir un aprēķina katram individuāli, par pamatu ņemot pensijas kapitālu, kas tiek rēķināts par darbu līdz 1996. gadam, gan pensijas kapitālu, kur ir reģistrētas sociālās apdrošināšanas iemaksas, kā arī pensionēšanās vecumu.

Līdz ar to Ministru kabineta ieskatā visas personas atrodas salīdzinoši vienādos apstākļos un ikvienam Latvijas iedzīvotājam ir tiesības uz valsts vecuma pensiju, ja viņš ir bijis sociāli apdrošināta persona un ir uzkrāts nepieciešamais apdrošināšanas stāžs, jo pensijas apmērs tiek noteikts pēc vienādiem nosacījumiem. Tātad, primāri par savu vecuma pensijas apmēru atbildīgs ir pats cilvēks, ko viņš visā savā darba mūžā darījis un ar kādiem ienākumiem izticis līdz vecuma pensijas pieprasīšanai.

Satversmes tiesa ir skaidrojusi, ka viens no Latvijas sociālās apdrošināšanas pamatprincipiem ir personas pašas sociālā atbildība par savu nākotni un savu sociālā nodrošinājuma apmēru. Personas Satversmes 109. pantā paredzētās tiesības var pilnvērtīgi izmantot tad, ja ir līdzdarbojusies sociālās apdrošināšanas sistēmā. Personas, kuras minimālā apmērā piedalās solidaritātes principa nodrošināšanā, tas ir, pensiju izmaksā pašreizējiem pensionāriem – saviem vecākiem un vecvecākiem –, rada būtisku slogu pārējiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem. Vienlaikus valsts garantē noteikto minimumu jeb minimālo vecuma pensiju, ja personai aprēķinātā vecuma pensija, ņemot vērā personas apdrošināšanas stāžu, veiktās iemaksas un pensionēšanās vecumu, ir neliela.

Ministru kabinets piekrīt, ka minimālie vecuma pensijas apmēri nav pietiekoši lieli, taču vienlaikus norāda, ka minimālo apmēru paaugstināšana jāskata kontekstā gan ar valsts budžeta iespējām, gan ar visas sabiedrības interesēm, lai nezustu motivācija maksāt sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Atbilstoši valdības Deklarācijai, nabadzības un sociālās atstumtības mazināšana ir aktuāls un prioritārs uzdevums, kurš arīdžan paredz pakāpeniski pilnveidot minimālo ienākumu atbalsta sistēmu.

2014. gadā Ministru kabinets atbalstīja Labklājības ministrijas izstrādāto koncepciju par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanu, kuras virsmērķis ir uz solidaritātes principiem balstīta nabadzības un ienākumu nevienlīdzības mazināšana, nosakot metodoloģiski pamatotus un sociāli ekonomiskajai situācijai atbilstošus

minimālo ienākumu sliekšņus. Konceptijā piedāvātā metodoloģiskā pieeja minimālo ienākumu sliekšņa noteikšanā ir balstīta uz relatīvo metodi, kura paredz minimālo ienākumu sliekšņa apmērus aprēķināt kā procentuālu vērtību no ienākumu mediānas. Tādējādi minimālo ienākumu sliekšņa apmēra noteikšanā tiek izvēlēta metode, kas ir sociāli ekonomiski pamatota un balstīta uz reālo sociāli ekonomisko situāciju valstī, ņemot vērā ienākumus dažādās sabiedrības grupās.

Labklājības ministrija 2019. gadā izstrādāja un iesniedza Ministru kabinetā izskatīšanai politikas plānošanas dokumentu "Plāns minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2020.-2021. gadam". Fiskālās telpas ierobežojumu dēļ plānā noteiktos pasākumus nevarēja īstenot pilnā apmērā, taču saglabājot politisko virzību, kas vērsta uz nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanu, prioritāri tika virzīti pasākumi valsts atbalsta palielināšanai 2020. gadā pensijas vecuma cilvēkiem, kuri saņem mazu vecuma pensiju, kā arī personām ar invaliditāti.

Izstrādājot valsts budžetu 2021. gadam, valdība akceptēja minimālo ienākumu sliekšņa apmēra pārskatīšanu, tostarp, minimālās vecuma pensijas. Tika nolemts minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi noteikt 136 eiro, kas atbilst 25 procentiem no ienākumu mediānas, savukārt personām ar invaliditāti kopš bērnības – 163 eiro, kas atbilst 30 procentiem no ienākumu mediānas, kā arī noteikt minimālo vecuma pensiju par katru apdrošināšanas stāža gadu, piemērojot vecuma pensijas aprēķina bāzei koeficientu 1,1 un par katru nākamo gadu, kas pārsniedz vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamo apdrošināšanas stāžu, apmēru palielinot par 2 procentiem no minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes. Šo izmaiņu rezultātā minimālā vecuma pensija pie 15 gadu apdrošināšanas stāža paaugstināsies no 88 eiro līdz 149,60 eiro. Savukārt, ja personai ir 30 gadu apdrošināšanas stāžs, tad minimālās vecuma pensijas apmērs palielināsies no 104 eiro līdz 190,40 eiro. Vienlaikus tika rasta iespēja šo palielinājumu segt no valsts pamatbudžeta līdzekļiem.

Vēlētos uzsvērt, ka pensijas apmērs, tajā skaitā arī minimālais pensijas apmērs, tiek pārskatīts veicot ikgadējo pensiju indeksāciju. Tādējādi katru gadu tas palielinās, ņemot vērā faktisko patēriņu cenu indeksu un daļu no apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma procentiem. Minimālais pensijas apmērs tiek pārskatīts arī tad, ja persona pēc pensijas piešķiršanas ir strādājusi un veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas pensiju apdrošināšanai.

Satversmes tiesa, skaidrojot Satversmes 109. pantā ietverto sociālā nodrošinājuma jēdzienu, ir norādījusi, ka ar to ir saprotami dažādi sociālās drošības pasākumi, tostarp sociālā apdrošināšana un sociālā palīdzība. Tātad, ar sociālā nodrošinājuma jēdzienu ir aptverti gan pabalsti, pensijas un citi maksājumi, kas ir balstīti uz sociālo apdrošināšanu un līdz ar to arī veiktajām iemaksām, gan arī tāda veida palīdzība, kas nav saistīta ar sociālo apdrošināšanu un sociālo iemaksu veikšanu. Tā var būt gan universālā palīdzības sistēma, ka palīdzība tiek piešķirta ikvienam, kas nonāk

noteiktā situācijā, gan arī tādu sociālās palīdzības sistēma, ka palīdzība tiek piešķirta, balstoties uz personas ienākumu un dzīves apstākļu izvērtējumu.

Ministru kabinets augstu vērtē un ciena ikviena Latvijas iedzīvotāja pašreizējā darbu mūža garumā un piekrīt, ka pensijas vecumā ikvienam iedzīvotājam būtu jāsaņem cilvēka cienīga pensija, taču primāri atbilstoši katra ieguldītajam darbam.

Ņemot vērā minēto un to, ka Latvijā ir izveidota visaptveroša sociālās drošības sistēma, kura garantē tiesības uz sociālo nodrošinājumu personām, kuru ienākumi ir nepietiekami un ka Satversmes 109. pantā noteiktās tiesības uz sociālo nodrošinājumu nenosaka personām tiesības uz konkrētu pensijas apmēru un dod valstij plašas iespējas šo tiesību konkretizēšanai, kā arī to, ka pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanai un citu personu tiesību nodrošināšanai ir būtiski sabalansēt valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta ieņēmumus un izdevumus, Ministru kabinets lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Labdien! Paldies jums.

Man būs vairāki jautājumi.

Pirmais. Kādēļ, jūsuprāt, valsts ir vispār noteikusi šādu minimālo vecuma pensiju? Kāds ir tas mērķis un ar kādu mērķi tas ir darīts? Un vai ir kādas konkrētas vajadzības, kuras ir ņemtas vērā, nosakot to apmēru?

D. Trušinska.

Vecuma pensijas mērķis ir sniegt darba ienākumu atvietošanu, kad cilvēks sasniedz pensijas vecumu. Nosakot šo minimālo pensijas apmēru, tas mērķis ir, ka personai ir tiesības saņemt šo regulāro, finansiālo atbalstu situācijā, kad viņa ir kvalificējusies vecuma pensijai, kad viņai ir šis nepieciešamais apdrošināšanas stāžs, lai būtu tiesības uz vecuma pensiju.

A. Kučs.

Paldies.

Tad mans nākamais jautājums. Ja mēs aizejam atpakaļ pie noteikumiem 924., pie 2011. gada noteikumiem, toreiz minimālā vecuma pensija tika piesaistīta valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam. Vai jūs varētu paraksturot, kādi... kā jūs tagad teicāt, sociāli

ekonomiskie vai citi apsvērumi bija pamatā lēmumam piesaistīt minimālo vecuma pensiju tieši valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam?

D. Trušinska.

Minimālā vecuma pensija valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam tika piesaistīta jau no paša sākuma, jau pieņemot likumu 1996. gadā, kad tika noteikts, ka minimālā vecuma pensija nedrīkst būt mazāka par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Sākot ar 2002. gadu likumā "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 34. punkts, manuprāt, noteica šos koeficientus. Sākot ar 2007. gadu tika pielikta klāt vēl viena kategorija ar lielāku darba stāžu, kuriem ir 41 gads un vairāk, tika noteikts koeficients 1,7. Ministru kabinets, izdodot savus noteikumus 2011. gadā, saglabāja šo likumā noteikto kārtību. Kā mēs zinām, 2010.–2011. gads bija diezgan smags ekonomikas ziņā un nācās ieviest ne vienu vien ierobežojumu arī pabalstu izmaksās, viņš saglabāja... jāsaka, ka viņš arī nepalielināja, bet viņš saglabāja esošos likumā noteiktos minimālos apmērus.

A. Kučs.

Tad es saprotu no jums, ka tas ir bijis tāpēc, ka tas ir bijis vēsturiski nevis tāpēc, ka tam būtu apakšā bijuši kādi konkrēti aprēķini.

D. Trušinska.

Jā, tas ir vēsturiski... jā, varētu tā teikt.

A. Kučs.

Paldies.

Otrs. Ja mēs skatāmies tagad par jaunajiem 579. noteikumiem, tad tika nolemts paaugstināt tāpat minimālo vecuma pensiju par 16 eiro. Vai jūs varētu noraksturot, kāds ir sociāli ekonomiskais pamatojums... kāpēc tieši 16 eiro? Kā tas tika aprēķināts?

D. Trušinska.

Kā jau es minēju, ka, iesniedzot Labklājības ministrijai šo plānu, kur bija paredzēts paaugstināt vecuma pensijas aprēķina bāzi uz 99 eiro, lai to varētu realizēt, bija nepieciešami apmēram 27 miljoni eiro.

Jā, šeit bija tīri finansiālie apsvērumi, ka nevarējām tik augstu bāzi atļauties pacelt un... jā, viņa tika pacelta līdz 80 eiro tajās robežās, ko finansiāli varēja atļauties.

A. Kučs.

Tad es pareizi saprotu, ka Labklājības ministrija uzskatīja, ka sociāli ekonomiski pamatoti būtu šie 99 eiro, bet fiskālās telpas ierobežojumu dēļ bija šis pieaugums līdz 80?

D. Trušinska.

Jā, tie 99 eiro ir 20 procenti no 2017. gada ienākumu mediānas.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl man būtu jautājums arī... Tad jūs arī norādāt un arī tagad runāt teicāt, ka esošais minimālās vecuma pensijas apmērs ir pārāk mazs. Un vienlaikus jūs arī sakāt, ka ir jāņem vērā arī citi sociālā nodrošinājuma mehānismi, kas personai ir pieejami, tātad sociālā palīdzība. Vai ir veikti aprēķini vai pētījumi, lai secinātu, ka visi šie pabalsti... nu, vai minimālā vecuma pensija kopā ar visu pabalstu sistēmu, nodrošina personai pamatvajadzību apmierināšanu, jo tiesībsargs jau uzsvēra, ka daudzi no šiem pabalstiem ir fragmentāri, periodiski, atšķirībā no tā, ka cilvēks vecuma pensijā dodas uz... nu, teiksim tā, tas ir ilglaicīgs pasākums... Vai šādi aprēķini un pētījumi ir bijuši jums, vai visa sistēma kopumā nodrošina personai pamatvajadzības?

D. Trušinska.

Es nevarēšu atbildēt, vai ir tādi pētījumi šobrīd, bet minimālā...

A. Kučs.

Kāpēc es to saku...tāpēc, ka jūs arī to sakāt, ka tas ir jāņem vērā nosakot... un tāpēc ir jābūt skaidrībai par to, vai tas kopā nodrošina.

D. Trušinska.

Jā, jo minimālā vecuma pensija ir viens no maksājumiem, kuru cilvēks var izmantot savu pamatvajadzību nodrošināšanai. Attiecīgi, ja viņš ar šo pensijas apmēru nevar nodrošināt šīs savas pamatvajadzības, viņam ir iespēja griezties pēc sociālās palīdzības, kur attiecīgi pašvaldība jau skatīsies konkrēto mājsaimniecību un vērtēs šī cilvēka nepieciešamo palīdzību, kāda ir vajadzīga.

A. Kučs.

Nu, tad tas būs atkarīgs no katras pašvaldības, jo, teiksim, to, ka viņš nevar nodrošināt, jūs jau paši atzināt tiesas sēdē sakot, ka minimālā pensija šobrīd ir nepietiekama. Bet es saprotu, ka tad daudz kas būs atkarīgs no tās pašvaldības, kurā viņš dzīvo.

D. Trušinska.

Tas primāri arī būs atkarīgs no mājsaimniecības, kurā viņš dzīvo, jo tikpat labi var būt, ka ir... ja divi cilvēki, divi laulātie, vīrs un sieva, kur sievai ir šī minimālā

pensija, bet savukārt vīram šie ienākumi ir krietni lielāki un līdz ar to kopā ņemot šos mājsaimniecības ienākumus, viņi savas pamatvajadzības var segt.

A. Kučs.

Paldies.

Tad vēl jūs minējāt... vai es pareizi sapratu, jūs teicāt, ka nākamajā gadā tas pieaugums tiks segts no pamatbudžeta līdzekļiem?

D. Trušinska.

Jā, tā ir.

A. Kučs.

Tad runājot plašāk... sākumā jūs arī teicāt, ka sistēma ir balstīta uz pašfinansēšanās principu. Un ja mēs redzam, ka nākamajā gadā, lai nodrošinātu pieaugumu, vai ka mums ir jāiziet ārpus šī speciālā budžeta, vai te mēs vairs varam runāt pilnībā par pašfinansēšanos?

D. Trušinska.

No sociālās apdrošināšanas sistēmas mēs varam izmaksāt tikai to naudiņu, kas mums ir ienākusi no sociālās apdrošināšanas iemaksām. Līdz ar to, ja mēs gribam pacelt šos minimālos apmērus, mēs viņu nevaram darīt uz citu iemaksu veicēju rēķina. Tāpēc šī daļa, kas tagad tiek paaugstināta... nu, plānots ir paaugstināt... vēl šis budžets nav pieņemts Saeimā, par to ir diskusijas... ir paredzēts segt no valsts pamatbudžeta. Jā, nāk iekšā mums vēl viens tāds atbalsts, līdz ar to mēs šīs pensijas varam pārskatīt.

A. Kučs.

Tāpēc jau man tas jautājums bija, kā jūs vērtējat Valsts kontroles atzinumā šo norādīto, ka, ja mēs runājam tieši par minimālo vecuma pensiju, ka tīri speciālais budžets var būt nepietiekams, lai nodrošinātu minimālo vecuma pensiju tādā apmērā, kas nodrošina personas pamatvajadzības un tur būtu jāskatās arī pamatbudžeta virzienā.

D. Trušinska.

Jā, es tam pilnīgi piekrītu, tāpēc arī tas risinājums tāds ir, ka šo minimālo pensijas apmēru mēs nepalielinām uz speciālā budžeta rēķina, bet uz valsts pamatbudžeta rēķina, ko Valsts kontrole arī ir atzīmējusi ļoti pozitīvi.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums man bija par tiesībsarga norādīto, ka minimālā vecuma pensija ir tik būtisks jautājums, ka tas būtu jāizlemj Saeimai nevis Ministru kabinetam. Kā jūs vērtējat šo argumentu?

D. Trušinska.

Manuprāt, tiesībsargs runāja par nākotnes... 2021. gada iesniegto variantu, kur mums ir pateikts, ka vecuma pensijas aprēķina bāze ir pateikta absolūtos skaitļos, tas ir, 136 eiro un 163 eiro, ja personai ir invaliditāte no bērnības. Tas, ka likumprojektā nav iekšā aprakstīts arī, kā pie šiem skaitļiem mēs tiekam, tā metode ir aprakstīta anotācijā, ka tie ir konkrēti procenti no ienākumu mediānas.

A. Kučs.

Jautājums man vairāk varbūt bija nedaudz par citu, nevis par metodi, bet par to, vai minimālā vecuma pensija... vismaz metodika būtu jānosaka Saeimai, vai arī tas joprojām, jūsuprāt, būtu Ministru kabinetā... nu, ka tas nebūtu tik būtisks jautājums, kas būtu jālemj tieši pašai Saeimai, bet ka to varētu arī Ministru kabinets noteikt?

D. Trušinska.

Jā, manuprāt, tā ir laba prakse, ka Ministru kabinets nosaka konkrētos apmērus.

A. Kučs.

Paldies.

Un vēl par 91. pantu. Jūs jau minējāt, ka nākamgad tā kārtība būs mainīta un par katru gadu atsevišķi būs par stāžu piemaksa. Tiesībsargs ir norādījis, ka līdzšinējā sistēma, kur sanāk, ka cilvēkiem, kuri ir strādājuši ilgāk, viņiem tā stāža aprēķinā ir mazāka piemaksa, ka tas ir pretrunā ar 91. pantu. Kādi tad bija tie apsvērumi, ka jūs no nākamā gada esat nolēmuši to mainīt un vairāk diferencēt?

D. Trušinska.

Jā, nu te es arī nepiekrītu tam, ka cilvēki ar lielāku stāžu ir tā kā zaudētāji. Iznākot tā, ka mēs, nosakot viņiem lielāku šo minimālo pensiju apmēru un ieviešot šos koeficientus, esam viņiem izdarījuši sliktāk. Ieviešot šos koeficientus, nekad nav bijusi doma noteikt stāža gada vērtību, izdalīt šo summu ar stāža gadiem. Tāda doma nav bijusi paaugstinot šos minimālos pensiju apmērus. Pensija tiek noteikta kā mēneša apmērs un tā doma bija noteikt viņiem lielāku šo atbalstu. Par katru stāža gadu... tāds variants ir cirkulējis jau ik pa laikam. Tas nav tikai tagad... Tagad reāli ar 2021. gadu mēs to tiešām centīsimies ieviest, bet šī doma jau ir ik pa laikam, jau sākot no 2014. gada, kad Labklājības ministrija izstrādāja šo koncepciju, jau visu laiku ir cirkulējusi. Tikai viņa dzīvē nav realizējusies... nu... jāsaka, valsts budžeta iespēju dēļ.

A. Kučs.

Tātad jau arī 2014. gada koncepcijā jūs sakāt, ka šī ideja bija, bet tīri fiskālie apsvērumi bija tie, kāpēc viņa netika īstenota.

D. Trušinska.

Viņa vairāk parādījās pēc koncepcijas izstrādājot šos politikas plānošanas dokumentus jeb tos plānus, kas ir attiecīgi jau sākot ar 2018. gadu, kas tika izstrādāts.

A Kučs.

Paldies.

Un mans pēdējais jautājums būs drusciņ par to, ko mēs jautājam jau arī tiesībsargam... Ja mēs runājam par minimālo vecuma pensiju. Jūs teicāt, ka personai ir jābūt sociālās apdrošināšanas sistēmā, tad vai jūs piekrītat, ka minimālo vecuma pensiju varētu saņemt tikai tās personas, kuras arī piedalās šajā sistēmā?

D. Trušinska.

Jā, protams... ja cilvēks nepiedalās apdrošināšanas sistēmā, viņai nemaz nebūs tiesības uz vecuma pensiju, jo, lai nopelnītu vecuma pensiju, ir jābūt šobrīd 15 gadu darba stāžam, bet savukārt ar 2025. gadu jau 20 gadu darba stāžam. Nu, tātad ir noteikts laika periods šajā apdrošināšanas sistēmā, cilvēkam ir jābūt un ir jāveic šīs iemaksas.

A Kučs.

Paldies. Man tagad jautājumu vairāk nebūs.

S. Osipova.

Jautājumu uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Labdien! Man viens jautājums saistībā ar Senāta pieteikumā norādīto. Senāts savā pieteikumā atsaucās uz Eiropas Sociālo tiesību komitejas secinājumiem. Un šie secinājumi ir tādi, ka... komiteja secina, ka minimālās pensijas apmērs Latvijā ir acīmredzami nepietiekams un neatbilst 12. panta 1. punktam. Un Senāts norādīja arī to metodoloģiju, ko izmanto Eiropas Sociālo tiesību komiteja. Sakiet, lūdzu... divi jautājumi... vai jūs piekrītat šiem Eiropas Sociālo tiesību komitejas secinājumiem, punkts viens, un punkts divi, sakiet, lūdzu, vai Latvijas valdība ir kaut ko atbildējusi jeb kaut kādas ziņas papildus sūtījusi... iespējams, ja Eiropas Sociālo tiesību komiteja nepareizi novērtē situāciju vai kā citādi. Paldies.

D. Trušinska.

Jā, paldies par jautājumu.

Attiecībā uz hartas šiem noteiktajiem apmēriem, kas ir hartā minēti, mūsuprāt, ka viņi nav jāsaprot tādā tradicionālā veidā kā mērs, kuram ir jāatbilst esošai sistēmai. Tie savā būtībā ir kā mērķis, uz ko katrai valstij tiek ties un tuvināties šim mērķim. Protams, ideāli būtu, ja mēs varētu teikt, ka mēs atbilstam un varam nodrošināt šos 50 procentus no ienākuma mediānas. Latvija nav arī ratificējusi šo Sociālās drošības kodeksu, kas tieši nosaka šos apmērus.

Kā es minēju arī iepriekš, tas 12. pants arī pasaka, ka valstīm vajag ieviest un uzturēt sociālas drošības sistēmu, ko Latvija arī dara, bet saistībā uz adekvātumu, uz to mēs vēl tiecamies. Tas ir mūsu mērķis, lai mēs varētu nodrošināt šādus apmērus... ilgākā laika posmā.

G. Kusiņš.

Vai no jūsu atbildes tad var saprast tā, ka jūs saprotat, ka tas ir mērķis, nevis tas, kam ir jāatbilst, savukārt Eiropas Sociālo tiesību komiteja uzskata, ka tas ir tāds obligāts nosacījums, kam būtu jābūt. Vai es pareizi sapratu jūsu atbildi?

D. Trušinska.

Jā, viņi uzskata, ka tam ir jāatbilst, bet es saku, Latvija nav ratificējusi šo Sociālās drošības kodeksu. Un no Latvijas puses skatoties, mums ir mērķis, uz ko tiecamies.

G. Kusiņš.

Paldies. Un otrs jautājums bija, vai Latvijas valdība ir sūtījusi kaut kādu turpmāku komunikāciju ar šo Eiropas Sociālo tiesību komiteju un paudusi savu viedokli par iespējamiem nepareiziem secinājumiem attiecībā par Latviju vai kā?

D. Trušinska.

Nu, Latvija izstrādā speciālu hartas ziņojumu, kur pēdējais hartas ziņojums tika iesniegts 2015. gadā un nākošais šis izvērtējums saistībā ar hartu tiks iesniegts nākošajā gadā. Ik pa pieciem gadiem viņš tiek aktualizēts.

G. Kusiņš.

Labi. Paldies.

S. Osipova.

Tā. Vēl jautājumus uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Man viens papildu jautājums, klausoties jūsu atbildes tieši par Eiropas Sociālo tiesību hartu.

Jūs teicāt, ka tas ir kā mērķis... vai tā tad Ministru kabinetam ir, teiksim, kāds konceptuāls skatījums, cik ilgā laikā mēs varētu šo mērķi sasniegt. Vai ir kādi soļi, kur mēs strādājam un sakām, ka mēs viņu sasniegsim... nu, nezinu... trīs, piecu gadu laikā... vai citā periodā... Vai ir kādas konkrētas darbības veiktas, ka mēs virzāmies uz šā mērķa sasniegšanu?

D. Trušinska.

Nu, tas mērķis ir tāds, ka pēdējos divos gados šis minimālais pensijas apmērs tiek pārskatīts. Protams, tas mērķis ir diezgan tāls, jo mūsu arī vidējie pensiju apmēri ir ļoti tuvu šiem 50 procentiem no mediānas, kas ir 341, jo mums vidējā pensija ir apmēram 385 eiro. Arī hartā ir atzīmēts, ka šiem ienākumu atvietojošiem pabalstiem ir jābūt saprātīgā proporcijā pret iepriekšējiem ienākumiem un viņiem ir arī jābūt saprātīgiem pret vidējiem ienākumiem.

A. Kučs.

Jūs teicāt, ka divos gados pēdējos... jūs redzat to mērķi vai arī ir diskusija bijusi par to, kā mēs ejam pamazām uz nākotni... pamazām... nu, es nezinu, turpmākos piecos gados uz šo mērķu sasniegšanu... ja jau Latvija ir ratificējusi hartu un tas mums ir saistošs.

D. Trušinska.

Ja Saeima, apstiprinot 2021. gadu, pieņems šo, ka minimālā vecuma pensija ir atkarīga procentuālā izteiksmē no ienākumu mediānas, tad līdz ar to pārskatot arī šo ienākumu mediānas lielumu, augs arī šie minimālie apmēri. Tas arī ir atkarīgs, cik strauji augs šī mediāna.

A. Kučs.

Paldies.

S. Osipova.

Tiesai šobrīd vairāk jautājumu nav.

Ir iespēja uzdot jautājumus tiesībsargam. Lūdzu!

J. Jansons.

Paldies. Mums būs vairāki jautājumi. Dažus uzdošu es un dažus uzdos mana kolēģe.

Jūs minējāt, atbildot uz godātās tiesas jautājumu, vai valdībai ir kaut kādi pētījumi, kā noteikt attiecīgi šos te minimālo ienākumu līmeņus... Jūs teicāt, ka, nu, tādi pētījumi nav.

Un tad vai es ar to pareizi saprotu, ka valdība turpina, tā teikt, konsekventi nerespektēt Satversmes tiesas judikatūru, proti, tātad es runāju par iepriekšējiem trīs spriedumiem sociālo tiesību jomā, kuros konkrēti ir noteikts, ka, nosakot šos te ienākumu līmeņus... minimālos ienākumu līmeņus... vai nosakot kādas konkrētas fiksētas summas... tiem ir jābūt balstītiem pētījumos, sociālajā realitātē un ar atbilstošu metodoloģiju. Tātad, ja pētījumu nav, kā jūs atzināt, tātad jūs turpināt neievērot to, ko savā judikatūrā ir paudusi... konkrēti ir noteikusi Satversmes tiesa spriedumā un devusi uzdevumu valdībai to ievērot... valdībai un parlamentam... Tātad valdībai neinteresē Satversmes tiesas spriedums, citiem vārdiem sakot. Vai tas tā ir?

D. Trušinska.

Nē, tam es negribētu piekrist. Attiecībā uz pētījumiem varbūt ir pārprasts... es saku, ka nav manā rīcībā... es nezinu... iespējams, Labklājības ministrijā, izstrādājot šo koncepciju par minimālo ienākumu līmeņa pilnveidošanu, bija šādi pētījumi un tika jau tad nosprausta šī metodoloģija, kas jāsaka... viņa pilnā apmērā tiks ieviesta, cerams, ar 2021. gadu. Jau sākot ar 2014. gadu šī metodoloģija tika izstrādāta.

J. Jansons.

Man vēl viens jautājums. Jūs minējāt, runājot par šo te gradāciju... kad mēs runājam par minimālās pensijas gradāciju, ka esošā principā... ir laba. Es tā to saklausīju. Tad kādēļ jūs plānojat to mainīt?

D. Trušinska.

Vienmēr var uzlabot un pilnveidot, protams. Bet šo četru gadu gradācija... tā bija atbilstoša esošajai situācijai labākā.

J. Jansons.

Un tad man jautājums tāds nedaudz precizējošs. Kādas pamatvajadzības cilvēkam būtu jāsedz no minimālās vecuma pensijas?

D. Trušinska.

Minimālā vecuma pensija var tikt izmantota pamatvajadzību segšanai, bet tas nav vienīgais maksājums, ar ko cilvēks var segt savas pamatvajadzības. Konkrēti ar minimālo vecuma pensiju nav jānosedz visas pamatvajadzības, bet tas atkal ir atkarīgs no katras konkrētās mājsaimniecības.

J. Jansons.

Ja drīkst vēl vienu jautājumu. Bet tad kādas pamatvajadzības ir jānosedz ar minimālo vecuma pensiju?

D. Trušinska.

Nē, nav noteiktas, kādas. Viņš to var izmantot savu pamatvajadzību nodrošināšanai.

J. Jansons.

Vai es varu lūgt jūs varat nosaukt kaut vienu piemēru, kur, piemēram, ar 88 eiro persona var segt kaut vienu pamatvajadzību?

D. Trušinska.

Katram tās vajadzības ir ļoti dažādas.

J. Jansons.

Piemēram, uzturs? Mājoklis?

D. Trušinska.

Es saku, ka viņš var izmantot šo minimālo pensiju. Jā, viņš varbūt nevar nosegt visas savas pamatvajadzības, bet viņš var izmantot šo minimālo pensiju savu pamatvajadzību nodrošināšanai.

J. Jansons.

Paldies.

Kolēģei vēl būs jautājumi.

I. Rezevska.

Jā, man būtu divi jautājumi.

Viens par finansiālo aspektu. Gatavojot 579. noteikumus, un arī atbildes rakstā, uz jautājumu, kādēļ 2020. gadā valdība nevarēja palielināt minimālās vecuma pensijas bāzi uz 99 eiro... ir minēti finanšu apsvērumi, tātad tobrīd tie bija 27 līdz 28 miljoni nepieciešami 2020. gada budžetā. Tos nebija iespējams atrast un, tā teikt, valdība nolēma, ka minimālās vecuma pensijas palielināšanai atvēlēs 9,8 miljonus 2020. gadā un 9,9 miljonus 2021. gadā. Runājot par 2021. gadu... šajā gadā, gatavojot vecuma pensijas paaugstinājumu, valdība šim mērķim atvēl 22 miljonus... tā pēc Ministru kabineta noteikumu anotācijas ir redzams. Sakiet, lūdzu, kas šajos divos finanšu gados tik būtiski ir mainījies, ka 2020. gadā šos nepieciešamos 28 miljonus nevarēja atļauties un 2021. gadā valdība tomēr ir atradusi 22 miljonus. Kas nosaka to varēšanu vai

nevarēšanu atļauties? Ekonomiskā situācija ir mainījusies un būtiski ir uzlabojusies vai kas ir noticis?

D. Trušinska.

Paldies par jautājumu.

Valdība, veidojot nākamā gada budžetu, izvērtē visas ministriju iesniegtās prioritātes. Mums ir daudz un dažādas prioritātes, ir mums izglītība, veselība, iekšējā, ārējā drošība un attiecīgi vērtējot visu ministriju politikas iniciatīvas un prioritātes, tiek vērtēts, kurai jomai tiks iedots vairāk, kurai mazāk, kura ir šī prioritāte lielāka vai mazāka.

I. Rezevska.

Tāpat es saprotu, ka tas ir tikai politiskās izšķiršanās jautājums, kurai nozarei, kurai tēmai mēs konkrētajā gadā varam atvēlēt līdzekļus.

D. Trušinska.

Jā.

I. Rezevska.

Paldies. Un tad man tāds varbūt mazliet filozofisks jautājums. Ļoti bieži, runājot par minimālo pensiju, kādēļ to nevaram paaugstināt, ir dzirdama atbilde, ka nepieciešams ņemt vērā visas sabiedrības intereses un sabiedrības kopējo labklājību. Tad ir jautājums, vai ir sabiedrības interesēs, ka kāda iedzīvotāju daļa saņem zemu pensiju un vai visas sabiedrības intereses prevalē pār senioru labklājību?

D. Trušinska.

Redziet, visas sabiedrības intereses vairāk ir domātas tādā nozīmē, ka nevar šī minimālā pensija tik ļoti tuvināties vidējam pensijas apmēram, ka cilvēks vairs nav motivēts veikt iemaksas. Tad jau mēs nākotnē pāriesim pēc pensijas atkarībā no darba stāža, kad cilvēkam galvenais būs uzkrāt šo darba stāžu un dabūt atbilstošu minimālo pensiju.

J. Jansons.

Es atvainojos... Ja drīkst, tad... Ar ko ir pamatots šis te jūsu pieņēmums vai apgalvojums, ka cilvēki nebūs motivēti piedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā un veikt šīs iemaksas... jeb būs noteiktas minimālās... būs metodiski aprēķināts, kāds ir nepieciešams tas minimālais vecuma pensijas līmenis?

D. Trušinska.

Jā. Ja cilvēkam būs... ja likumā būs noteikti augsti minimālie apmēri, tad cilvēki nebūs motivēti veikt iemaksas... jo viņš jau nebūs motivēts veikt iemaksas no visiem saviem darba ienākumiem, jo kāpēc viņam veikt šīs iemaksas, ja viņam, ņemot vērā stāžu, tiek nodrošināts jau pietiekami liels minimālais apmērs. Viņš nav ieinteresēts viņu veikt... viņš veiks no minimālās algas, kas šobrīd ir 430, nevis no tūkstotis eiro, jo stāža gads jau ir viens un tas pats un viņam pēc tā stāža gada vērtības skatoties, šis minimālais apmērs ir pietiekami liels.

J. Jansons.

Jā, bet vai šis te jūsu apgalvojums, ka nebūs motivēts piedalīties šajā sistēmā, tas ir kaut kur pētījumos vai pierādījumos balstīts? Jo tas ir tāds pieņēmums, ka, ziniet... nu... ja būs ļoti labs šis te sociālais nodrošinājums, ka neviens nepiedalīsies... tas ir viens.

Un otrs. Vai šajā gadījumā tas ir atkarīgs tikai no tās konkrētās personas līdzdarbības vai nelīdzdarbības? Vai tur tomēr nav arī valsts iesaiste?

D. Trušinska.

Kā jūs zināt, mūsu valstī trešā daļa strādā ar minimālo darba algu, kas... ja viņi visā darba mūžā, kas mums ir apmēram 35-40 gadi, strādā ar šādu minimālo darba algu, tad viņi vecumdienās varēs pretendēt tikai uz minimālo vecuma pensiju.

J. Jansons.

Nu, runājot par minimālo darba algu un sociālajām iemaksām... ja tur ir ilg darba stāžs vairāk par 40 gadiem... mēs esam veikuši tur aprēķinus, nu, tur nebūs minimālā vecuma pensija. Tas ir cits jautājums.

Bet es vienkārši gribu jautāt, uz kādiem pierādījumiem vai, teiksim, pētījumiem jūs balstāt to, ka cilvēki negribēs maksāt sociālās iemaksas? Jo tas, manuprāt, ir cilvēka cieņu pazemojoši... nu tā es uz ausi to klausoties... tāds vispārinājums, ka ja būs labas minimālās pensijas, tad priekš kam piedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā, vai kā?

D. Trušinska.

Nē, cilvēki jau piedalīsies, bet, ja veicot iemaksas no vidējās darba samaksas šīs iemaksas, ja tas pensijas apmērs būs tikpat liels, kā veicot iemaksas no minimālās darba algas... jo šie minimumi būs pietiekami lieli.

I. Rezevska.

Man ir precizējošs jautājums. Vai tad tā ir brīvprātīga cilvēku izvēle, cik un no kāda ienākuma maksāt sociālās iemaksas, vai tas tomēr ir valsts noteikts lielums un valsts savā ziņā ir līdzatbildīga lūkoties, vai šīs iemaksas tiek iekasētas vai nē?

D. Trušinska.

Jā, protams, valsts ir ieinteresēta, lai tiktu veiktas iemaksas no visiem darba ienākumiem, bet mēs paši jau arī zinām, ka ir mūsu valstī arī šī ēnu ekonomika un cilvēki veic iemaksas no minimālās darba algas un...

J. Jansons.

Jā. Paldies. Mums nav vairs jautājumu.

S. Osipova.

Paldies.

Lietas dalībnieki savus viedokļus ir izteikuši, tiesa ir uzklausi. Tāpatās ar jautājumu palīdzību mēs esam noprecizējuši tiesai nepieciešamo informāciju, ciktāl šobrīd tiek uzskatīts par nepieciešamu.

Nākamais procesuālais solis ir noskaidrot, kādā secībā tiks uzklausītas pieaicinātās personas.

Es atgādināšu, ka šajā lietā pieaicinātās personas ir Saeima, Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Valsts kontrole, Latvijas Pensionāru federācija un Edgars Voļskis.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi par to, kādā secībā uzklausīt pieaicinātās personas?

Tiesībsargs?

J. Jansons.

Godātā tiesa, nē, paldies.

S. Osipova.

Ministru kabinets?

D. Trušinska.

Nē, paldies, nav nekādu lūgumu.

S. Osipova.

Paldies lietas dalībniekiem.

Tātad tiesa šobrīd lemj, ka pēc tam, kad tiesas sēdē būs pieteikts pārtraukums, mēs šodien vēl uzklaušīsim Saeimu, kuru pārstāvēs Mārtiņš Birģelis.

Tiesas sēdes nākamajā daļā, 5. novembrī, tiks uzklaušīta Labklājības ministrija, Tieslietu ministrija, Valsts kontrole un Edgars Voļskis.

Un 11. novembrī mēs sāksim uzklaušīt ar Latvijas Pensionāru federācijas pārstāvi.

Šobrīd tiesas sēdē tiek pasludināts stundu ilgs pārtraukums līdz 13.15.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Tā, tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2020-07-03.

Tiesā uzsāk pieaicināto personu uzklaušīšanu.

Pirmā pieaicinātā persona ir Saeima, kuru pārstāv Mārtiņš Birģelis. Tiesai ir pieejami dokumenti, lai pārliecinātos par pilnvarojumu un Birģeļa kunga identitāti.

Lūdzu, Birģeļa kungs! Vārds jums.

M. Birģelis.

Labdien!

Augsti godātā tiesa! Paldies par iespēju Saeimai paust viedokli izskatāmajā lietā.

Saeima jau iepriekš ir sniegusi savu viedokli rakstveidā, taču šodien savā runā atzīmēšu būtiskākos apsvērumus, kā arī norādīšu uz jaunākajām Satversmes tiesas spriedumos paustajām atziņām, kam varētu būt nozīme arī izskatāmās lietas izskatīšanā.

Satversmes 109. pants garantē iedzīvotājiem tiesības uz stabilu un prognozējamu, kā arī efektīvu, taisnīgu un ilgtspējīgu sociālu nodrošinājumu. Tomēr Satversmes 109. pants neparedz to, kādā veidā un apmērā valstij ir pienākums īstenot šīs tiesības. Valstij ir rīcības brīvība to metožu un mehānismu izvēlē, ar kādiem sociālās tiesības īstenojamas un aizsargājamas. Sociālo tiesību jomā Satversme neparedz ne noteiktas maksājumu summas, nedz izmaksu nosacījumus. Arī Satversmes 109. pants negarantē personām tiesības uz konkrētiem pensiju veidiem un, vēl jo vairāk, neparedz konkrētus pensiju izmaksas nosacījumus vai apmēru. Tomēr, ja likumdevējs Satversmē ir iekļāvis sociālās tiesības un šo tiesību saturu ir konkretizējis likumos, tad tās ir kļuvušas par personu subjektīvām tiesībām. Satversmes 109. pants prasa, lai valsts rīcība šajā jautājumā atbilstu no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātiem vispārējiem tiesību principiem. Turklāt valstij, neatkarīgi no tās ekonomiskās situācijas, saglabājas noteikts pienākumu kopums sociālo tiesību jomā un no šiem pienākumiem atkāpties valsts nav tiesīga.

Jānorāda, ka sekas, kas personām rodas saistībā ar pensijas vecuma sasniegšanu, primāri izlīdzināmas sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros, piešķirot tiesības uz

vecuma pensiju. Tiesības uz vecuma pensiju konkretizētas likumā “Par valsts pensijām” un saskaņā ar to vecuma pensiju piešķir personām, kuras noteiktu laiku bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai un sasniegušas likumā noteikto pensijas piešķiršanas vecumu. Valsts pensijas apmēru ietekmē personas uzkrātais un aktualizētais pensijas kapitāls, uzkrātais apdrošināšanas stāžs un plānotais vecuma pensijas izmaksu laika posms.

Satversmes tiesa ir skaidrojusi, ka viens no Latvijas sociālās apdrošināšanas sistēmas pamatprincipiem ir personas pašas sociālā atbildība par savu nākotni un sava sociālā nodrošinājuma apmēru. Persona Satversmes 109. pantā paredzētās tiesības var pilnvērtīgi izmantot tad, ja ir līdzdarbojusies sociālās apdrošināšanas sistēmā. Tādā gadījumā sociālās apdrošināšanas pakalpojumu apmērs ir proporcionāls veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tā tad arī ir pašas personas atbildība rūpēties par to, lai vecumdienās saņemtu atbilstošu sociālo nodrošinājumu.

Un tas pilnībā saskan ar Satversmes ievada 5. rindkopā nostiprināto pienākumu rūpēties par sevi, saviem tuviniekiem un sabiedrības kopējo labumu. Proti, pašai personai ir pienākums, cik vien tas iespējams, rūpēties par savu sociālo nodrošinājumu nākotnē. Tomēr neatkarīgi no personas individuālās iesaistes savas vecuma pensijas nodrošināšanā, valsts garantē vecuma pensijas saņēmējam noteiktu šīs pensijas minimālo apmēru. Proti, likumdevējs ir noteicis, ka personām, kurām piešķirta vecuma pensija, tās apmērs nedrīkst būt mazāks par minimālās vecuma pensijas apmēru, savukārt pensijas apmēra piešķiršanas un pārskatīšanas kārtību nosaka Ministru kabinets.

Ja personai aprēķinātās pensijas apmērs nesasniedz valstī noteikto minimālo līmeni, tad valsts vecuma pensijas saņēmējam piemaksā šī līmeņa sasniegšanai trūkstošo summu. Minimālās pensijas apmērs ir nosakāms tādā apmērā, kas motivē cilvēkus veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem ienākumiem, kas ir taisnīgs attiecībā pret citām personām, kuras ir veikušas apdrošināšanas iemaksas, kā arī nodrošina valsts speciālā budžeta ilgtspēju. Vienlaikus šim apmēram ir jāatbilst no Satversmes 109. panta izrietošajiem kritērijiem.

Saeimas ieskatā šo kritēriju noteikšanā citastarp var kalpot šī gada Satversmes tiesas spriedumi un tajās ietvertās atziņas lietā Nr. 2019-24-03 jeb tā saucamajā “Garantētā minimālā ienākuma lietā”, spriedumā lietā Nr. 2019-25-03 jeb tā saucamā “Lieta par personas atzīšanu par trūcīgu” un lieta Nr. 2019-27-03 jeb “Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra lieta”.

Lietās attiecībā uz garantēto minimālo līmeni un līmeni, kuru nepārsniedzot persona atzīstama par trūcīgu, Satversmes tiesa vērtēja valsts pozitīvā pienākuma izpildi, apskatot,

pirmkārt, vai likumdevējs ir veicis pienākumus, lai nodrošinātu personām iespēju izmantot sociālās tiesības,

otrkārt, vai šie pienākumi veikti pienācīgi, proti, personām ir nodrošināta iespēja izmantot savas sociālās tiesības vismaz minimālā apmērā,

un treškārt, ir ievēroti vispārējie tiesību principi.

Jāsecina, ka nevienā no lietām Satversmes tiesa netika līdz trešajam kritērijam, jo tika atzīti šie līmeņi par neatbilstošiem Satversmei jau pie otrā punkta. Un ko paredz otrais punkts? Otrais punkts paredz apakškritērijus, kas tad tiesai un jebkurai citai institūcijai būtu jāvērtē. Un svarīgākais punkts, iespējams, šīs lietas izskatīšanā varētu būt tas, lai līmenis ir noteikts pamatojoties uz tādu metodi, kas izriet no mērķa aizsargāt cilvēka cieņu, mazinātu sociālo nevienlīdzību un nodrošinātu valsts ilgtspējīgu attīstību.

Tika secināts, ka valstij ir pienākums izvēlēties pamatotu un argumentētu metodi šos līmeņus nosakot. Šai metodei ir jābūt pētījumos un konstitucionālos apsvērumos balstītai un arī atbilstošai aktuālajai sociāli ekonomiskajai situācijai.

Attiecībā uz trešo spriedumu, kas ir par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, atziņa, kas tika pausta, ir tāda, ka valstij ir jāvelta īpaša uzmanība tam, lai tiktu veicināti un aizsargāti seniori, respektīvi, personas, kas sasniegušas likumā "Par valsts pensijām" pensionēšanas vecumu, ekonomiskās, sociālās un kultūras tiesības. Valstij ir jāveicina viņu neatkarība, iesaistīšanās sabiedrības dzīvē, pašizaugsme, kā arī rūpes par senioriem un cieņpilnu attieksmi pret šo personu grupu. Tādējādi arī pienākums noteikt pētījumos un konstitucionālajos apsvērumos balstītu metodi būtu attiecināms arī uz tādu sliksni, kas nosaka minimālo valsts pensiju.

Ņemot vērā, ka šāda metode šobrīd nav noteikta, Saeimas ieskatā apstrīdētās normas šobrīd neīsteno Satversmes tiesas spriedumos ietvertās atziņas un tādējādi neatbilst Satversmei.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Saeima, par viedokli.

Jautājumus uzdos tiesnesis Kučs.

A. Kučs.

Paldies par jūsu viedokli. Man būtu vairāki jautājumi.

Jūs teicāt, ka pašas personas atbildība ir rūpēties par savu sociālo nodrošināšanu nākotnē, vienlaikus likumdevējs ir noteicis minimālo vecuma pensiju.

Vai... varētu plašāk varbūt paraksturot jūs, kāds tad ir minimālās vecuma pensijas mērķis, kāpēc likumdevējs vispār ir noteicis šādu jēdzienu, ko viņš ir vēlējis... kādu saturu tajā ietvert?

M. Birģelis.

Likumdevējs ir vēlējis nodrošināt sociālo taisnīgumu, un proti, šajā ietvarā ir apskatāmas vismaz divas personu grupas.

Proti, personu grupa, kura savu darba mūžu ir aizvadījusi pirms 1996. gada, kad veidojās šī sistēma, kas ir balstīta uz sociālās apdrošināšanas principiem, lai arī šīm personām, kas piedalās arī šajā jaunajā sistēmā, sasniedzot pensijas vecumu, tiktu garantēts kaut kāds zināms minimums, kas tad nodrošinātu personu sociālo nodrošinājumu vismaz minimālā līmenī.

Savukārt otra grupa, kas būtu jāņem vērā, ir cilvēki, kuri ir sasnieguši pensijas vecumu un tomēr nav šajā sistēmā piedalījušies, nav strādājuši pietiekamu darba stāžu un saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Šādā gadījumā nebūtu likumdevēja ieskatā godīgi pret cilvēkiem, kas ir strādājuši, ka viņu minimālā pensija būtu zemāka nekā šāds valstī paredzētais pabalsts. Tādā ietvarā šāda pensija šobrīd kalpo vismaz šāda sociālā taisnīguma nodrošināšanai vismaz šīm personu grupām.

Paldies.

A. Kučs.

Tad vai es pareizi sapratu... tad jūs viņu vienkārši redzat kā... ka viņai ir jābūt lielākai par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, tieši lai tās personas, kuras ir strādājušas, viņām arī būtu finansiāli lielākas... pensijai būtu jābūt lielākai tātad attiecīgi? Ja?

M. Birģelis.

Jā, šie ir vismaz tie kritēriji, ko mūsu ieskatā... ko viņi izpilda... šāds institūts Pensiju likumā.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Tad rakstveida viedoklī jūs norādāt, ka vecuma pensijas minimālajam apmēram nav jānodrošina personas pamatvajadzības. Tad mans jautājums būtu tāds: kas, jūsuprāt, minimālajai vecuma pensijai būtu jānodrošina?

M. Birģelis.

Kā jau es minēju, šis vismaz sociālais taisnīgums attiecībā uz šīm personu grupām, ko es iepriekš minēju... un citastarp, kā Satversmes tiesa ir iepriekš atzinusi, nodrošina šo sociālo nodrošinājumu vismaz minimālajā līmenī. Tas tika atzīts 2011. gadā lietā Nr. 2011-03-01 15.3. punktā. Un jebkurš instruments, kas ir vērsts uz personas sociālā nodrošinājuma aizsardzību, arī likumdevēja ieskatā ir vērtīgs un iederīgs sociālās drošības sistēmas ietvarā.

A. Kučs.

Tad vēl jautājums ir tāds. Nu, es saprotu no jums, ka jūs... Labi, es pajautāšu vispirms, lai es neizdaru secinājumus jūsu vietā... Vai jūs piekrītat Ministru kabineta paustajam, ka minimālās vecuma pensijas apmērs nav pietiekams?

M. Birģelis.

Saeimas ieskatā nav iespējams izdarīt secinājumu par to, vai viņš ir vai nav pietiekams tā iemesla dēļ, ka nav šo metožu, nav šo pētījumu. Līdzīgi, kā iepriekš izskatītajās lietās, nav sniegti tādi apsvērumi, pēc kuriem tad varētu objektīvi arī izvērtēt, vai tad ir vai nav pietiekams.

A. Kučs.

Paldies. Un tad es saprotu, ka tie ir arī tie iemesli, vai ir vēl kādi, kāpēc jūs uzskatāt, ka viņš arī šobrīd neatbilst...? Ka nav metodes... ka viņš nav balstīts uz metodēm un uz pētījumiem?

M. Birģelis.

Primāri, jā. Mēs uzskatām, ka tā iemesla dēļ, ka šī metode nav noteikta, līdzīgi kā iepriekšējos spriedumos, nav iespējams pārliecināties par to, vai šis līmenis ir vai nav atbilstošs...

A. Kučs.

Un šie jūsu secinājumi attiecināmi gan uz noteikumiem 924 un arī uz 579?

M. Birģelis.

Jā, tas ir uz visiem noteikumiem, kas neietver metodi.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums jums. Lietā par garantēto minimālo ienākumu Satversmes tiesa norādīja, ka garantētā minimālā ienākuma apmērs ir tik būtisks jautājums, ka tas būtu jāizlemj pašai Saeimai.

Vai, jūsuprāt, šos secinājumus mēs varam attiecināt arī jautājumā par minimālo vecuma pensiju? Vai, jūsuprāt, tas būtu Ministru kabinetam lemjams jautājums?

M. Birģelis.

Garantētā minimālā ienākumu lieta, protams, ir atšķirīga tajā ziņā, ka tur jautājums, kas tika skarts, bija primāri šo pamatvajadzību nodrošināšana.

Kā jau Ministru kabinets ir norādījis un mēs arī to neapšaubām, tad šīs minimālās pensijas mērķis nav nodrošināt personu pamatvajadzības kā tādas. Līdz ar to nav viennozīmīga atziņa tāda, ka arī šis sliekšnis būtu jānosaka tieši likumdevējam. Neskatoties uz to un labā likumdošanas prakse tomēr paredzētu to, ka šādi principi tiktu iestrādāti likumā un nevis citos normatīvajos aktos, bet šo gala summu tomēr varētu noteikt arī Ministru kabinets. Bet, nu ir jābūt pietiekami skaidriem šiem principiem iestrādātiem arī likuma tekstā.

A. Kučs.

Paldies. Man šobrīd vairāk jautājumu nav.

S. Osipova.

Tā... Tiesai šobrīd jautājumu Saeimai vairāk nav.

Lūdzu, tiesībsargs Jansona kungs, jums ir iespēja uzdot jautājumus.

J. Jansons.

Liels paldies. Mums būs viens jautājums, ko kolēģe uzdos.

I. Rezevska.

Jā, palies. Man ir jautājums parlamenta pārstāvim par Eiropas pārskatīto Sociālo hartu.

Kā jūs vērtējat... 2013. gadā, kad parlaments ratificēja hartas attiecīgus pantus, protams, ar atrunu attiecībā par tiem pantiem, kur Latvija neizpilda hartas prasības, referējošais deputāts, vienlaikus Labklājības ministrijas parlamentārais sekretārs, norādīja, ka ir divas pieejas attiecībā uz hartas ratificēšanu – deklaratīvā pieeja un pragmatiskā pieeja. Un Latvija izvēlas pragmatisko pieeju. Tātad, ratificēt tikai tās normas, kas Latvijā jau bija ieviestas un ko Latvija tātad izpilda, ar piebildi, ka tad, kad sasniegsim hartas līmeni, varēs ratificēt arī citas normas.

Tad mēs vērojam, ka valdības attieksme ir citādāka. Hartā ratificētajos pantos ir ielikts mērķis, uz kuru tiekties. Un tad man ir jautājums, kāda ir parlamenta nostāja? Vai tie panti, ko mēs esam ratificējuši, mēs viņus jau esam sasnieguši? Vai mēs vēlējāmies ratificēt tikai tos pantus, kuros noteikto līmeni mēs esam sasnieguši? Un ja tas ir tikai mērķis, uz kuru tiekties, tad kāds būtu tas saprātīgais laika posms, kurā vajadzētu sasniegt hartā noteikto sociālās drošības līmeni?

M. Birģelis.

Paldies par jautājumu.

Nu, kā jūs jau minējāt, likumdevējs izvēlējās šo principu ratificēt tikai tos pantus, kas likumdevēja ietvarā un izpratnē jau tika izpildīti. Tādēļ nebūtu apšaubāms, ka

likumdevēju ieskatā dotajā brīdī valsts sociālās drošības sistēma un tajā paredzētais sociālais nodrošinājums atbilst hartas prasībām. Neskatoties uz to, ir zināma metodoloģija, ko ir izvirzījusi šī Sociālo tiesību komiteja. Un, kā izriet no Satversmes tiesas spriedumiem, šādiem viedokļiem ir rekomendējošs raksturs un tiesa drīkst no tiem atkāpties, sniedzot tam Satversmē un starptautisko tiesību normās pamatotu izskaidrojumu.

Jānorāda, ka šobrīd, skatot un strādājot pie jaunā likumprojekta, kur arī paredzēts skatīt šo jautājumu par valsts pensijām un tur garantēto minimālo pensiju līmeni, šis jautājums ir šobrīd apspriedē. Tas ir norādīts arī pie apsvērumiem, ko Juridiskais birojs ir vērsis gan deputātu uzmanību, gan arī iesaistīto ministriju uzmanību, ka ir jāzina, kādi ir šie apsvērumi, kādēļ Latvijas ieskatā šī noteiktā metodoloģija, ko paredz komisija savos secinājumos un savā praksē Latvijā, vai viņa ir vai nav piemērojama un ja viņa nav piemērojama tādā izpratnē, kā to dara komisija, tad kas ir tie būtiskākie apsvērumi. Par šiem būtiskajiem apsvērumiem droši vien viņi izkristalizēsies arī nākotnē skatot šo jautājumu, jo viņš ir jau aktualizēts.

Tāda ir Saeimas pozīcija šajā jautājumā.

I. Rezevska.

Paldies.

J. Jansons.

Paldies, mums vairs nav jautājumu.

S. Osipova.

Paldies. Ministru kabineta pārstāvēm ir iespēja uzdot jautājumus Saeimas pārstāvim.

D. Trušinska.

Jā, paldies. Man būs viens jautājums.

Kā es sapratu no jūsu runas, ka jūs uzskatāt, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmei.

Ministru kabinets minimālo vecuma pensijas apmēru ir noteicis sākot ar 2012. gadu. Līdz tam minimālais pensijas apmērs bija noteikts likumā "Par valsts pensijām". 2012. gadā Ministru kabinets saglabāja likumā līdz tam esošo minimālās pensijas aprēķināšanas kārtību.

Ja jūs uzskatāt, ka Ministru kabineta noteikumos esošās normas neatbilst Satversmei, vai tas ir jāsaprot arī, ka likumā noteiktās normas arī neatbilda Satversmei?

M. Birģelis.

Paldies par jautājumu.

Kā jau es iepriekš minēju, jau Satversmes tiesa 2011. gada spriedumā Nr. 2011-03-01 15.3. punktā atzina, ka likumā "Par valsts pensijām" ir pārejas noteikumu 34. punkts, kas paredz minimālo pensijas apmēru, tiek garantēts sociālais nodrošinājums minimālajā apmērā.

Vēl jo vairāk, ir jāņem vērā, ka tas apsvērum, uz ko Saeima balsta šīs apstrīdētās normas konkrētās lietas izskatīšanā, neatbilstību Satversmei, nav tāds, ka šis apmērs kā tāds ir pietiekams vai nepietiekams, bet tas, ka nav izstrādāta šāda metodoloģija. Un pienākums pēc šādas metodoloģijas esamības ir izkristalizēties šogad vasarā pieņemot šos trīs spriedumus... ir evolūcija... ir, teiksim, konkretizēti tādi principi, kā tad būtu Satversme pareizi jātulko un atbilstoši jaunākajai judikatūrai Saeima arī izdara secinājumus par apstrīdētās normas atbilstību.

D. Truģinska.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies.

Paldies Saeimas pārstāvim par pausto viedokli.

Šobrīd tiesas sēdē tiek pasludināts pārtraukums. Tiesas sēde tiks turpināta 5. novembrī pulksten 10.00.

Kā pirmā tiks uzklausīta Labklājības ministrija.

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2020. gada 4. novembrī

Turpinājums

2020. gada 5. novembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja

Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labrīt, Lūdzu, sēdieties!

Satversmes tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2020-07-03 *“Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”.*

Satversmes tiesa turpina uzklaut pieaicinātās personas.

Šorīt kā pirmā no pieaicinātajām personām tiek aicināta viedokli paust Labklājības ministrija.

No ministrijas ir saņemta pilnvara, ka ministriju pārstāvēs Sandra Rucka. Lietā tiesai ir pieejami arī personu identificējošie dokumenti un mēs atpazīstam Ruckas kundzi.

Lūdzu, vārds jums.

S. Rucka.

Paldies.

Labdien! Augsti godātā tiesa! Labklājības ministrija kā pieaicinātā persona ir izteikusi viedokli rakstiski un papildus iepriekš paustajam vēlas paskaidrot būtiskāko.

Sociāli atbildīgas valsts princips uzliek valstij pienākumu rūpēties par sociālo aizsardzību sociālā riska gadījumā. Tomēr sociāli atbildīgs ir tāds risinājums, ka atsevišķu personu tiesiskās intereses tiek saskaņotas ar visas sabiedrības interesēm, tas ir, apdrošināšanas sistēmas, tajā skaitā pensiju sistēmas stabilitāti un ilgtermiņu, kā arī darba ņēmēju un darba devēju spējas samaksāt apdrošināšanas obligātās iemaksas.

Nepieciešams nodrošināt līdzsvaru starp valsts ekonomiskajām iespējām un visas sabiedrības labklājību. Turklāt liela nozīme ir arī paša cilvēka atbildībai un vēlmei rūpēties par sevi un tuviniekiem, kā arī aktīvi iesaistīties sociālo problēmu risināšanā.

Sociālās drošības sistēmu Latvijā veido sociālā apdrošināšana, valsts sociālie pabalsti un pakalpojumi, un pašvaldības sociālās palīdzības pabalsti, un sociālie pakalpojumi. Tiesības uz apdrošināšanas pensiju ir, ja ir izpildīti apdrošināšanas nosacījumi, tas ir, veiktas obligātās iemaksas. Sociālās apdrošināšanas pensijas un pabalsti netiek maksāti atbilstoši personas vajadzībām. Atbilstoši personas vajadzībām tiek sniegta sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi, un tas tad arī ir nabadzības mazināšanai paredzētais instruments.

Apdrošināšanas sistēma nebija paredzēta kā sistēma, lai sniegtu atbalstu pamatojoties uz personas vajadzībām. Sociālās apdrošināšanas sistēma kā jebkura apdrošināšana ir izveidota, lai darba ņēmēji un viņa darba devēji iemaksātu daļu no ienākuma, lai nodrošinātu aizsardzību sev un ģimenei nākotnē, kad iestājas apdrošināšanas risks. Tādējādi sociāli apdrošinātās personas, piedaloties sistēmā, iegūst tiesības saņemt sociālās apdrošināšanas pensijas, neņemot vērā personas vajadzības. Tas ir viens no sociālās apdrošināšanas pamatprincipiem.

Sociālās apdrošināšanas pensijas ir saistītas ar personas darbu, ar personas ienākumu līmeni darba gados. Personas, kuras nopelna vairāk, arī maksā vairāk sociālas apdrošināšanas iemaksas un līdz ar to nopelna arī tiesības uz lielākām pensijām.

Sociālais nodrošinājums vecuma gadījumā ir sociālās apdrošināšanas sistēmas viens no riskiem, kuru iestāšanos prezumē visiem sistēmas dalībniekiem, tādēļ arī pensiju apdrošināšanai tiek pakļauti visi nodarbinātie visa mūža garumā. Kamēr persona ir aktīva un gūst ienākumus no nodarbinātības, personai ir jāveic sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, lai nopelnītu vecuma pensiju.

Sociālai apdrošināšanai ir pakļautas personas no 15 gadu vecuma. Ja pensijas vecums ir 60–65 gadi, tad personas aktīvais nodarbinātības laiks attiecīgi varētu būt 35–50 gadi. Tiesības uz pensiju rodas ar 15 gadu stāžu, bet jāsaprot, ka persona ar zemiem ienākumiem, kurai ir tikai 15 gadu apdrošināšanas stāžs, tātad formāli persona ir izpildījusi nosacījumus un kvalificējusies vecuma pensijas saņemšanai, ir uzkrājusi pensijas kapitālu aptuveni 15,5 tūkstoši eiro. Plānotais vecuma pensijas izmaksas laika posms vidēji ir 18 gadi. Un tas nozīmē, ka izmaksās tie ir 860 eiro gadā jeb 71 eiro mēnesī, ko persona pati ir nopelnījusi. Tomēr šāds pensijas apmērs tiek palielināts līdz minimālajam vecuma pensijas apmēram un regulāri arī indeksēts. Līdz ar to izmaksas šādi personai no speciālā budžeta būs lielākas un solidaritātes ietvaros tas tiks segts no iemaksām, kuras veiks citas apdrošinātās personas.

Vienlaikus apdrošināšanas sistēma solidāri nodrošina gan pensijas garantētos apmērus, gan citas garantijas un atvieglojumus, kas ir noteikti normatīvajos aktos. Pārejas periodā finansiāli papildus tiek atbalstītas tās personas, kuru apdrošināšanas

stāžs nav mazāks par 30 gadiem, no kuriem vismaz 5 gadi ir uzkrāti pēc 1996. gada, bet kuru ienākumi ir bijuši zemāki nekā vidēji valstī, tas ir, pensijas sākuma kapitāla aprēķināšanai tiek izmantota nevis personas individuālā apdrošināšanas iemaksu alga, bet gan vidējā alga valstī 1996.–1999. gadā, kas ir aktualizēta.

Tā 2020. gada aprēķinā tiek piemērota aktualizētā alga 1108 eiro un ņemot vērā, ka šāda alga tiek piemērota gandrīz 50 procentos gadījumu, tas nozīmē, ka ar visu iemaksu algas indeksāciju iemaksu algas pielīdzināšana līdzšinējam algas apmēram, algas, no kurām ir veiktas obligātas iemaksas, personām ir mazas. Ikgadējā pensiju indeksācijā tie piemērots arī papildus labums noteiktām personu grupām – politiski represētajām personām, personām ar pirmās grupas invaliditāti, Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem pensijas tiek indeksētas pilnā apmērā. Tas nozīmē, ka šīm personām katru gadu indeksē visu pensiju nevis tikai pensijas daļu, kas nepārsniedz 2020. gadā 454 eiro. Vecuma pensijām indeksācija arī ir atkarīga no personas apdrošināšanas stāža – jo lielāks stāžs, jo lielāks pensijas palielinājums.

Vienlaikus personas apdrošināšanas stāžā tiek ieskaitīti darba un tam pielīdzinātie periodi līdz 1991. gada 31. decembrim, kas nav balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām un kam nav reāls sociālās apdrošināšanas iemaksu seguma.

Vēlos vērst uzmanību, ka no 1996. gada ieviešot apdrošināšanas sistēmu tiesības uz pensijām un pabalstiem radās tikai tad, ja iemaksas faktiski bija veiktas. Tomēr laika gaitā tas tika apstrīdēts un faktisko iemaksu princips tika atcelts. Līdz ar to pensiju un pabalstu piešķiršanā netika prasīts finanšu segums. Tikai no 2011. gada atkal tika ieviesta uz faktiski veiktajām iemaksām balstītas pensijas piešķiršana. Līdz ar to ir iespējami gadījumi, ka personai ir stāžs līdz 1995. gadam un deklarētās iemaksas pēc 1996. gada, bet faktiskie ieguldījumi apdrošināšanas iemaksu veidā nav. Jebkurām papildus garantijām, kas tiek piemērotas apdrošināšanas sistēmas ietvaros jābūt reālam sociālās apdrošināšanas iemaksu segumam, bet pašfinansējošā sistēmā tas nozīmē papildus finanšu slogu visiem pārējiem sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībniekiem. Praktiski tas ir obligāto iemaksu likmes palielināšana. Šim slogam tomēr ir jābūt samērīgam, sabiedrībā pieņemamam un nav jāmazina motivācija sistēmā piedalīties.

Vēlos uzsvērt, ka nosakot nesamērīgi augstu finansiāli nenosegtu minimālo vecuma pensiju apmēru, ir liels risks radīt draudus sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspējai, jo,

pirmkārt, tiktu izjaukts sistēmas pamatprincips, proti, no personas individuālajam iemaksām atkarīga pensija, zustu motivācija maksāt obligātās iemaksas no visiem darba ienākumiem vai vispār veikt obligātās iemaksas. Jo pietiekami augsts garantētais apmērs būtu nodrošināts. Turklāt personu līdzšinējo ienākumu atvietošanas pārsniegtu personas algotā darbā gūtos ienākumus, bet tas nesakrīt ar sistēmas pamatmērķi – kompensēt algotā darbā zaudētos ienākumus riska iestāšanās gadījumā;

otrkārt, tas būtu netaisnīgi pret pašreizējiem obligāto iemaksu veicējiem, no kuru veiktajām iemaksām būtu jānodrošina nepamatoti augsto garantēto pensiju izmaksas, iespējams, pat apzinoties, ka nākotnē finanšu līdzekļi pašu pensijām varētu nebūt... kā arī būtu netaisnīgi pret tiem jau esošajiem pensiju saņēmējiem, kuri šādu pat pensijas apmēru ir nopelnījuši godprātīgi veicot iemaksas un pilnvērtīgi piedaloties apdrošināšanas sistēmā.

Jāatzīmē, ka nabadzības riska sliekšnis un Eiropas Savienības kopējie indikatori tiek izmantoti galvenokārt statistikas nolūkiem, proti, situācijas salīdzināšanai ar citām Eiropas dalībvalstīm, bet tas nenozīmē, ka iedzīvotājiem tiek sniegts materiālais atbalsts, ja viņi ir pakļauti nabadzības riskam pēc Eiropas Savienības metodoloģijas. Savukārt materiālajam atbalstam visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem katra Eiropas Savienības dalībvalsts izmanto savu izvēlēto pieeju un statistisko informāciju.

Eiropas Sociālās hartas noteiktais standarts ir pamats sociālās aizsardzības līmeņa nesamazināšanai un savā būtībā tas ir mērķis, uz kuru valstis tiecas ilgākā laika posmā. Tas ne vienmēr uzreiz ir sasniedzams. Ne visas valstis arī to ir sasniegušas, piemēram, Vācija, Itālija, Lietuva. Turklāt nav noteikts, ka pilnam minimumam pensiju sistēmā ir jābūt universālam un pieejamam visiem sistēmas dalībniekiem. Bieži pensiju sistēmas ir atšķirīgas un tās atalgo tikai ilgstošu darba mūžu un pilnvērtīgu iesaisti sociālās apdrošināšanas sistēmā – pārsvarā 30 gadus.

Pēc OECD dalījuma Latvijā nodrošinātais minimums aptver gandrīz visus iedzīvotājus, jo ir mērķētais pabalsts – garantētais minimālais ienākums, pamata pabalsts – valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts un tiek nodrošināta arī minimālā vecuma pensija. Vēlreiz vēlos uzvērt, ka sociālās apdrošināšanas sistēmas būtība nav nodrošināt personas vajadzības. Sociālās apdrošināšanas mērķis atšķiras no valsts un pašvaldību pabalstiem un tas kompensē personai zaudētos darba ienākumus, no kuriem ir veiktas obligātās iemaksas.

Tiesības uz vecuma pensiju īstenošanu primāri notiek atalgojot visā darba mūžā veikto ilgstošo ieguldījumu pensiju sistēmā, līdz ar pensijas nodrošinājumu iedzīvotājiem ar zemiem un ļoti zemiem ienākumiem skatāms kompleksi sociālās drošības sistēmas ietvaros, ņemot vērā valsts, pašvaldību garantēto sociālo palīdzību un pakalpojumus.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Tiesnesis Kučs uzdos jautājumus.

A. Kučs.

Labrīt! Man būs vairāki jautājumi.

Sākšu droši vien ar pirmo tieši par metodoloģiju. Un jūs paši esat koncepcijā norādījuši... Labklājības ministrija tieši 2014. gada koncepcijā, ka pensija ir galvenais ienākumu avots senioriem.

Un mans jautājums... vai... ja mēs runājam par minimālo vecuma pensiju, vai tai, jūsuprāt, būtu jābūt metodoloģiski pamatotai un sociālo ekonomiskai situācijai atbilstošai?

S. Rucka.

Minimālajai pensijai noteikti ir jābūt sociāli ekonomiskajai situācijai atbilstošai, bet, tā kā viņa ir sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros, tad ir jāņem vērā pārējo sistēmas dalībnieku spējas šo sistēmu uzturēt.

A. Kučs.

Un metodoloģiski pamatotai?

S. Rucka.

Jā. Kaut kādai metodoloģijai ir jābūt. Bet, kā jau minēju, tad vecuma pensija nav vērsta uz to, lai nodrošinātu minimumu un personas vajadzības, bet aizstāt iepriekš veiktās iemaksas... ienākumus, no kuriem veiktas iemaksas.

A. Kučs.

Tad mans jautājums būtu, ja mēs runājam tieši par noteikumiem Nr. 924 un 579... vai arī jūs varat atbildēt par katru atsevišķi.... Vai, jūsuprāt, tā metode, kāda tad ir šī metode, kas ir minimālās vecuma pensijas noteikšanai, ja mēs runājam tieši par šiem diviem... un vai tā metode ir arī tāda, kas atbilst cilvēka cieņai, mazina nevienlīdzību un arī nodrošina pensijas sistēmas ilgtspēju?

S. Rucka.

Metode nodrošina pensiju sistēmas ilgtspēju... Vienlaikus tiek ņemts vērā, ka sociālā nodrošinājuma pabalsts tiek piešķirts tiem, kuriem neizpildās nosacījumi, lai kvalificētos pensijai, līdz ar to minimālā pensija... viņai ir jābūt nedaudz lielākai par sociālā nodrošinājuma pabalstu. Tāpat ir ņemti vērā stāža iedalījumi un atalgotas vairāk tā kā tiek tās pensijas, kurām ir lielāks apdrošināšanas stāžs.

A. Kučs.

Un vēl tieši par to metodi gribu nprecizēt. Jūs sakāt, ka tagad.... Tad es saprotu, ka jaunajā nākamā gada grozījumus skatoties... jūs esat piesaistījuši mediānai, ienākumu mediānai. Bet kāda tad bija tā metode, ja mēs runājam par 924. noteikumiem un arī 579.?

S. Rucka.

Tur bija piesaistīts valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam.

A. Kučs.

Nu, mēs vakar no Ministru kabineta dzirdējām, ka, ja mēs runājam par 924. noteikumiem, kur bija piesaiste valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam, ka tas bija tāpēc, ka tā tas vēsturiski bija. Bet vai tur bija kaut kādi sociālo ekonomiski apsvērumi pamatā?

S. Rucka.

Jā, protams, to, ko valsts var atļauties izmaksāt.

A. Kučs.

Tātad metode, es saprotu, ir saistīta ar fiskālām iespējām? Tā es saprotu no jums? Nerēķinot... un tas ir tas kritērijs?

S. Rucka.

Jā.

A. Kučs.

Labi. Un par 579., kur tā piesaiste vairs nav valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam? Kāpēc tieši tie 16 eiro pieaugums... lai gan jūs paši, Labklājības ministrija, prasījāt 99 eiro, ko jūs aprēķinājāt, ka tie būtu objektīvi nepieciešami...

S. Rucka.

Arī tas bija piesaiste tam, ko valsts var atļauties... Un, ņemot vērā apdrošināšanas sistēmas principus, tā bāze tika noteikta 80 eiro.

A. Kučs.

Labi. Tad vēl jūs minējāt, ka pensija nav domāta tam, lai segtu pamatvajadzības, bet kompensē personai ienākumus, no kuriem persona ir veikusi iemaksas.

Mans jautājums būtu, ja mēs tieši skatāmies šodien minimālo vecuma pensiju un vakar jau arī Ministru kabinets teica, ka mums ir situācijas, it īpaši personām, ņemot vērā to mūsu vēsturi, kāda ir bijusi un ka daudzi cilvēki strādāja okupācijas periodā un nav veikuši iemaksas valsts sociālajā budžetā, ka mums pat ir situācijas, ka personai ir stāžs, bet viņa vispār nav veikusi iemaksas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas..

Vai šos jūsu secinājumus, gribu saprast... cik lielā mērā tas, ka personai kompensē ienākumus, par kuriem viņa ir veikusi sociālās apdrošināšanas iemaksas, cik

lielā mērā to var attiecināt uz cilvēkiem, kas pensionējās līdz 1995. gadam un tāpat kuri arī nav veikuši šīs iemaksas?

S. Rucka.

Aprēķina sākuma kapitālu... un tur daļēji kompensē. Bet pensiju sistēma pārejas periodā... tur ņem vērā arī šos vecos periodus un tāpēc arī ir izveidots tas mehānisms ar sākuma kapitālu, ar stāžu un... nu, mums ir tāda sistēma.

A. Kučs.

Nē, nu to es saprotu. Bet es domāju, vai tad mēs nevaram runāt par to, ka, teiksim, pārejas periodā, ko arī jūs tikko uzsvērāt, vai te mēs tos klasiskos argumentus, vai mēs varam viņus pilnā mērā attiecināt uz tiem cilvēkiem, kas pensionējās līdz 1995. gadam un bija strādājuši līdz 1995.?

S. Rucka.

Līdz 1995. gadam piešķirtās pensijas tāpat tiek turpinātas izmaksāt un indeksētas...

A. Kučs.

Nē, mans jautājums ir par to, vai viņas balstās uz veiktajām iemaksām... Nu, jūs jau saprotat, ka ir cilvēki, kuri... tāpēc tāds klasiskais pašfinansēšanās princips... laikam... vai viņš attiecībā uz to periodu strādā? Kā jūs uzskatāt?

S. Rucka.

Nē, uz to periodu nē.

A. Kučs.

Paldies.

Tad vēl ko es gribēju pajautāt par ilgtermiņa ietekmi. Jūs arī uzsvērāt un arī pamatoti uzsvērāt, ka, protams, nepamatota pensiju paaugstināšana... pie tā, kur mums Valsts kontrole ir norādījusi, ka 1/3 cilvēku maksā ienākumus no minimālā līmeņa, ka tas izjauc gan pensiju sistēmas ilgtspēju, gan pašfinansēšanās modeli, bet atkal, ja mēs ejam atpakaļ uz tiem cilvēkiem, kas mums ir lietā un kas ir principā lielāko daļu strādājuši līdz 1996. gadam... vai... un tas, ko arī Ministru kabinets norādīja un ko arī ir Valsts kontrole norādījusi... vai... ja mēs runājam par minimālo vecuma pensiju... Vai šeit jūs kā Labklājības ministrija redzat, vai šeit nav vēlams piesaistīt valsts pamatbudžetu un tādā veidā neizjaukt šo valsts pensiju sistēmas ilgtspēju?

S. Rucka.

No nākamā gada tiek piesaistīts valsts pamatbudžets, lai segtu starpību starp personas nopelnīto un minimālo pensiju.

A. Kučs.

Paldies. Tad jūs arī redzat, es saprotu, to ceļu, kā mēs šo pārejas perioda situāciju varam risināt un vienlaikus neizjaukt pensiju sistēmas ilgtspēju, ja es pareizi sapratu?

S. Rucka.

Jā.

A. Kučs.

Paldies. Tad jūs arī norādījāt, ka pensiju sistēma nav domāta, lai mazinātu nabadzību. Vienlaikus 1995. gada koncepcijā attiecībā, ja mēs runājam par minimālo vecuma pensijas apjomu, tieši nabadzības mazināšana ir izvirzīta kā viens no mērķiem. Vai tad šis 1995. gada pensiju koncepcijas mērķis vairs nav spēkā? Jo Valsts kontrole arī par to izsaka kritiku... Un, ja mēs paskatāmies, ka šis mērķis arvien vairāk attālinās... nu, vismaz iepriekšējos gados. Vai jūs to vairs neredzat kā mērķi...? Es gribu saprast jūsu kā Labklājības ministrijas nostāju, ja mēs runājam tieši par pirmo pensiju līmeni.

S. Rucka.

Mērķis, protams, bija nabadzības mazināšana un personu iesaiste sociālajā apdrošināšanā... ieinteresēt personas veikt obligātās iemaksas un veidot savu pensiju. Bet nu... ekonomiskā situācija ir tāda, kāda viņa ir un personu, tā teikt, izvēlēšanās maksāt vai nemaksāt nodokļus arī ir tāda, kāda tā ir... un līdz ar to arī bieži vien tās pensijas ir mazas.

A. Kučs.

Nu, jā, ja mēs aizejam atkal uz to situāciju līdz 1996. gadam... tiem cilvēkiem jau nebija tajā brīdī iespējas maksāt... nebija ne trešais pensiju līmenis, ne viņiem arī bija iespējas kaut kādā citā veidā maksāt brīvprātīgi šīs sociālās apdrošināšanas iemaksas. Jūs jau tam piekrītat, vai nē?

S. Rucka.

Jā, protams, bet tas ir saistīts ar vispārējo valsts ienākumu līmeni un darba samaksu un personas spēju no savas algas nomaksāt trešo līmeni...

A. Kučs.

Nu, jā, es vienkārši gribēju pateikt, ka līdz tam brīdim jau arī nebija šādas iespējas pat personai...

Tad vēl nedaudz... vakar mums arī bija diskusija par atbilstību hartai. Un 2014. gada... es skatos jūsu koncepciju par minimālo ienākumu līmeni, tur kā viens no variantiem tika piedāvāts piesaistīt šo minimālo ienākumu līmeni 40 procentiem no ienākumu mediānas, par ko mums arī vakar bija diskusija hartas 12. panta kontekstā. Jaunajā koncepcijā nākamgad ir 25.30..... Es domāju, kas ir mainījies, kāpēc jūs, Labklājības ministrija, 2014. gadā to redzējāt kā mērķi vai vienu no variantiem?... Varbūt par to jūs varētu pakomentēt...

S. Rucka.

Ņemta vērā ir reālā sociāli ekonomiskā situācija valstī un to, ko budžets var atļauties, jo paralēli jau arī pensiju indeksācija tika pārskatīta un mainīta, palielinot tieši atbalstu tām personām, kam ir uzkrāts liels apdrošināšanas stāžs...

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Un otrs. Jūs teicāt, ka starptautiskie tiesību avoti un tajā skaitā, es saprotu, arī harta, ir vairāk kā mērķis. Vai Labklājības ministrija ir izstrādājusi kādu dokumentu vai plānojumu, kā ir... teiksim, jūs redzat ministrijas ietvaros, kāds ir tas ceļš, lai mēs šo mērķi sasniegtu...? Nu, es nezinu, divu, piecu varbūt ilgākā laika periodā? Vai jūs pie tā strādājat? Vai ir šāds redzējums Labklājības ministrijā?

S. Rucka.

Nu, ministrija ir iesniegusi Budžeta likumprojektu paketē grozījumus "Pensiju likumā", kur ir paredzēts paaugstināt minimālās pensijas bāzi un attiecīgi arī pārskatīt... atalgojot katru apdrošināšanas stāža gadu minimālajām pensijām.

A. Kučs.

Nē, to es saprotu, bet es domāju... un jūs arī šodien teicāt un Ministru kabinets mums vakar pateica, ka tas ir mērķis. Ja tas ir mērķis, tad vai, jūsuprāt, nebūtu jābūt kaut kādiem rīcības soļiem, ka mēs kaut kādā termiņā šo mērķi sasniedzam? Jo citādi mēs pie tā tad atgriezīsimies pēc pieciem gadiem un mēs atkal varēsīm runāt par to, ka tas ir mērķis. Mans tas jautājums ir: vai šīs Latvijas starptautiskās saistības tiek uztvertas nopietni, vai arī jūs, domājot par pensijas sistēmu uzlabojumiem, to ņemat vērā, ka Latvija ir ratificējusi sociālo tiesību hartu, tostarp, tās 12. pantu?

S. Rucka.

Kā, jau es teicu, tas ir mērķis, uz ko tiekties un ir jāņem vērā reālā situācija, tāpēc arī tiek no nākamā gada paredzēts ieviest minimālās obligātās iemaksas, kas arī daļēji palielinātu šo apdrošināšanas drošību...

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Tad vēl jautājums man ir par to, ka jūs savā viedoklī norādāt un arī tagad runā teicāt, ka minimālā vecuma pensija nav domāta, lai segtu personas pamatvajadzības, bet mums ir jāņem vērā citi sociālās drošības elementi – pabalsti, pašvaldības atbalsts...

Vai Labklājības ministrijai ir kāds pētījums, kas mums ļauj pārlicināties par to, ka, ja mēs paņemam visus sociālās drošības elementus kopā, tajā skaitā minimālo vecuma pensiju un pabalstus, palīdzību, kas ir no pašvaldībām, ka senioriem tas kopumā nodrošina viņu pamatvajadzības?

S. Rucka.

Konkrēti manā rīcībā nav šāds pētījums, bet senioriem pabalsti... trūcīgām un maznodrošinātām personām tiek sniegti vairākos veidos – gan pārtikas, mājokļa, veselības aprūpē...

A. Kučs.

Bet tāda jūsu pašu... jūs tā neesat izgājuši cauri un paskatījušies, teiksim, varbūt tieši minimālās vecuma pensijas saņēmējus un izgājuši cauri, vai viņi... lai jūs redzētu to kopbildi, vai tiešām tās pamatvajadzības.... Tādas nav bijis?

S. Rucka.

Nē. Nav man tādas informācijas.

A. Kučs.

Paldies jums.

S. Osipova.

Jā, es gribēju uzdot jums jautājumu, kas ir saistīts ar pieteikuma iesniedzēja, tiesībsarga, ideju par sociālās apdrošināšanas un vecuma pensiju tvērumu nākotnē, proti, Valsts kontrole jau ir konstatējusi, ka mums šobrīd ir tādas sabiedrības grupas, kurām nākotnē nebūs pietiekama vecuma pensija vai nebūs šīs sociālās apdrošināšanas garantētās pensijas vispār.

Kā jūs skatāties uz to, lai tātad iekasētu sociālās apdrošināšanas maksājumus arī no personām, kuras dzīvo no dividendēm vai no kāda cita veida īpašuma... proti, kuras nav algotie darbinieki, uz kuriem primāri ir orientēta sociālās apdrošināšanas sistēma?

S. Rucka.

Mums šobrīd nav nekas tāds plānots...

S. Osipova.

Vai tas iekļautos sistēmā tā, kā veidota ir sistēma? Jo šobrīd sistēma ir veidota uz algotajiem darbiniekiem, kuri pārtiek no sava darba augļiem nevis no īpašuma.

S. Rucka.

Jā, sistēma ir veidota uz nodarbinātības ienākumu, uz saimnieciskās darbības gūtās peļņas ienākumu, bet nevis uz dividendēm.

S. Osipova.

Vai būtu pilnībā jāmaina sistēma, lai iekļautu arī šo sociālo grupu?

S. Rucka.

Nemācēšu teikt...

S. Osipova.

Paldies par atbildi.

Tiesai šobrīd jautājumu vairāk nav.

Lūdzu, iespēja uzdot jautājumus tiesībsargam. Jansona kungs!

J. Jansons.

Jā, labrīt! Paldies.

Mums ir divi jautājumi. Viens būs, ko es pajautāšu un tad mana kolēģe...

Sakiet, lūdzu, jūs minējāt, ka, ja valsts nodrošinātu adekvātu minimālo pensiju, tad tas mazinātu motivāciju maksāt sociālās iemaksas. Nu jūs tā tur minējāt...

Un tad man ir jautājums: sakiet, lūdzu, ar kādiem pierādījumiem empīriski jūs to varat pamatot?

S. Rucka.

Nu, jau šobrīd apdrošināšanas sistēmā ir ļoti daudz un dažādu izņēmumu gadījumu, kuru iemaksas veiktās ir nelielas un katru reizi, kad tiek sabalansēts nodokļu slogs, vienmēr atrodas kaut kādas grupas, kuras vēlas sev izņēmumu gadījumus un tāpat arī šobrīd jau esošie tiek izmantoti nodokļu optimizācijai.

J. Jansons.

Jā, es sapratu jūs, paldies. Bet es tad vēl precizēšu.

Es jautāju par tiem pierādījumiem. Jūs tā vispārināt, ka, teiksim, ja būs adekvātas pensijas, tad tie cilvēki, Latvijas nodokļu maksātāji faktiski vispār nemaksās tāpēc, ka, redziet, tās pensijas būs adekvātas.

Un tas mans jautājums ir, vai ir kaut kāds tam pētījums jeb pierādījums... jūs kaut kā tā apgalvojuma formā, kas zināmā mērā izrāda diezgan lielu necieņu pret to Latvijas sabiedrību, jo jūs jau presumējat, ka, ja būs adekvāta minimālā pensija vai adekvātas šīs te nopelnītās pensijas, bet īpaši fokusējoties uz minimālo, tad tas demotivēs Latvijas iedzīvotājus, Latvijas nodokļu maksātājus, maksāt sociālās iemaksas.

Jautājums ir tāds: ar ko jūs to varat pierādīt, savu šo te apgalvojumu? Kādi ir pētījumi?

S. Rucka.

Pētījumu nav, bet statistikas dati parāda personu ienākumus, no kuriem tiek veiktas iemaksas. Un ja trešā daļa veic zem minimālās algas, tādējādi tikai stāžu uzkrājot un liela daļa veic arī zem vidējās algas valstī...

J. Jansons.

Sakiet, vai nodokļu politika un viss, kas attiecas uz nodokļu reformām un, teiksim, konkrētajiem nodokļiem, to nosaka sabiedrība jeb tas tomēr ir valsts pārvaldes, valdības un parlamenta ziņā? Kāda ir nodokļu politika valstī, kādi ir atvieglotie režīmi un, teiksim, kādos režīmos cilvēki var maksāt pilnu šo te sociālo iemaksu un vai ir tādi režīmi, kur ir ļoti minimālas tās iemaksas un ir režīmi, kur faktiski vispār... Godātā tiesa jau arī to jautāja, protams, bet es mazliet citā aspektā to jautāju vēlreiz... Nu, jūs sakāt, ka ir statistika. Tajā pat laikā pētījumu nav, bet jūs to apgalvojumu formā šobrīd Satversmes tiesā izvirzāt šo te apgalvojumu, ka cilvēki nemaksās sociālās iemaksas tāpēc, ka būs adekvātas minimālā vecuma pensija.

S. Rucka.

Nodokļu politikas jautājumi ir Finanšu ministrijas kompetencē, un Labklājības ministrija ir tikai sociālās apdrošināšanas jautājumi.

J. Jansons.

Jā, jā.. bet tieši jau arī par šiem nodokļiem es gribēju... Tātad, ja cilvēkiem ir iespējams, kā jūs minējāt, atbilstoši statistikai maksāt zem minimālās algas, tātad ja valsts ir radījusi tādu sistēmu... iespējams, tā ir pārdomāta sistēma, mēs to īsti neesam pētījuši... bet, ja ir radīti tādi modeļi, tādas iespējas un cilvēki to dara likumīgi... nu, kā

jūs sakāt, optimizējot šo te nodokļu nomaksu... tas arī būtu tādad jāpierāda, bet ja cilvēki tiešām strādā, nu, nezinu, uz pusslodzi un saņem minimālo algu, tādad, protams, arī sociālās iemaksas būs... šo modeli rada paši cilvēki, iedzīvoji, nodokļu maksātāji jeb valsts, ka pieļauj šādu te iespēju, ka var strādāt šādos te režīmos un maksāt ļoti tādas samazinātas šīs te sociālās iemaksas.

S. Rucka.

Nu, ja valsts pieļautu, ka var maksāt sociālās iemaksas tikai no lieliem ienākumiem, tad jau visi mazo pensiju saņēmēji vispār nesaņemtu pensiju, viņi kvalificētos tikai soc. nodrošinājuma pabalstam.

J. Jansons.

Paldies. Kolēģei...

I. Rezevska.

Jā, paldies.

Man ir jautājums... Jūs minējāt apgalvojumu, ka ministrijas ieskatā minimālajai pensijai ir jābūt nedaudz lielākai kā valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam.

Zinot, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs var nebūt strādājis nevienu dienu, bet minimālās pensijas saņēmējam ir jābūt nostrādājušam šobrīd 15 gadus, pēc 2025. gada – tādad 20 gadus, vai jūsu ieskatā tas ir taisnīgi, ka šī te garantētā izmaksa ir tikai nedaudz lielāka nekā tam, kas, nav strādājis, teiksim, nevienu dienu?

S. Rucka.

Uz nākotni tas tiek mainīts. Ir paredzēti tie grozījumi, kas ir iesniegti Saeimā. Bet jebkurā gadījumā apdrošināšanas sistēmas ietvaros nav iespējams nodrošināt lielākas pensijas šiem te...

I. Rezevska.

Paldies.

J. Jansons.

Paldies. Mums jautājumu vairs nav.

S. Osipova.

Paldies.

Šobrīd tiesai vēl parādījās jautājumi. Lūdzu, tiesnesis Laviņš.

A. Laviņš.

Labrīt! Tātad jūs minējāt, ka vecuma pensija kā viens no sociālās apdrošināšanas veidiem nav vērsts uz to, lai nodrošinātu personu personiskās vajadzības.

Sakiet, lūdzu, kuri ir tie sociālā atbalsta pasākumi, kuri ir vērsti uz personas personisko vajadzību nodrošināšanu, respektīvi, šo pamatvajadzību nodrošināšanu?

S. Rucka.

Garantētais minimālā ienākuma pabalsts, mājokļa pabalsts, sociālā palīdzība pašvaldībās, sociālie pakalpojumi, ko sniedz gan valsts, gan pašvaldība.

A. Laviņš.

Un sociālā nodrošinājuma pabalstu jūs nepieskatītu pie tā?

S. Rucka.

Sociālā nodrošinājuma pabalsts arī, jā.

A. Laviņš.

Jā... un jūs minējāt, ka minimālā vecuma pensija ir nedaudz lielāka par sociālā nodrošinājuma pabalstu, lai motivētu cilvēkus piedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā, bet tajā pat laikā jūs norādāt, ka minimālās vecuma pensijas mērķis nekādīgi nebūtu sasaistāms ar to, ka tam būtu jāspēj nodrošināt personu pamatvajadzību nodrošināšana. Pareizi es jūs sapratu?

S. Rucka.

Jā. Bet jābūt balansam starp to, ko nodrošina personai tāpēc vien, ka viņai nav tiesības uz pensiju un to, ko spēj nodrošināt tie, kas ir sistēmas dalībnieki.

A. Laviņš.

Bet sakiet, persona, kas saņem minimālo vecuma pensiju... Tai taču nebūs tiesības saņemt ne garantētā minimālā ienākuma pabalstu, ne arī sociālā nodrošinājuma pabalstu?

S. Rucka.

Nē, ja personai pensija būtu mazāka par garantēto minimālo ienākumu, tad viņai starpību piemaksā līdz garantētajam minimālajam ienākumam.

A. Laviņš.

Minimālā vecuma pensija varētu būt zem 64 eiro?

S. Rucka.

Es saku teorētiski... ja tā būtu... Nu, kam ir tik mazs ienākums, viņam līdz garantētajam minimālajam ienākumam piemaksā.

A. Laviņš.

Nu, es negribu zaudēt sava jautājuma fokusu... Man tomēr bija jautājums... Ja reiz jūs sakāt, ka minimālā vecuma pensija nav sasaistāma ar personu pamatvajadzību nodrošināšanu un persona, kas saņem minimālo vecuma pensiju, nekādu citu no jūsu piesauktajiem sociālā atbalsta mehānismiem, kas vērsti uz personu pamatvajadzību nodrošināšanu nesaņem, tad kā jūs varat nodalīt minimālās vecuma pensijas mērķi no tā, ka tas nebūtu saistāms ar personas pamatvajadzību nodrošināšanu, jo personai jau tad citu ienākumu nebūs? Kas tad būs vēl tie citi ienākumi, ar ko persona spēs nodrošināt savas pamatvajadzības vecumdienās? Bez minimālās vecuma pensijas, kas tad vēl būs?

S. Rucka.

Sociālā palīdzība, sociālie pakalpojumi, kur skatās mājsaimniecību kopumā.

A. Laviņš.

Respektīvi, personai, kas saņem minimālo vecuma pensiju, ir jādodas uz pašvaldību un jālūdz sociālā palīdzība vai kāds sociālais pakalpojums. Tas ir tas, ko jūs sakāt, ja?

S. Rucka.

Jā.

A. Laviņš.

Labi. Paldies. Šī sistēma ir jāsaprot detalizēti, lai mēs varam izprast, kādi ir definētie mērķi un kādiem būtu jābūt patiesajiem mērķiem. Paldies.

S. Osipova.

Tā. Paldies.

Šobrīd iespēja uzdot jautājumus ir Ministru kabineta pārstāvēm Ābeles kundzei un Trušinskas kundzei. Lūdzu!

D. Trušinska.

Labdien! Paldies. Ministru kabinetam nebūs jautājumu.

S. Osipova.

Paldies.

Tādā gadījumā mēs sakām paldies Ruckas kundzei par dalību tiesas sēdē. Jauku jums dienu!

Un aicināsim izteikties nākamo pieaicināto personu. Tā ir Tieslietu ministrija.

Lietā ir pilnvara par to, ka Tieslietu ministrija pilnvaro Medinas kundzi un Brīnumas kundzi pārstāvēt ministriju. Tāpatās tiesai ir iesniegti arī personu apliecinoši dokumenti un mēs pārlicināties, ka personas, kas ir ieradušās uz tiesas sēdi ir tās, kuras ir pilnvarotas pārstāvēt Tieslietu ministriju.

Lūdzu, vārds jums!

L. Medina.

Labdien, godātā tiesa! Paldies par iespēju sniegt Tieslietu ministrijas viedokli.

Tātad šajā lietā, kur Satversmes tiesa skata jautājumu par minimālo vecuma pensiju, ir apvienotas divas lietas un tiek vērtēts, vai šajā brīdī noteiktais vecuma pensijas apmēra lielums atbilst Satversmes 109. pantam, proti, vai tā nodrošina pensionāru tiesības uz sociālo nodrošinājumu un vai tas nodrošina to pamatvērtību apmierināšanu un ļauj tiem dzīvot cilvēka cienīgu dzīvi.

Lietā apstrīdētajā normā šobrīd ir noteikta minimālā vecuma pensijas bāze pāri 80 eiro, kurai attiecīgi piemēro koeficientu, kas izriet no personas darba stāža.

Mēs kā Tieslietu ministrijas pārstāvji esam rūpīgi sekojuši līdz Satversme tiesas spriedumiem, kas ir bijuši par sociālajām tiesībām, tajā skaitā par sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra izvērtējumu, šajā izvērtējumā konstatētos principus, ka tajos gadījumos, kad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir 64 eiro apmērā un to izmaksā senioriem, kas nav uzkrājuši nepieciešamo darba stāžu, neatbilst Satversmes 109. pantā noteiktajam.

Izvērtējot šos Satversmes tiesas spriedumus, Tieslietu ministrija ir pārskatījusi savu pozīciju, kas ir rakstveida apsvērumos un līdz ar to ļoti īsi iepazīstināsim ar mūsu pārskatīto pozīciju Satversmes tiesu.

Mūsu skatījumā pavisam šī nesenā Satversmes tiesas judikatūra, uz kuru es nupat atsaucos, ir ļoti detalizēti analizējusi sociālā atbalsta sistēmu personām, ir vērtējusi, kādi ir principi, kam būtu šī sistēma jāveido, ir vērtējusi, vai nepieciešams izveidot noteiktu metodoloģiju, pēc kādas šī sistēma būtu veidojama un attīstāma, kā arī vērtējusi valsts pienākumu šādas sistēmas izveidē un kāda būtu turpmākā likumdevēja rīcība gan runājot par to atbildību, kas ir noteikta parlamentam, gan attiecīgi arī Ministru kabinetam.

Tieslietu ministrijas ieskatā šī analīze ir attiecināma arī uz šo konkrēto lietu un līdz ar to šī analīze un šis Satversmes tiesas spriedumos izlemtais veido pamatu šo apstrīdēto normu novērtējumam.

Mēs tāpat arī konstatējam, ka Satversmes tiesa ir secinājusi, ka garantētais minimālo ienākumu līmenis 64 eiro apmērā arī nespēj garantēt personas pamatvajadzību

apmierināšanu un tātad tas neatbilst valstī izvirzītajam principam par sociālā nodrošinājuma garantēšanu.

Papildus Tieslietu ministrijas ieskatā šajā lietā ir jāņem vērā fakts, ja mēs runājam par senioriem, kas ir īpaši aizsargājama sabiedrības daļa, ņemot vērā viņu iespējas pašiem par sevi parūpēties, ņemot vērā iespējamās veselības apdraudējumus un citus aspektus, kas prasa īpašu atbildību no valsts, lai nodrošinātu senioru tiesības dzīvot cilvēku cienīgu dzīvi un līdz ar to Tieslietu ministrijas ieskatā valstij ir pienākums īpaši gādāt un rūpēties par senioriem un viņu iespēju dzīvot cilvēku cienīgu dzīvi. Un tas īpaši būtu uzsverams attiecībā uz tiem cilvēkiem, kas ir godprātīgi veltījuši savu dzīvi strādājot un maksājot nodokļus, attiecīgi tajā laika periodā rūpējoties par kopējo sabiedrības labklājību.

Ņemot vērā manis izklāstītos argumentus par situāciju un par Satversmes tiesas līdz šim lemto, mēs secinām, ka līdz šim noteiktā valsts minimālā pensija tomēr nesasniedz tādu apmēru, kas būtu atzīstams par atbilstošu sociālā nodrošinājuma principam un līdz ar to Satversmes 109. pantā noteiktajam.

Tajā pašā laikā, mūsaprāt, liela uzmanība ir pievēršama tam faktam, ka Saeimā šobrīd ir iesniegts un jau otrajā lasījumā tiek izskatīts likumprojekts "Par grozījumiem likumā "Par valsts pensijām"" un šajā likumprojektā ir paredzēts noteikt, ka minimālā pensija sākot ar 2021. gadu ar 1. janvāri tiks pacelta vidēji līdz 150 eiro, ņemot vērā bāzes apmēru un iespējamo koeficientu par stāžu. Un attiecīgi, ja stāžs ir lielāks, tad šī summa arī būs lielāka. Tas nozīmē, ka faktiski tā summa, kas tiek paredzēta pensionāriem, ir gandrīz dubultota. Tieslietu ministrijas ieskatā šāds solis arī liecina par to, ka attiecīgi gan Ministru kabinets, gan Saeima šobrīd atzīst, ka minimālās pensijas apmērs nav bijis pietiekams un tas ir jāpalielina. Protams, šajā mirklī ir jāsecina, ka likumdošanas process vēl nav noslēdzies un mēs nevaram vērtēt rezultātu, kāds būs Saeimas likumdošanas procesa noslēgumā un ka pavisam noteikti šajā procesā ir svarīga ne tikai noteiktā summa, kāda būs minimālajai vecuma pensijai, bet arī likumdevēja atziņas par nepieciešamo metodoloģiju šīs summas noteikšanai, gan arī tam, kādam ir jābūt turpmākajam procesam jeb turpmākajiem likumdošanas soļiem attiecībā uz minimālās pensijas noteikšanu nākotnes periodā.

Tajā pašā laikā vērtējot iespēju pārskatīt vecuma pensijas minimālo sliekšni, nedrīkst aizmirst par to, ka šai pensiju sistēmai ir jābūt sakārtotai, ilgtspējīgai un taisnīgai. Jāņem vērā, ka vecuma pensijas aprēķins... un tajā pašā laikā ir jāņem vērā, ka vecuma pensijas aprēķins un izmaksāšana attiecībā no sociālajiem valsts pabalstiem ir balstīta nevis uz sociālās palīdzības, bet gan uz sociālās apdrošināšanas principiem un par to jau arī Labklājības ministrijas kolēģe nupat izteicās.

Un šajā visā procesā ir jāņem vērā tas, ka pensiju sistēma tiek būvēta uz tādiem pamatiem, kas ir lielā mērā saistīti ar personu veiktajiem speciāli šim mērķim veiktajām iemaksām un šis mērķis noteikti ir jāņem vērā un atzīstams par ļoti būtisku. Tātad tas ir

viens aspekts, proti, jebkādiem nākotnes lēmumiem attiecībā uz vecuma pensiju ir jāņem vērā gan aspekts, kas ir saistīts ar šo minimumu, gan arī ar to, ka tam ir jābūt saistītam ar personas nostrādāto laiku un veiktajām sociālajām iemaksām.

Tieši tāpat ir jāņem vērā tās finanšu iespējas, kas valsts budžetā ir pieejamas un jebkādi lēmumi, kas ir saistīti ar minimālās pensijas palielināšanu, ir jāatbilst tai faktiskajai situācijai, kāda ir valstī, veidojot budžetu. Tajā pašā laikā ir jāatzīst, ka valstij ir zināma rīcības brīvība, diskutējot par to, kādi finanšu avoti ir pieejami valsts saistību izpildē.

Papildus... šis jautājums jau arī vairākkārt tika apskatīts, lai pensiju sistēma būtu sabalansēta un ilgstošā termiņā ir jāpārskatās par to, lai šīs iemaksas, ko veic pašreizējā brīdī strādājošās personas, būtu tādas, kas personas motivētu strādāt, maksāt pilnā apmērā iemaksas vecuma pensijas nodrošināšanai no saviem ienākumiem, lai tās varētu pēc iespējas pilnīgāk atbalstīt pašreizējo pensionāru sistēmu un arī nodrošinātu tās izmaksas, kas šīm personām būs sasniedzot pensijas vecumu vai kādu citu no darba nespējas riskiem. Līdz ar to tādējādi veidojot pienācīgu pensiju bāzi šai konkrētajai personai, gan arī sabiedrībai kopumā.

Tāpat veidojot šo pensiju sistēmu, Tieslietu ministrijas ieskatā ir būtiski izsvērt, ka ceļot minimālo pensiju un nosakot to atbilstoši tiem ienākumiem, kas ir saistīti ar personas pamatvajadzību apmierināšanu, nedrīkst nonivelēt tos pienākumus vai tos principus, kas ir pensiju veidošanā, proti, tas, ka tai ir jābūt atkarīgai no personas iemaksām un nostrādātā darba stāža, kas Tieslietu ministrijas ieskatā nozīmētu, ka būtu jāpārskata arī tās pensijas, kas ir virs minimālās pensijas, lai adekvāti novērtētu personas ieguldījumu strādājot un attiecīgi maksājot lielākas iemaksas nekā tās būtu, ja izmantojot aprēķinu no šīm te minimālajām iemaksām tiktu aprēķināta minimālā pensija. Jo šāda minimālās pensijas noteikšana nedrīkst nonivelēt personas vēlmi strādāt, maksāt pēc iespējas lielākas iemaksas un attiecīgi veidot atbilstošu kapitālu savas pensijas izmaksai.

Noslēgumā mēs atzīstam, ka valsts pozitīvā pienākuma izvērtējumā ir atbildīga... ir ļoti nozīmīgs sociāli atbildīgas valsts princips un šajā gadījumā atsevišķu personu tiesiskās intereses ir jāsaskaņo ar visu sabiedrības interesi kopumā. Un ja ļoti ievērojami un ļoti strauji paaugstinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros veicamos maksājumus, tostarp, pensijas, tas varētu apdraudēt valsts sociālās apdrošināšanas budžeta stabilitāti.

Līdz ar to valstij ir pienākums veidot tādu sistēmu, kas gan pakāpeniski nodrošina minimālās pensijas atbilstību personu minimālo pamatvajadzību nodrošināšanai, gan arī ilgtspējīgu un spēju nodrošināt arī citu valsts vajadzību apmierināšanu, tāda veida veidojot pienācīgu līdzsvaru starp tām sociālajām izmaksām, ko veic personām un citu sabiedrībai būtisku interešu nodrošināšana.

Paldies.

Mēs esam gatavas atbildēt uz jautājumiem.

S. Osipova.

Paldies jums.

Jautājumus uzdos tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Labdien! Paldies par jūsu viedokli.

Mans pirmais jautājums ir saistībā ar to, ko jūs teicāt, ka minimālās vecuma pensijas apmērs nav tāds, kas būtu atbilstošs sociālā nodrošinājuma principam 109. pantam. Un es gribētu saprast, kāds ir pamatojums šim jūsu secinājumam, vai tas ir metodoloģijas trūkums, vai ir kādi citi apsvērumi, kas ir tas, kā jūs pamatojat šo savu secinājumu.

L. Medina.

Pamatojums šim secinājumam varētu tikt būt balstīts uz trim apsvērumiem.

Pirmais apsvērums ir tīri monetārs. Minimālā pensija, kas tiek aprēķināta no bāzes 80 eiro, ņemot vērā Satversmes tiesas judikatūru, ir atzīstama par tādu, kas nespēj nodrošināt personas pamatvajadzības.

Nākamais apsvērums būtu balstīts uz to, ka no Latvijas starptautiskajām saistībām un arī tas, ka Satversmes tiesas spriedumos ir noteikts šādai pensiju sistēmai... šai minimālajai pensijai būtu jābūt noteiktai balstoties uz zinātniski noteiktu metodoloģiju un metodoloģijas pamatiem būtu jābūt noteiktiem normatīvi.

Un trešais, saprotot, ka šādai pensijai ir jāseko līdz ekonomiskajai situācijai gan attiecībā uz to, kādiem jābūt minimālajiem ienākumiem, gan attiecībā uz to, ko valsts var atļauties, jo tie var būt ekonomiski cikli un situācijas, kas var prasīt dažādus risinājumus, būtu jāpastāv likumdošanā konkrētai sistēmai, kas ļauj attiecīgajai summai, ko izmaksā personai, tikt pārskatītai un sekot līdz ekonomiskajai situācijai valstī.

A. Kučs.

Paldies par ļoti izsmeļošo atbildi.

Tad man otrs jautājums būtu, ja jūs varēsiet atbildēt... tas gan ir bijis ļoti sen saistībā ar 924. noteikumiem... 2011. gadā.

Tad Tieslietu ministrija sākotnēji iebilda pret šo noteikumu projektu norādot, ka noteikumi paredz minimālo valsts pensiju sasaistīt ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, bet toreiz ministrija norādīja, ka tādējādi netiek ņemts vērā tas, ka Saeima tieši norādīja, ka minimālās vecuma pensijas aprēķināšana nav saistāma ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Tālākajos... varbūt es neatrodu, kāpēc gala rezultātā ministrija tomēr akceptēja to, bet nu sākotnēji vismaz šāds iebildums bija, ka Saeima nemaz šādi nav domājusi to darīt un sasaistīt.

Vai jūs šo varat kaut kā pakomentēt, vai tas ir bijis tik sen, ka šobrīd būs grūti to atcerēties?

L. Medina.

Man būs ļoti grūti atminēties tos apstākļus, kāpēc šāds atzinums tika sagatavots.

Es varu vispārīgi pateikt, ka tad, kad Tieslietu ministrija gatavo atzinumus par normatīvajiem aktiem, ko izdod Ministru kabinets, mēs vienmēr cenšamies iespēju robežās, ko mums ļauj laiks, novērtēt likumdevēja gribu, kā tad likumdevējs ir gribējis, kā lai Ministru kabinets rīkojas. Un attiecīgi tas ir viens no stūrakmeņiem mūsu atzinumos.

Bet, protams, normatīvā akta galējā apstiprināšana Ministru kabinetā parasti ir tāds process, kura laikā šie iebildumi tiek vērtēti, ņemti vērā, netiek ņemti vērā un gala lēmumu, ko pieņem Ministru kabinets, noteiktos gadījumos arī neņemot vērā Tieslietu ministrijas vērtējumu.

A. Kučs.

Paldies. Vēl viens jautājums būs par Satversmes tiesas atziņām, kas iepriekš ir bijušas GMI lietā, kur tiesa norādīja, ka garantētais minimālais ienākums ir tik būtisks jautājums, ka tas ir jāizlemj pašai Saeimai.

Vai, jūsuprāt, šīs atziņas būtu attiecināmas arī uz minimālās vecuma pensijas apmēra noteikšanu, vai nē?

L. Medina.

Ņemot vērā, ka vecuma pensijas noteikšanā ir ļoti daudz, tajā skaitā, tehnisku lietu, tādu, kas ir saistītas ar stāža novērtēšanu, dažādiem pārejas periodiem, par izmaiņām vecuma pensijas noteikšanas sistēmā, kam attiecīgi ir jāreflektējas tajā gala ciparā, vismaz Tieslietu ministrijas ieskatā likumdevējam būtu jāizšķir tādi jautājumi, kas skar metodoloģiju un tiem principiem, kā tai sistēmai nākotnē ir jāattīstās un jāseko līdzi par kritērijiem, kas noteikti ir jāizvērtē, bet gala ciparam būtu jābūt noteiktam ar Ministru kabineta lēmumu, jo tas ļautu daudz elastīgāk reaģēt uz izmaiņām situācijā, ņemt vērā visus šos kritērijus, tajā skaitā dažādos apstākļus, kas ir saistīti ar pensiju sistēmas attīstību.

A. Kučs.

Paldies. Un mans pēdējais jautājums būs drusciņ par Latvijas starptautiskajām saistībām un konkrēti par Eiropas Sociālo tiesību hartu.

Tātad, gan Augstākā tiesa nākot ir norādījusi, ka tātad šinī gadījumā tas 924. Ministru kabineta noteikumos noteiktais valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs, ka viņš nav atbilstošs hartas 12. pantā noteiktajam un arī skatot anotāciju

Ministru kabineta 579. noteikumiem attiecīgajā ailē par to, vai tiesību akta projekts skar Latvijas starptautiskās saistības, ir norādīts, ka noteikumu projekts šo jomu neskar.

Un tāpēc mans jautājums būtu... nu cik nopietni Latvijas starptautiskās saistības tieši arī attiecībā uz sociālajām tiesībām tiek vērtētas, izstrādājot Ministru kabineta rīkojumu projektus. Vai arī šo rīkojuma projektu, kas bija tieši par 579. noteikumiem jūs arī vērtējāt... Un... jā, es gribēju saprast par to, vai mēs tā, vienkārši runājot, Sociālo tiesību hartu uztveram nopietni, ja ir rakstīts anotācijā, ka Latvijas starptautiskās saistības noteikumu projekts vispār neskar.

L. Medina.

Tā būtu noteikti atzīstama par nepareizi konstatētu... jo nevar būt tā, ka starptautisks dokuments, kam Latvijas parlaments ir izvēlējis pievienoties, ka šāds starptautisks dokuments varētu tikt uzskatīts par nenopietnu. Manuprāt, tā tas nedrīkstētu būt.

Un pavisam noteikti tajā brīdī, kad Saeima pieņēma lēmumu par to, ka Latvijai šis dokuments ir saistošs, Sociālā harta ir saistoša, Latvijai ir radies pienākums sekot līdzī tam, kas starptautiskajā dokumentā ir noteikts.

Es ļoti detalizēti nepārzinu to procesu, kādā veidā tiek monitorēts Sociālās hartas ieviešanas process un tā dinamika... cik ātrā periodā ir jāsasniedz tie mērķi, kas ir noteikti šajā dokumentā, jo atšķiras dažādas pieejas, kur atsevišķos gadījumos Latvijas tiesību sistēmai faktiskajai situācijai ir jāatbilst...

A. Kučs.

Es atvainojos, ka es varbūt jūs pārtraucu... es arī neprasu šobrīd jums, kādā periodā tas mums būtu jāsasniedz, tā būtu vairāk Labklājības ministrijas un Ministru kabineta kopējā atbilde, bet ka izstrādājot... jo mums gan Ministru kabinets, gan Labklājības ministrija pateica, ka tas ir mērķis. Savukārt paskatoties 579. noteikumus es redzu, ka vērtējot atbilstību Latvijas starptautiskajām saistībām mums ir norāde anotācijā, ka tas vispār neskar Latvijas starptautiskās saistības.

Nu, tad ir jautājums, vai vispār harta tiek vērtēta, vai šāds projekts... vai arī jūs to skatāties, vai tā ir tikai Labklājības ministrijas atbildība... kā tas iziet cauri visiem, teiksim, saskaņojot...

L. Medina.

Sākotnēja atbildība norādīt starptautiskos instrumentus būtu bijis dokumenta izstrādātājam, bet Tieslietu ministrijai būtu bijis jāpamana, ka šis instruments nav norādīts un šī analīze nav veikta.

A. Kučs.

Paldies.

I. Brīnuma.

Es vēl piebildīšu, ka šeit ir arī tā situācija, ja jebkurā gadījumā šie Ministru kabineta noteikumi palielināja šo te pensiju, respektīvi, tie jebkurā gadījumā nodibināja pozitīvāku situāciju nekā iepriekšējā. Tā kā tas bija solis uz priekšu...

L. Medina.

Jā, bet es pieturos pie tā sava iepriekšējā teiktā, ka anotācijā tas būtu bijis jāatspoguļo.

A. Kučs.

Paldies.

S. Osipova.

Tā, jautājumu uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Labdien, Medinas kundze! Man vairāki jautājumi.

Vai es pareizi sapratu, ka Tieslietu ministrija ir mainījusi savu pozīciju saistībā ar rakstveidā iepriekš sniegto viedokli.

L. Medina.

Jā.

G. Kusiņš.

Un tad vai es pareizi saklausīju, ka jūs atsaucāties arī uz likumprojektu, ko šobrīd valdība ir iesniegusi Saeimā, tātad "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"", ka ar to tātad šī situācija, jūsuprāt, ir... ja tā varētu teikt... labota...

L. Medina.

Ar šo likumprojektu valsts ir spērusi soli uz priekšu attiecībā uz minimālās pensijas apmēru un pietiekami būtisku un Tieslietu ministrijas skatījumā, ja tiek pieņemts lēmums, kas paredz regulāru pensijas pārskatīšanu ar noteiktu mērķi sasniegt to minimumu, ko paredz starptautiskās saistības, tad šis likumprojekts būtu uzskatāms par tādu, kas iet absolūti pareizā virzienā un ņemot vērā to nepieciešamību sabalansēt budžetu, ir pieņemts tas pareizākais lēmums, kāds ir iespējams, ņemot vērā pašreizējo

budžeta situāciju. Jo, manuprāt, tas ir... es neesmu finanšu eksperts, bet tas noteikti nav iespējams tik ievērojami palielināt izdevumus vienā jomā viena gada periodā.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

Es vēlējos tad paturpinot tos jautājumus, ko uzdeva Kuča kungs. Sakiet, lūdzu, šajā likumprojektā, kas ir iesniegts no Ministru kabineta, tātad ir noteikts minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzes apjoms fiksēts tieši konkrētā naudas izteiksmē, tie ir 136 eiro.

Mans jautājums ir: sakiet, lūdzu, pēc kādas metodoloģijas tas ir noteikts? Jūs atsaucāties uz iepriekš Satversmes tiesas spriedumos norādīto, ka ir jābūt metodoloģijai. Mans jautājums ir, pēc kādas metodoloģijas ir noteikti šie 136 eiro un personām ar invaliditāti kopš bērnības – 163 eiro.

I. Brīnuma

Sākumā Labklājības ministrija bija iesniegusi projektu, kurā šī te metodoloģija bija ielikta tieši likumā un nebija noteikta konkrēta summa, bet tieši Finanšu ministrijas iebildumu dēļ šī metodoloģija no likuma tika svītrotā un tur palika konkrēta summa fiksēta šobrīd. Tātad tas arī bija Finanšu ministrijas iebildums, ka šī te metodoloģija no likuma ir jāpārnes uz anotāciju. Un anotācijā mēs redzam, ka tur ir šī te relatīvā metode 20 procenti no aktuālās ienākumu mediānas tiek noteikta jeb faktiski tiek ieviests tas plāns, kas bija sākotnēji šis te plāns par minimālo ienākumu līmeni.

G. Kusiņš.

Tātad metodoloģija ir bijusi par pamatu, lai noteiktu šo 136 eiro un 163 eiro. Tā es saprotu? Ir metodoloģija?

L. Medina.

Nu, metodoloģijas apraksts ir, kā jau kolēģe izstāstīja, ir ievietots anotācijā, kurā aprakstīts, kā pie šiem secinājumiem Ministru kabinets ir nonācis.

G. Kusiņš.

Paldies. Mans nākamais jautājums būtu par Satversmes tiesas spriedumiem... es domāju, ka jūs ļoti labi pārzināt... tātad attiecībā uz GMI tātad spēkā stāšanās bija nākamā gada 1. janvāris.

Sakiet, lūdzu, kā jūs varētu komentēt tad to, ka valdība, iesniedzot likumprojektu “Grozījumi “Par valsts pensijām”” 74. pārejas noteikums... es nocitēšu... “par periodu no 2021. gada 1. janvāra līdz 2021. gada 30. aprīlim vecuma pensija, invaliditātes pensija, apgādnieka zaudējuma pensija, kas nosakāma minimālās pensijas apmaksā,

izmaksā minimālās pensijas apmērā, kāds bija noteikts atbilstoši normatīvajiem aktiem līdz 2020. gada 31. decembrim.”

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, šeit tiek ievērots Satversmes tiesas spriedums?

I. Brīnuma.

Man liekas, ka tas arī bija... vai tikai nebija Ministru kabineta lemšanas jautājums, vai arī visdrīzāk būtu Labklājības ministrijai jāprasa, kāpēc tika noteikts... man liekas, ka tas tika ietverts kā saskaņošanas periodā, jo nevarēja tik ātri šīs jaunās pensijas pārrēķināt, faktiski līdz ar to... tas, man liekas, bija iestādes vajadzībām, lai Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra varētu piemēroties, viņai bija pāris mēneši vajadzīgi, lai viņa sistēmu, valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu uzlabotu elektronisko. Līdz ar to tad tika noteikts šis te pārejas periods, ka pensijas pārrēķinātās uz lielāku apmēru noteiks un samaksās pēc pavasara... bet līdz pavasarim ir šis te pārejas posms, lai sagatavotos lielākai pensiju izmaksai. Ja 1. janvārī stājas spēkā regulējums, tad ar 2. janvāri nevar izmaksāt šo te lielāko pensiju uzreiz, tas nav iespējams.

G. Kusiņš.

Tad es pareizi saprotu, ka tas ir nevis, ka vēl pusgadu maksās pēc vecās kārtības, bet pusgadu maksās pēc vecās kārtības, tad pārrēķinās un tad samaksās to iztrūkstošo. Vai es pareizi sapratu jūsu teikto?

L. Medina.

Pārejas noteikumu noslēguma teikums paredz, ka starpību izmaksā vienlaikus ar 2021. gada maija mēneša pensiju.

G. Kusiņš.

Jā, paldies.

Un pēdējais jautājums man ir saistībā ar šā likumprojekta “Grozījumi “Par Valsts pensiju”” anotāciju.

Iepriekš jau tiesnesis Kučs norādīja uz anotāciju. Es vēlējos jums pajautāt par šī likumprojekta anotāciju. Tur 5. punktā ir rakstīts: “tiesību akta projekta atbilstība Latvijas Republikas starptautiskajām saistībām”. Un uzrakstīts ir: “likumprojekts šo jomu neskar”.

Sakiet, lūdzu, kā jūs to varētu komentēt. Vai tiešām tad tas ir kaut kāda konsekventa rīcība, ka attiecībā uz sociālo hartu vispār netiek vērtēts... kāds izskaidrojums ir tam?

L. Medina.

Droši vien šajā mirklī es nevarēšu izskaidrot Labklājības ministrijas kā projekta autoru lēmumu nenorādīt Sociālo hartu starptautisko dokumentu analizē, bet šajā konkrētajā gadījumā tas droši vien nav pareizs attaisnojums, bet ņemot vērā to apjomu, kas Labklājības ministrijai bija jāizstrādā un jāiesniedz Ministru kabinetā un pie tam budžeta vērtēšanas procesā, tas varētu būt zināmā mērā izskaidrojams arī ar steigu šajā konkrētajā gadījumā.

Bet man jums jāpiekrīt, ka Sociālā harta ir nozīmīgs instruments, kurš būtu jāvērtē šo normatīvo aktu pieņemšanas procesā.

G. Kusiņš.

Paldies jums.

Un pēdējais jautājums. Varbūt... tad es saprotu, ka Labklājības ministrijai bija daudz šo un steiga... es vienkārši vēlos saprast, kā tas tā ir, vai tik tiešām neviens nepārbauda, teiksim, Labklājības ministrijas iesniegto anotāciju? Paldies.

L. Medina.

Mēs tiešām pārbaudām likumprojektus un parastajā kārtībā virzītie likumprojekti, kad mums tiek dotas divas nedēļas viņus izlasīt un izanalizēt, mēs arī pievēršam uzmanību anotācijas visām sadaļām. Bet budžeta procesa ietvaros normatīvo aktu projekti tiek nodoti Tieslietu ministrijai vērtēšanai uz vienu vai divām dienām, kas ievērojami apgrūtina mūsu spēju pārbaudīt pilnīgi visu, kas ir norādīts likumprojektā un tā anotācijā. Tāpēc arī šādās situācijās ne visi aspekti tiek izanalizēti vienlīdz detalizēti.

G. Kusiņš.

Un tad... nupat no jūsu atbildes... sakiet, lūdzu, vai jūs šādu praksi varat atzīt par atbilstošu labas likumdošanas principiem likumprojektu sagatavošanā?

L. Medina.

Es pat rakstiski esmu to savos apsvērumos "Jurista vārdā" un, šķiet, arī pie Satversmes komentāriem norādījusi, ka steiga nav labas likumdošanas principa sastāvdaļa.

G. Kusiņš.

Liels paldies jums.

S. Osipova.

Tā... šobrīd jautājumus var uzdot pieteikuma iesniedzējs tiesībsargs. Lūdzu, Jansona kungs!

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa, paldies. Mums nav jautājumu.

S. Osipova.

Paldies. Šobrīd ir iespēja uzdot jautājumus Ministru kabineta pārstāvēm Ābeles un Trušinska kundze?

D. Trušinska.

Paldies. Man būs viens jautājums.

Jūs teicāt, ka minimālo pensiju apmēri nav pietiekami. Tajā pašā laikā jūs teicāt arī, ka nedrīkst... ka, paaugstinot šos minimālo pensiju apmērus, nedrīkst nonivelēt pensiju vidējos apmērus. Apdrošināšanas sistēmā, kāda mums ir izveidota, vidējie pensiju apmēri ir izrēķināti no personas darba ienākumiem, no kuriem veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas. Lai apdrošināšanas sistēmas ietvaros paaugstinātu vidējos pensiju apmērus, nu... ir iespējami divi varianti – vai nu paaugstināt sociālās apdrošināšanas iemaksu likmi, vai arī samazināt kādu apdrošināšanas pakalpojumu. Vai Tieslietu ministrija redz vēl kādu citu risinājumu?

L. Medina.

Paldies par jautājumu. Šajā gadījumā tas patiešām ir ļoti nozīmīgs un nopietns tiesību politikas veidošanas jautājums. Es noteikti nespēju atbildēt uz tik ļoti sarežģītu un atbildīgu jautājumu tādā īsā periodā, cik man bija dots uzklaut jūsu jautājumu un to uzreiz apdomājot, jo tas ietekmē ļoti nozīmīgus jautājumus, bet, manuprāt, tas ir tā apsvēršanas vērts, kādas vēl ir alternatīvas.

D. Trušinska.

Paldies.

S. Osipova.

Tā... ja Ministru kabinetam jautājumu vairāk Tieslietu ministrijai nav, tiesai arī šobrīd jautājumu Tieslietu ministrijai papildus nav, paldies Tieslietu ministrijas pārstāvēm par dalību tiesas sēdē un viedokļu paušanu. Jauku jums dienu!

L. Medina.

Paldies. Visu jums labu!

S. Osipova.

Tā... kā nākamā savu viedokli paust tiek aicināta pieaicinātā persona Valsts kontrole.

Lietā ir pilnvara, ka Valsts kontroli pārstāvēt ir pilnvarota Trešās revīzijas departamenta direktore Inga Vārava un Trešās revīzijas departamenta Pirmā sektora vadītāja Ieva Pīpiķe.

Mums ir pieejami dokumenti, kas apliecina minēto personu identitāti. Tiesa ir pārliecinājusies, ka tiesas sēdē ir ieradušās pilnvarotās personas.

Lūdzu, vārds jums.

I. Vārava.

Labdien, godātā tiesa! Atbilstoši Valsts kontroles likumā noteiktajam Valsts kontrole viedokli par konkrēto tiesisko un faktisko situāciju var sniegt, tikai pamatojoties uz revīzijās noskaidrotajiem faktiem un izdarītajiem secinājumiem.

Valsts kontroles viedoklis tiesai ir nosūtīts arī rakstveidā, tāpēc šobrīd mēs uzsvērsim tikai dažus būtiskākos aspektus.

Tātd jautājumus par pensiju sistēmu Valsts kontrole ir vērtējusi divās revīzijās. 2017. gadā mēs pabeidzām revīziju, kurā vērtējām valsts politikas efektivitāti pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanā un šogad mēs pabeidzām lietderības revīziju par valstī īstenotās sociālās iekļaušanas politiku, vērtējot, vai tā sasniedz izvirzītos mērķus nabadzības mazināšanas jomā. Tātd mūsu viedoklis ir balstīts uz šajā revīzijā secināto.

Revīzijā par pensiju sistēmas ilgtspējas nodrošināšanu mēs vērtējām, vai pensiju sistēma tiecas sasniegt tai izvirzītos mērķus. Kā zināms, pašreizējā Latvijas pensiju sistēma ir izveidota, pamatojoties uz 1995. gadā apstiprināto pensiju reformas koncepciju, kas ir pirmais un galvenais dokuments politikas plānošanā šajā pensiju jomā. Un tajā ir definēti, pirmkārt jau, pensiju reformas mērķi. Kā zināms, pirmā līmeņa mērķis ir nodrošināt minimālo ienākumu līmeni, lai novērstu nabadzību pensijas vecuma cilvēku vidū.

Otrais ir šie te pensiju sistēmas veidošanās principi, kas paredz šo pašfinansēšanos, ka šābrīža strādājošo iemaksas pensiju sistēmā tiek novirzītas šodienas pensionāru pensijām un arī šis ienākumu aizvietojamības princips, ka pensijas apmērs ir atkarīgs no cilvēka darba mūža laikā veikto iemaksu apjoma, kas veido šo te cilvēku pensijas kapitālu. Un šis te arī paredz šos pasākumus trīs līmeņu pensiju sistēmas ieviešanā.

Tātd, pirmais līmenis, kas nodrošina tikai minimālo, otrais līmenis – kur cilvēks jau uzkrājot jau būtisku lielāku fondētajā sistēmā un trešais – brīvprātīgais līmenis.

Tas, ko mēs vēlamies uzsvērt, ir fakts, ka šobrīd Latvijas pensiju sistēma vēl arvien ir pārejas posmā, kas nozīmē, ka šis pārejas posms noslēgsies 2052. gadā. Tāpēc pašlaik ir iespējams tikai novērtēt, vai šī pensiju sistēma tiecas sasniegt tai izvirzītos mērķus. Tas attiecas arī uz šo te mērķi par pensijas minimālo apmēru, kam ir jāasniedz 20 procentus no vidējās bruto algas valstī. Arī šajā revīzijā mēs vērtējām... veicām

aplēses un secinājām, ka 2015. gadā 17,44 procentiem iedzīvotāju šis te pensijas apmērs bija mazāks par pensiju reformas koncepcijā plānoto minimālo pensijas apmēru. Revīzijā mēs veicām arī aplēses, lai noskaidrotu, vai pensiju sistēma laikā no 2010. gada līdz 2015. gadam šīm personām būtu spējusi un varētu atļauties nodrošināt šo te minimālo pensiju 20 procentu apmērā no vidējās bruto algas valstī. Un, veicot aprēķinus, mums nācās konstatēt, ka tas nav iespējams, jo speciālā budžeta ieņēmumi nav pietiekami, lai šos izdevumus segtu.

Tāpēc mēs revīzijā arī secinājām, ka no sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta līdzekļiem nav iespējams palielināt minimālās pensijas apmēru, tāpēc pensiju pirmajam līmenim izvirzīto mērķu sasniegšanai ir nepieciešams rast citu finansējuma avotu vai meklēt instrumentus speciālā budžeta ieņēmumu būtiskai palielināšanai.

Ņemot vērā secināto, mēs šobrīd ļoti atzinīgi novērtējam to, ka 2021. gada budžeta izskatīšanas laikā ir rasts risinājums, lai palielinātu minimālās pensijas bāzi no 80 eiro līdz 163 eiro, neietekmējot pensiju sistēmas pašfinansēšanos un ilgtspēju. Kā zināms, ir plānots šo te pensijas daļu, kas personai ir aprēķināta... ko nesedz personas iepriekš veiktās sociālās iemaksas, finansēt no Labklājības ministrijas pamatbudžeta. Un uzsveram, ka Latvijas pensiju sistēma balstās uz pašfinansēšanās principa, kas ir – visa sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros izmaksājamās pensijas un pabalsti tiek finansēti no šīs sistēmas dalībnieku veiktajām iemaksām jeb valsts sociālās apdrošināšanas obligātajiem maksājumiem. Un personai izmaksājamās pensijas un pabalstu apmērs, iestājoties likumā paredzētajiem gadījumiem, ir atkarīgs no personas iepriekš veikto iemaksu apmēra, proti, ir šos te iepriekšējos ienākumus aizvietojošs. Un izmaksājamo pabalstu un pensiju kopējais apmērs – tam ir jābūt samērojamam ar kopējiem sociālās apdrošināšanas budžeta ieņēmumiem un iespējām tātad finansēt šīsdienu pabalstus.

Tāpēc sociālās apdrošināšanas politikas viens no galvenajiem uzdevumiem ir nodrošināt šīs sistēmas funkcionēšanu un stabilitāti arī ilgtermiņā. Tas arī nozīmē, ka jebkuras sistēmas ietvaros izmaksājamo pensiju un pabalstu apmēra palielināšana ir iespējama tikai tad, ja to pieļauj sistēmas ieņēmumi.

Otrs būtisks aspekts, ko Valsts kontrole ir vērtējusi abās šajās pieminētajās revīzijās, ir jautājums par mazo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicējiem jeb atvieglotajiem nodokļu režīmiem. Valsts kontroles ieskatā būtiskus riskus pensiju sistēmai, kā arī visai valsts īstenotajai politikai nabadzības mazināšanas jomā rada šie te atvieglotie nodokļu režīmi, kas ir mikrouzņēmumu nodokļu režīms, pašnodarbināto personu režīms, autoratlīdzības saņēmēji un patentu maksu maksātāji. Valsts principā ir radījusi sistēmu, kas pieļauj valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas šajos nodokļu režīmos nodarbinātajiem veikt mazākā apmērā vai atsevišķos gadījumos neveikt vispār.

Lietderības revīzijā par pensiju sistēmas ilgtspēju mēs veicām aplēses un secinājām, ka mazo iemaksu veicēju pensijas kapitāls pat tad, ja iemaksas tiks veiktas pilnu darba mūžu, tas ir, apmēram, 47 gadus, varētu nerasniegt minimālās valsts vecuma pensijas apmēru. 2017. gadā tie bija 108 eiro, ja persona strādā 40 un vairāk gadus. Tā kā minimālās valsts vecuma pensijas apmērs tiek garantēts cilvēkam, neatkarīgi no tā, vai ir pietiekams, tad nākotnē ir jāsaprot, ka citiem pārējiem iemaksu veicējiem šis te minimālais valsts vecuma pensijas apmērs šīm personām būs jānodrošina piemaksājot starpību par neuzkrāto pensijas kapitālu.

Lai arī pēdējos gados tiek īstenoti vairāk pasākumi, novirzot... izvirzot mērķi uzlabot šajos atvieglotajos nodokļu režīmos nodarbināto personu sociālo nodrošinājumu, Valsts kontrole šogad pabeigtajā lietderības revīzijā par nabadzības mazināšanas politiku ir secinājusi, ka īstenotie pasākumi arvien nav pietiekami. Revīzijā mēs konstatējām, ka, lai gan mikrouzņēmumu darbinieku īpatsvars sociāli apdrošināto personu kopskaitā ir samazinājies salīdzinot ar 2015. gadu no 11 procentiem uz 7 procentiem, tomēr arī šo personu vidējie ienākumi ir samazinājušies un par daļu no mikrouzņēmumu darbiniekiem arvien netiek veiktas sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

Turklāt arī ļoti reti tiek izmantota likumā paredzētā iespēja brīvprātīgi pievienoties valsts sociālajai apdrošināšanai. 2018. gadā to izmantoja vien 91 persona, bet 2019. gadā vairs tikai 47 personas.

Un, mūsaprāt, minētais apliecina, ka pēdējos gados veiktie pasākumi nav uzlabojuši mikrouzņēmumos nodarbināto personu sociālo nodrošinājumu. Mikrouzņēmumos nodarbinātās personas mazo valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu dēļ ir un arī būs pakļautas nabadzības riskam ne tikai sasniedzot pensijas vecumu, bet arī jau darbnespējas gadījumā vai bezdarba gadījumā.

Tātad noslēgumā vēl gribētu kopsavelkot abu šo te revīziju secinājumus teikt, ka šeit var meklēt atbildi uz jautājumu, vai minimālās valsts vecuma pensijas apmērs ir pietiekams, lai nodrošinātu cilvēku vajadzības. Un jāatceras, ka, atbildot uz šo jautājumu, ir jāvērtē visa sociālā atbalsta sistēma kompleksi, nevis tikai jāvērtē tikai viens no tās elementiem. Valsts vecuma pensija ir viens no elementiem, kas veido sociālās drošības sistēmu, bet šo sistēmu veido arī citi atbalsta pasākumi – gan valsts sociālais pabalsts, sociālie pakalpojumi. Turklāt būtiska loma ir uzticēta pašvaldībām, kurām ir pienākums nodrošināt sociālo palīdzību. Tā tiek sniegta, pamatojoties uz sociālā darba speciālistu veiktu personas individuālo vajadzību un resursu jeb ienākumu un īpašumu novērtējumu.

Un revīzijā par nabadzības novēršanu valstī mēs jau arī norādījām, ka neveicot kompleksus pasākumus nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju vajadzību risināšanai, valsts nevar panākt būtiskas situācijas uzlabojumus. Un, mūsaprāt, ir jāveic visaptverošs valsts un pašvaldību sociālā atbalsta izvērtējums un jānosaka šis te minimālais grozs,

kas valstij ir jānodrošina nabadzības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām. Un šis grozs tad arī būs tas sliekšnis, pret ko vērtēt, vai atbalsts ir pietiekams personas pamatvajadzību nodrošināšanai. Šādu priekšlikumu mēs esam snieguši Labklājības ministrijā un vērsušies arī Ministru kabinetā.

Paldies.

S. Osipova.

Tā, paldies jums. Jautājumus uzdos tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Labdien! Paldies, jums par viedokli.

Mans pirmais jautājums būtu tāds: vai minimālā pensija, jūsuprāt, ko jūs gan arī ziņojumā norādāt, ir līdzeklis nabadzības mazināšanai un viens no līdzekļiem? Kāpēc es to jautāju? Jo Labklājības ministrijas pārstāvji mums norādīja, ka tas nebūtu tā skatāms. Tāpēc es gribētu saprast, kā jūs pamatojat savu viedokli, ka tas ir viens no līdzekļiem nabadzības mazināšanai.

I. Vārava.

Jā, protams, tas ir, tā, ka varētu teikt, viens no šiem te elementiem, jo, kā mēs zinām, pensijas veidojas no veiktajām... darba mūžā veiktajām apdrošināšanas iemaksām. Tātad, ja cilvēks savā darba mūžā ir pietiekami ilgi strādājis, veicis sociālās apdrošināšanas iemaksas un uzkrājis pensijas kapitālu, tad, iestājoties pensijas vecumam, viņš attiecīgi saņem pensiju, kas ir aprēķināta atbilstoši šai te noteiktajai formulai, bet principā tas galvenais princips ir šo ienākumu aizvietošana. Tātad, ja es teicu... Pietiekami ilgi, ja mana alga bija pietiekami augsta, tad arī valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas veiktās man ļauj uzkrāt šo te pensijas kapitālu, kas ļauj nodrošināt savas vecumdienas.

Ja šis te pensijas kapitāls cilvēkam uzkrāts nepietiekamā apmērā, un viņš spēj nodrošināt tikai šo te minimālo pensiju vai pat to nesasniedz, tad šo te minimālo pensiju viņam līdz minimālās pensijas sliekšnim nodrošina citi nodokļu maksātāji, un tad jau iestājas nākamais sociālās drošības tīkla pasākumi un šeit jau ir jāraugās uz to, kādu atbalstu cilvēkiem nodrošina pašvaldības. Un tā tad ir nākamā komponente.

Ceru, ka es atbildēju uz jūsu jautājumu.

A. Kučs.

Jūs vairāk man skaidrojāt, kā veidojas pensija, bet es gribēju, vai ir kaut kāds normatīvais pamats, vai tas ir tāds jūsu skatījums, ka pensija... jūs arī to norādāt atzinumā, ka pensiju pirmais līmenis... ka viņa viens no mērķiem ir novērst nabadzību senioru vidū.

Es gribētu vienkārši saprast, kāpēc, teiksim, jūsu viedoklis atšķiras no Labklājības ministrijas viedokļa.

I. Vārava.

Vēlreiz vēršu uzmanību, ka pensiju sistēma vēl joprojām mums atrodas šajā te pārejas posmā un šis te pārejas posms mums noslēgsies tikai pēc trīsdesmit gadiem. 2052. gadā, kad pensionēsies tikai tie cilvēki, kuru pensija ir atkarīga no veikto valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu apmēra. Tas ir arī jāņem vērā.

Jo šajā gadījumā ir jānodala tas, ka... cilvēks, kurš neveic iemaksas pensiju sistēmā, varētu pretendēt uz lielāku atbalstu nekā tas cilvēks, kurš ir veicis.

Cits jautājums ir, ka valsts ir radījusi mehānismus, kas ļauj cilvēkam veikt ļoti mazas iemaksas. Tas nozīmē, ka valstij jau paralēli šobrīd ir jādomā par šo cilvēku nodrošinājumu tad, kad cilvēks vairs nebūs darba spējīgs vai slimības, vai vecuma dēļ.

A. Kučs.

Paldies. Otrs jautājums man būtu tāds. Vai, jūsuprāt, minimālai vecuma pensijai būtu jābalstās uz kādu objektīvi pamatotu metodoloģiju un jāatbilst sociāli ekonomiskajai realitātei vai arī var būt tā, ka valsts tik, cik var šajā gadā atļauties, tad viņa arī tik... cik šīs fiskālās iespējas atļauj, tik viņa arī maksā?

I. Vārava.

Mēs jau revīzijā par nabadzības mazināšanu norādījām uz to, ka mūsuprāt ir apsveicami Labklājības ministrijas centieni ieviest šo koncepciju par minimālā ienākuma līmeni. Tas šobrīd arī virzās uz priekšu ar vairāk vai mazāk lielu Ministru kabineta un citu ministriju pretestību, bet šeit ir iestrādāti tie principi, tā metodoloģija, kā tiek noteikts šis te garantētais ienākumu līmenis. Un mēs saprotam, ka mēs minimālo pensiju arī šim te līmenim tomēr piesaistām. Ja mēs tagad runājam par to, no kā šo te minimālo pensiju finansēt jaunajā noteiktajā līmenī, tad ir jāatceras, ka no speciālā budžeta šī finansēšana nav iespējama, jo tas izjauc šo pašfinansēšanās un ilgtspējas principu. Tātad, nosakot lielāku šo te ienākumu līmeni, līdzekļi tā finansēšanai ir jāmeklē pamatbudžetā vai arī šajā visu valsts un pašvaldības sniegto pakalpojumu kompleksā izvērtējumā, aptverot arī to finansējumu, ko Latvijas pašvaldības novirza sociālajai aizsardzībai. Un šie līdzekļi ir pietiekami iespaidīgi.

A. Kučs.

Paldies. Otrs vai trešais jautājums man būtu tāds, ka... jūs arī teicāt, līdzīgi kā gan Ministru kabinets, gan Labklājības ministrija, ka mums ir jāskatās kompleksi uz visiem sociālās drošības pasākumiem un minimālā pensija ir tikai viens no tiem.

Man jautājums jums. Vai jūs esat pētījuši, vai senioriem, kas saņem minimālo vecuma pensiju, kompleksi, ja mēs paņemam pārējos visus sociālās drošības pasākumus, tiek nodrošinātas šīs minimālās pamatvajadzības, jo Labklājības ministrija teica, ka viņiem šāds pētījums nav. Vai jūs esat to darījuši kā Valsts kontrole?

I. Vārava.

Valsts kontrole nav veikusi tādus pētījumus, kas būtu specifiski vērsti uz šādu te... šīs te problēmas novērtēšanu.

Mums ir jāsaprot Valsts sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums personas individuālo vajadzību un resursu novērtējumā. Tātad, ja minimālā valsts vecuma pensija nenodrošina šos te resursus pamatvajadzību segšanai, tad šobrīd mums valstī sistēma ir izveidota tāda, ka pašvaldības sociālais dienests ir tas, kas sniedz šo te cilvēkam nepieciešamo atbalstu. Tālāko jau...

Otrs jautājums, protams, ka... ņemot vērā, ka šeit tiek vērtēti visi jau mājsaimniecības ienākumi kopumā, tad tas vairs netiek vērtēts kā vienas personas vajadzību griezumā.

A. Kučs.

Paldies. Un pēdējais jautājums būtu tāds, ka jūs 2017. gada ziņojumā norādāt, ka notiek attālināšanās no pensiju reformas koncepcijā noteiktā mērķa nodrošināt tādā minimālo pensiju vismaz 20 procentu apmērā no bruto algas. Kāds varbūt atkal ir tas pamats jūsu secinājumam, ka tā situācija vismaz uz 2017. gadu, ja mēs runājam par tiem iepriekšējiem Ministru kabineta noteikumiem Nr. 924, ka tā situācija kļūst, es saprotu no jūsu ziņojuma, arvien sliktāka... jeb, teiksim, tā attālināšanās no mērķa...

I. Vārava.

Jā. Diemžēl tā tas notiek, bet to mēs līdzīgu secinājumu izdarījām arī šogad revīzijā par nabadzības mazināšanu. Mums ir jāsaprot, ka ekonomikai attīstoties un pieaugot vidējai darba samaksai valstī, šie te fiksēto pabalstu saņēmēji, ja tā var vienkāršoti izteikties, nu, netiek līdz šim te dzīves līmeņa pieaugumam valstī. Un mēs jau arī savā revīzijā par nabadzības mazināšanu norādījām, ka patiesībā mūsu valstī jau nav izveidota šobrīd tāda efektīga mehānisma, lai uzlabotu pensijas vecuma cilvēku stāvokli, jo mēs zinām, ka kaut vai nacionālās attīstības plānā iepriekšējam periodam tādi mērķi netika izvirzīti. Un šī te situācija varētu teikt, ka iepriekšējā krīze, kas bija 2009. gadā, tā bija tā, kas šos te pensionāru un fiksēto pabalstu saņēmēju situāciju pret... uzlaboja, jo ekonomiski aktīvo iedzīvotāju ienākumi kritās un vidējā bruto alga valstī līmenis samazinājās. Bet šobrīd, kad ir ekonomikas attīstība... jā... viens no iemesliem, protams, ir tas, ka valsts sociālās apdrošināšanas ieņēmumi nav pietiekami lieli. Šeit mēs varam skatīt arī to jautājumu par to, cik daudz mums ir šīs te atbrīvotās un atvieglotās

kategorijas. Protams, arī nelegālā nodarbinātība, ja tā var izteikties... Tas viss to ietekmē. Un ņemot vērā pensiju sistēmas pašfinansēšanās principus, ja tur netiek iemaksātas pietiekami lielas apdrošināšanas iemaksas, tad arī nav iespējams pārskatīt šābrīža esošās pensijas.

A. Kučs.

Paldies..

S. Osipova.

Tā... man būs pāris jautājumi jums.

Šajā tiesas sēdē mēs vairākas reizes esam dzirdējuši, ka sociālās apdrošināšanas ietvaros nopelnītā pensija, iestājoties vecuma gadījumam, viņai nav jānodrošina personas visas vajadzības, viņa vienkārši aizvieto zaudētos ienākumus, proti, ir bijusi darba alga, kaut kādu procentu no šīs darba algas tad arī veido šī pensija.

Tātad, lai šīs minimālās pensijas saņēmējs Latvijas Republikā varētu dzīvot, mums tiek piesaukta šī sociālā atbalsta sistēma ar pabalstiem, ar pakalpojumiem. Jūs esat vērtējuši, Valsts kontrole, vai varat atbildēt uz jautājumu, vai Latvijā šobrīd pastāv pārdomāta efektīva sistēma nabadzības mazināšanai?

I. Vārava.

Diemžēl šī atbilde ir – nē. Mēs savām revīzijās, vērtējot šo te sistēmu, uzskatām, ka tā ir sadrumstalota, ka tā nav koordinēta, tā dažkārt vairākām iedzīvotāju kategorijām atbalstu dublē, lai gan, protams, mēs saprotam pašvaldību vēlmi atbalstīt gan jaunos vecākus ar bērniem, kas veicinātu iedzīvotāju deklarēšanos attiecīgajās pašvaldībās... Un tomēr mēs... mums diemžēl nākas secināt, ka pašvaldību atbalsts, kas..... lielus finanšu līdzekļus, tas nav mērķēts uz nabadzības riskam visvairāk pakļauto personu dzīves un materiālā stāvokļa uzlabošanu.

S. Osipova.

Tātad, vai mēs varētu secināt no jūsu ekspertīzēs izdarītajiem secinājumiem un tikko paustā. Ja sistēma kļūtu sakārtotāka un skaidrāka visupirms pašvaldībām, kas ir tie pienākumi, kas viņām ir jāveic nabadzības riska mazināšanai, tad varbūt valstij vajadzētu tērēt mazāk līdzekļus?

I. Vārava.

Mēs tā uzskatām un mēs uzskatām, ka viss valsts un pašvaldību sniegtais atbalsts ir jāvērtē kompleksi. Jau šobrīd, kā jau minēju, mēs esam Ministru kabinetam un Labklājības ministrijai snieguši ieteikumus, ko izdarīt un, mūsuprāt, šajā sistēmā ir

pietiekami daudz resursu, lai šo sistēmu izrevidējot, resursus varētu mērķtiecīgi novirzīt tiem cilvēkiem, kuriem tie ir visvairāk nepieciešami.

S. Osipova.

Tātad mēs varam secināt, ka regulāri piesauktais, ka sistēma prasa vairāk naudu un tad mēs mazināsim nabadzību Latvijas Republikā, patiesībā neatbilst patiesībai, jo sakārtojot sistēmu, padarot viņu efektīvu, caurspīdīgu un visiem saprotamu, mēs ietaupām tostarp arī naudas līdzekļus.

I. Vārava.

Jā, pilnīgi noteikti. Un tas, pirmkārt, jau ir saistīts ar to, ka mums ir jādefinē prioritātes, kas tad ir šīs sistēmas prioritātes – vai atbalsts atbalsta pēc, vai mēs izvīrām mērķus. Un tad kādi šie mērķi ir? Vai tie ir seniori? Vai tās ir personas bez ienākumiem? Vai tās ir ģimenes ar bērniem? Vai tie ir cilvēki, kuri tiešām nevar par sevi parūpēties, vai tie ir cilvēki, kuri vienkārši nevēlas par sevi parūpēties? Definējam prioritātes un tad mēs varam runāt par mērķtiecīgu atbalstu.

S. Osipova.

Vēl viens jautājums, kas varbūt ir ārpus jūsu ekspertīžu loka, bet, runājot par sociālās apdrošināšanas sistēmu, vai jūs kādreiz savos pētījumos neesat saskārušies arī ar Latvijā daudz cilātu jautājumu par šo priekšlaicīgo pensionēšanos un izdienas pensiju sakārtotību un nesakārtotību Latvijā? Vai sociālās apdrošināšanas sistēmai nav papildu slogs arī šīs izdienu pensijas, kuras gadu no gadu ir piešķirtas arvien vairāk dažādām darbinieku kategorijām?

I. Vārava.

Jā, šis jautājums Valsts kontroles redzeslokā ir jau vairākus gadus. Pirmo reizi mēs šo jautājumu detalizēti vērtējām revīzijā par pensijas sistēmu ilgtspēju. Svarīgi uzreiz ir nošķirt. Izdienas pensijas neietekmē pensiju sistēmas ilgtspēju, jo tā daļa, ko izdienas pensijas saņēmējs nav nopelnījis, ja tā var izteikties, ar savām veiktajām valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām, tiek finansēta no valsts pamatbudžeta līdz visu šī te izdienas pensijas saņēmēja mūžu. Tas nozīmē, ka šajā gadījumā mēs nevaram teikt, ka... ja mēs atteiktos no izdienas pensijām, varētu iegūt līdzekļus speciālajā budžetā, lai palielinātu valsts vecuma pensijas. Nē, šī te izdevumu daļa ir attiecināma uz valsts pamatbudžetu.

Cits jautājums ir par to, vai šīs te izdienas pensijas vispār nebūtu jāpārskata, jāizrevidē, jo šobrīd šī te sistēma ir ārkārtīgi sadrumstalota. Tā nav sistēma, tie ir deviņi atsevišķi likumi, kuri ir virzīti dažādu nozaru, arodbiedrību vai strādājošo interesēs un meklējot politisko atbalstu valdībā. Līdz neselai pagātnei šo atbalstu arī bija diezgan

viegli panākt. Bet šobrīd es domāju, ka valdība arī ir sapratusi, ka šī te sistēma paliek arvien dārgāka, jo, pirmkārt, jau izdienas pensiju saņēmēju pensionēšanās vecums... Ja mēs nerunājam šeit par tiesnešiem, tad pārējiem izdienas pensiju saņēmējiem pensionēšanās vecums ir diezgan ilgi pirms valsts vecuma pensijas saņemšanas, arī tas nav pārskatīts, lai gan valsts vecuma pensijas saņemšanas vecums tiek paaugstināts, tad šis te izdienas pensijas saņēmēju vecuma sliekšnis netiek mainīts. Turklāt izdienas pensijas aprēķināšanas formula ir tāda, ka darba mūžā gūtie ienākumi pat par pēdējiem gadiem, tie varētu būt pēdējie pieci gadi, kad likumsakarīgi, ka ienākumi ir daudz augstāki nekā, teiksim, tur pirmajos darba karjeras gados un tāpēc arī izdienas pensiju izdevumi izdienas pensijām valstī būtiski pieaug katru gadu. Un šeit ir tas jautājums, ko Valsts kontrole arī ir aicinājusi Ministru kabinetu paraudzīties uz šo sistēmu, vai mēs... vai, pirmkārt, tā ir godīga pret pašiem izdienas pensijas saņēmējiem, jo kritēriji un pamatojums, kāpēc ir nepieciešama izdienas pensijas, ir ārkārtīgi atšķirīgi. Un, otrkārt, vai šī sistēma ir godīga pret pārējiem nodokļu maksātājiem, kuri savu vecuma pensiju var nopelnīt atbilstoši veiktajām iemaksām, nevis pēdējo piecu gadu darba samaksa.

S. Osipova.

Paldies par atbildi.

Šobrīd iespēja uzdot jautājumus ir tiesībsargam. Lūdzu, Jansona kungs!

Zināma minstināšanās... šobrīd no sēdes ir atslēdzies Tiesībsarga birojs. Trīs minūšu tehniska pauze.

(Pauze.)

Tā... Jansona kungs, jums ir iespēja uzdot jautājumus Valsts kontroles pārstāvēm.

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa, atvainojos par tehnisko kļūmi, bet jautājumu mums nav.

S. Osipova.

Paldies.

Ministru kabineta pārstāvēm ir iespēja uzdot jautājumus Valsts kontrolei.

D. Trušinska.

Jā, paldies. Man būs viens jautājums saistībā ar pēdējo, ko minējām, saistībā ar izdienas pensijām, ka izdienas pensijas maksā no valsts pamatbudžeta. Valsts kontrole minēja arī, ka minimālās pensijas nedrīkstētu paaugstināt uz speciālā budžeta rēķina, ka ir jānāk šai naudiņai no citiem avotiem, respektīvi, no valsts pamatbudžeta.

Izdienas pensijām mēs no valsts pamatbudžeta tērējam vairāk kā 70 miljonus gadā. Vai Valsts kontroles ieskatā, ja šāds izvērtējums un šī naudiņa tiktu iekonomēta no šīm izdienas pensijām, vai Valsts kontrole piekrīt, ka šos līdzekļus varētu novirzīt nabadzības mazināšanai, tajā skaitā arī minimālo vecuma pensiju paaugstināšanai?

I. Vārava.

Paldies par jautājumu.

Ministru kabinetam šis ir, protams, jautājums par to, vai mēs varam ietaupīt līdzekļus, pārskatot izdienas pensiju sistēmu, pirmkārt, jau ir paša Ministru kabineta kompetencē panākot politisko vienošanos un šo te līdzekļu ietaupījumu tiešām arī iegūstot. Un tad jau nākamais, protams, arī ir Ministru kabineta kompetencē noteikt prioritātes, kur šos līdzekļus novirzīt. Un, protams, ka Valsts kontrole, ņemot vērā savās revīzijās secināto un norādīto uz to, kā mums valstī neveicas ar politiku nabadzības un nevienlīdzības mazināšanas jomā, mums nebūtu pamata teikt, ka šāda te līdzekļu novirzīšana nav atbalstāma.

D. Trušinska.

Paldies.

S. Osipova.

Tā... paldies Valsts kontroles pārstāvēm par izsmeļošām atbildēm. Jauku jums pēcpusdienu.

Šobrīd tiesas sēdē lietā Nr. 2020-07-03 tiek pasludināts pārtraukums.

Tiesas sēde tiks turpināta pulksten 13.00.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Satversmes tiesa turpina skatīt lietu Nr. 2020-07-03.

Tiks uzklausīta pieaicinātā persona Edgars Voļskis.

Lietā tiesai ir pieejami tādā personas identificējošie dokumenti, mēs atpazīstam, ka tiesas sēdē ir ieradies Voļska kungs.

Lūdzu, vārds jums.

E. Voļskis.

Labdien, godājamā tiesa! Tiesneši! Klātesošie!

Runājot par šo jautājumu un pētot dokumentus, kas ir saistīti ar šī jautājuma izskatīšanu, no sava viedokļa vēlētos sniegt... izskatīt divus aspektus.

Viens ir pēc būtības sistēmiskais, kas attiecas uz pensijas sistēmu kā tādu un kas pati pēc būtības ir daļa no sociālās apdrošināšanas sistēmas. Tas ir viens viedoklis.

Un otrs, ko es gribētu pieskarties, ir šis ekonomiskais aspekts, ekonomiskais jautājums, ko es gribētu šeit akcentēt savā runā.

Tātad pirmais. Ja mēs runājam par sistēmisko un runājot par pensiju sistēmu Latvijā un kas ir, kā es arī minēju, daļa no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas. Tātad pēc būtības mums ir jāņem pati pensiju sistēma, kā viņa darbojas pati, kā viņa ir veidota un kādā veidā viņa ir tiešā veidā sasaistīta ar valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu un kādā veidā tad mēs nonākam pie tā, ka noteikts cilvēks pie noteiktiem nosacījumiem, kas ir paredzēti likumdošanā, nonāk pie tā, ka viņš ir tiesīgs saņemt attiecīgu vecuma pensiju un saņem šo pensiju. Un šeit ir būtisks aspekts, kas jāņem vērā.

Tātad, valsts sociālās apdrošināšanas sistēma, kurā arī ietilpst valsts pensiju sistēma, Latvijas pensiju sistēma, ir balstīta uz individuālajām iemaksām, sociālās apdrošināšanas iemaksām, ko veic tātad vai nu pats strādājošais vai viņa darba devējs attiecībā no darba ienākumiem, ko viņš ir saņēmis. Tātad attiecīgi saņemot un aprēķinot viņam atalgojumu, tiek aprēķinātas viņa attiecīgās sociālās apdrošināšanas iemaksas un šīs iemaksas tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas budžetā un katram sistēmas dalībniekam... un šeit ir būtisks aspekts, tiek veidots tā saucamais sociālās apdrošināšanas konts, personīgais konts, kas ir personīgi identificēts katrai konkrētai personai, kur attiecīgi tiek veiktas iemaksas, bet šinī konkrētajā gadījumā mēs nerunājam, ka tiešā veidā tiek iemaksātas... veiktas iemaksas tiešā veidā, bet valsts, veidojot šo kontu, šajā kontā veic uzkrājumus nākotnes saistībām par izmaksām, sociālās apdrošināšanas izmaksām, ko personai var izmaksāt, iestājoties kādam no sociālās apdrošināšanas riskiem.

Un ja mēs šeit pārejām... tātad veidojam tiltu no pārejas... no kopējās sociālās apdrošināšanas sistēmas uz personīgajiem kontiem mēs pārejām uz šiem te privātajiem personificētajiem pensiju kontiem, tad veidojas šis te saucamais atsevišķais Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā izveidotais personīgais pensiju konts, uz kuru tiek novirzīta daļa no šiem sociālās apdrošināšanas iemaksām. Un saskaņā ar patreiz pastāvošo likumdošanu attiecīgi 14 procenti... tātad no kopējiem maksājumiem, kur 20 procenti aiziet pensiju sistēmā, tad 14 procenti aiziet valsts sociālās apdrošināšanas personīgajā kontā, jeb tā saucamajā pirmajā līmenī, un 6 procenti aiziet jau privātajos pensiju kontos, ko pārvalda atsevišķi pensiju plānu pārvaldnieki.

Un šajā konkrētajā gadījumā mūsu diskusijas subjekts ir šie 14 procenti, kas aiziet šajos personificētajos pensiju kontos, kur attiecīgi cilvēkam tiek uzkrātas nākotnes saistības, veidojas šī nākotnes pensijas kapitāls, kur šodien, protams, nav tiešas naudas, bet šī nauda aiziet tā kā esošajām pensiju izmaksām, bet tanī pašā laikā šeit ir būtiski ņemt vērā, ka sistēmiski šajos privātajos personificētajos pensiju kontos Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra uzkrāj nākotnes saistības pret katru no mums, strādājošo, lai

izmaksātu attiecīgo pensiju, kad mēs sasniegsim attiecīgo pensionēšanas vecumu, kas ir noteikts likumdošanā.

Un šeit tā tad ir būtisks fakts, ko es gribētu atzīmēt no sistēmiskā, ka mēs nerunājam par kaut kādu atsevišķu vidējo rādītāju, kur tiek izmaksātas pensijas, bet katra nākotnes pensija, katra no mums strādājošā pensija veidojas attiecīgi no mūsu katra personīgi veiktajām iemaksām sociālās apdrošināšanas iemaksām no darba algas noteikta procenta izteiksmē un šīs iemaksas veido mūsu tā tad nākotnes pensiju kapitālu, ko valsts no savas puses veido, tā saucamās, netiešās saistības izmaksāt mums šo te nākotnes pensiju atkarībā no veiktajām mūsu personīgajām, katra atsevišķa personīgajām, iemaksām.

Un tas ir būtisks fakts, ko es gribētu šeit atzīmēt, jo es, iepazīstoties ar lietu, skatījos... bieži tiek pieminēti tādi jautājumi kā mediānas, vidējie rādītāji, vidējais atalgojums... Tātad šinī konkrētajā gadījumā mēs nevaram runāt par kādiem vidējiem rādītājiem, un tas arī sasaistās... protams, es šeit arī nonāku pie šīs te minimālās pensijas jautājuma, kurš tā tad veidotos it kā no kaut kādiem noteiktiem vidējiem rādītājiem.

Un šeit tad attiecīgi es gribētu no šī sistēmiskā... sniegt šo te paskaidrojumu par šiem te privātajiem pensiju kontiem, kas veidojas Sociālās apdrošināšanas aģentūrā...

Jā... un vēl vēlējos veikt... Un aizmirsu pieminēt vienu būtisku faktu, ka veicot šīs iemaksas un nonākot šai uzskaitē un šīm saistībām Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā... papildus ik gadu šīs pensiju kapitāls jeb šīs nākotnes saistības, kas ir uzkrājušās mūsu katra personīgajā kontā, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, saskaņā ar Labklājības ministrijas tā tad norādījumu, katru gadu indeksē, ņemot vērā, ka patēriņa cenu indekss ar katru gadu tā tad inflācija pieaug un attiecīgi, lai šīs pensiju kapitāls nākotnē saglabātu savu pirktspēju, attiecīgi šīs te pensiju kapitāls, nosacītais pensiju kapitāls, kas veidojas saistību veidā no valsts puses pret katru strādājošo, tiek indeksēts atkarībā no šīm te iemaksām.

Un attiecīgi tāpēc saliekot šo sistēmisko un pārejot uz šo otru aspektu, ko es minēju, šis ekonomiskais aspekts... Šeit veidojas sekojoša situācija. Ja mēs šodien paskatāmies uz to, kas ir ierakstīts šajos minētajos Ministru kabineta noteikumos par minimālo valsts vecuma pensijas apmēru, tad šeit tiek pieminēts šīs te patreiz esošais lielums 80 eiro apmērā, kas tiek veidots, neizmantojot nekādus noteiktus ekonomiskos aspektus, un paralēli tam ir šie te piemēroti attiecīgi koeficienti, ar kādiem šo minimālo vecuma pensijas lielumu var palielināt, ņemot vērā cilvēka darba stāžu. Tur ir 15–20 gadi, 20–30–40... un lielāks darba stāžs un attiecīgi šajos noteikumos tiek dota iespēja šo minimālo apmēru indeksēt atkarībā no šiem te darba stāža gadiem un lieluma.

Un šeit es gribētu saistīt ar šo ekonomisko jautājumu, ko es pieminēju. Ja mēs paņemam uz šodien, ka šodien, minimālā alga sastāda, 2020. gadā sastāda, 430 eiro, tad arī veicot tā dus ģeometriski ekonomiskus progresijas aprēķinus un pieņemot, ka cilvēks... ja viņš arī saglabātu šādu minimālo algu, pieņemsim, 20 gadu garumā, tad

viņam būtu iespēja šo te pensiju pie šādas sistēmas, kuru es pieminēju... tā tad strādājot, regulāri veicot sociālās apdrošināšanas iemaksas, pieņemsim 15 vai 20 gadu laikā, viņam būtu iespēja jau nopelnīt tā tad šo pensiju, kas jau būtu vismaz... šeit ir tāds rādītājs, kad mēs runājam par pensijas lielumu, viņas atbilstību citiem ekonomiskajiem rādītājiem, tad ir tāds atvietošanas līmenis un kas ir tāds minimālais, par kādu atvietošanas līmeni mēs varam runāt... tie ir 40 procenti, tad pēc 15 aptuveni darba stāža gadiem pie šāda atalgojuma un potenciālajiem algu inflācijas rādītājiem, tad viņam būtu iespēja nopelnīt šos 40 procentu atvietošanu, un, ja mēs paņemam 40 procentus no 430 eiro, tad tas sastāda... ja tagad es nemaldos 172 eiro, kas jau uz šodien ir skaitlis lielāks.

Ko es ar šo gribu pateikt? Ka cilvēkam, kas pilnvērtīgi piedalās valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā un godprātīgi veic sociālās apdrošināšanas iemaksas no saviem darba ienākumiem šīs sistēmas ietvaros, tā tad attiecīgi par to, ko es aprakstīju... tad viņam attiecīgi veidojas iespēja uzkrāt un izveidot šo saņemto pensiju ievērojami lielāku nekā viņa ir pieminēta, šī summa, kas ir šajos Ministru kabineta noteikumos 80 eiro apmērā.

Jo šeit ir būtiski... Mēs nevaram runāt par kaut kādiem vidējiem rādītājiem, kā jau es minēju, bet šinī konkrētajā gadījumā tad mēs runājam par pensijas lielumu, ka katra mūsu pensijas vecuma pensijas lielums ir atkarīgs nevis no kādiem vidējiem rādītājiem, bet konkrēti mums individuāli veicot iemaksas no mūsu atalgojuma Valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā, attiecīgi veidojas arī mūsu nākotnes pensijas kapitāls, no kura mēs attiecīgi saņemsim mūsu pensiju, kas veidosies atkarībā no mūsu iepriekš veiktajām iemaksām.

Un šajā sakarā, tā tad kāds ir mans redzējums kopā par šo jautājumu?

Tad, ja mēs skatāmies par atbilstību tā tad kā tādu... mans viedoklis vienmēr ir bijis, ko es arī iepriekš esmu paudis, ka šāds instruments kā minimālā pensija, pēc būtības viņš ir pretrunā vispār koncepcijai kā tā dai valsts pensiju sistēmai, kā da Latvijā ir izveidota, ņemot vērā to, ka mūsu nākotnes pensija veidojas atkarībā no mūsu katra individuālajām iemaksām.

Un šeit šis jautājums ir skatāms, ja cilvēks nav... zināmu iemeslu dēļ... vai nu viņš nav bijis spējīgs saņemt tā tad atalgojumu vai nav bijis spējīgs veikt šīs iemaksas, vai arī tā tad iemaksas ir veiktas no ievērojami zemākām summām, kas ir zem minimālās algas, tad šis aspekts par to, vai cilvēkam ir pietiekami ienākumi, mēs skatāmies Satversmes kontekstā, tad ir jāmeklē tā tad pavisam citos likumdošanas aktos, kas saistās ar sociālo palīdzību.

Un tā tad šie jautājumi, kas ir risināmi... tā tad, ja cilvēks ir kaut kādu laiku strādājis un veicis iemaksas un viņam tiek aprēķināta pensija, kas ir zema un mēs šeit skatītos nevis par kaut kādu absolūtu lielumu, bet kā procentuālu lielumu, kā manis pieminēto šo atvietošanas līmeni, pretstatā... pieņemsim, ja mēs skatītos pret minimālo

algu, tad šie jautājumi būtu risināmi jau valsts sociālās palīdzības kontekstā... likumdošanas kontekstā, nevis valsts vecuma pensijas sistēmas ietvaros.

Jo, kā šis... manuprāt, šis likumdošanas akts, kas vēsturiski ir veidojies, ir nedaudz... nu, viņam nevajadzētu būt valsts vecuma pensijas likumdošanas ietvaros kā tādām. Un tāpēc mans viedoklis ir... ka tas īsti nav bijis pareizi, un nav tāda jēdziena... ņemot vērā, kā Latvijā pensiju sistēma ir izveidota, nevajadzētu būt tādām jēdzienam kā minimālā pensija.

Tas būtu no manas puses viss.

Jā, tātad šis ir sistēmiskais viedoklis, un tad ir ekonomiskais, ko es pieminēju un tad mans tāds kopējais secinājums, ko es pieminēju... ka nu ne īsti šim jautājumam būtu jābūt pensiju sistēmas ietvaros risināmam.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies. Tiesnesis Artūrs Kučs uzdos jautājumu.

A. Kučs.

Labdien! Paldies par jūsu redzējumu.

Man būtu jautājums tāds. Arī vienā no lietām, par kuru pie mums cilvēks ir vērsies... viņam ir šī minimālā pensija... Absolūti lielāko daļu viņš ir strādājis līdz 1995. gadam, kad viņam nebija pašam iespējas veikt šīs sociālās iemaksas.

Un tāpēc ir jautājums... Ja jūs sakāt, ka pensiju sistēmai, ja es jūs pareizi sapratu, visam ir jābalstās uz iemaksām – cik persona ir iemaksājusi, tik arī viņa dabū atpakaļ un nebūtu jābūt šādai minimālai vecuma pensijai vispār. Kā ir ar tām personām, kurām nebija iespējas pašām veikt šīs iemaksas, jo mēs arī no Ministru kabineta pirmajā dienā dzirdējām, ka mums tagad ir tādas situācijas, ka stāžs ir personai, bet viņa vai nu ir veikusi ļoti nelielas vai nav veikusi vispār nekādas iemaksas sociālās apdrošināšanas budžetā, ņemot vērā to situāciju, kas mums vēsturiski bija.

E. Voļskis.

Nu, jā, šie stāsti vienmēr ir vēsturiski bijuši, un tie ir cilvēki, kuri tā kā iegādājās šajā, teiksim, posmā un viņu darba stāžs ir bijis līdz 1995. gadam... tā teikt, iepriekšējā sistēmā.

Un sekojoši te vienmēr ir bijis tas secinājums, ka šādi jautājumi nav risināmi esošā valsts vecuma pensiju sistēmas kontekstā, bet šie jautājumi tātad ir risināmi, kā es jau minēju, valsts sociālās palīdzības kontekstā attiecīgi.

Jo šeit ir tas būtiskais aspekts jāņem vērā, ka šajā laikā visiem bija tātad pēc būtības tas, ka cilvēks nav veicis iemaksas vai viņam nav bijusi iespēja iemaksas veikt...

pēc būtības cilvēks ir bijis... kaut kur darbojies pretrunā esošai sociālās apdrošināšanas sistēmai un nav ievērojis noteiktās likumdošanas prasības.

Plus vēl, kas ir te jāpiemin... ka bija šie saucamie... un viņi, protams, joprojām eksistē, tie ir tā saucamie pārejas noteikumi, kur cilvēkiem, kaut arī viņi bija veikuši šīs nelielās sociālās apdrošināšanas iemaksas šajā pārejas posmā, tad viņiem šīs iemaksas tika pielīdzinātas iepriekšējam darba stāžam. Kaut arī viņi ir bijuši minimāli, tad šīs te iemaksas noteiktā laika posmā tika pielīdzinātas vēsturiski tam darba stāžam, it kā konceptuāli jūs būtu šādu apgalvojumu saņēmis arī iepriekš, pieņemsim, esot... ja tie būtu bijuši padomju laiki... tāpat līdz Latvijas neatkarības datumam...

Un plus vēl, kas ir jāpiemin... ka arī laika posmā, ja cilvēkam ir bijušas iemaksas no 1995. līdz 1999. gadam, tad šīs iemaksas tika attiecīgi reizinātas ar koeficientu 2. Un šiem cilvēkiem arī tika sniegts... tāpat saprotot esošo sociāli ekonomisko situāciju tajos gados, tad cilvēkam šīs iemaksas par šiem četriem gadiem bija dubultotas un piemērotas iepriekšējiem darba stāža gadiem un arī šis aspekts būtu jāņem vērā un bieži cilvēki piemirst arī, ka ir eksistējuši šie pārejas noteikumi, kur cilvēkiem, saprotot šo sociāli ekonomisko situāciju un pārejas posmu, šīs iemaksas tika dubultotas.

Tāpat man laikam secinot... tādu manu garo atbildi... ir – jā, ja cilvēks tajos gados nav veicis nekādas iemaksas, viņam, pieņemsim nav bijis atalgojums, tad viņam šie jautājumi jau būtu jārisina ārpus valsts pensiju sistēmas, kas būtu meklējami caur sociālās palīdzības sistēmu, tas ir tas, kas būtu ārpus šī... un tur būtu jārisina caur šo sistēmu šie jautājumi.

Bet ja mēs tā kā mēģinām šo jautājumu risināt caur minimālās pensijas pie manis iepriekš manis aprakstītās sistēmas, tad nu te konceptuāli tas ir pretrunā esošai valsts pensiju sistēmai, kāda šodien ir Latvijā izveidota.

A. Kučs.

Paldies.

Vēl viens jautājums man būtu tāds. Ja likumdevējs... es saprotu, ka jūs esat pret to, bet likumdevējs ir izvēlējies tomēr šādu minimālā apmēra pensiju ieviest. Tāpat, vai, jūsuprāt, šim lielumam ir jābalstās uz metodoloģiski... ir jābūt kaut kā pamatotam, vai tas var būt tīri atkarīgs no valsts budžeta iespējām?

E. Voļskis.

Manuprāt, šim aprēķinam nevajadzētu būt absolūtai summai, bet šim jābūt būtu kā kāds noteikts procentuāls aprēķins, kuru, kā jau es pieminēju, kā atvietojamības līmenis. Tas varētu būt 40 procenti, tas ir minimālais... vai arī, ņemot vērā, ka Latvija ir EDSO dalībvalsts, tad šeit, pieņemsim, šis noteiktais nabadzības līmenis, ko mēs varam rēķināt, šim atvietojamības līmenim ir jābūt 60 procentu apmērā no šīs manis pieminētās minimālās algas. Bet nu šī minimālā alga... un nevis tāda, kāda viņa ir šodien, bet tanī

brīdī, kad persona dodas pensijā, jo mēs rēķinām šo atvietojamības... nevis izrietot no šodienas skaitļiem, bet no tā brīža, kad persona dodas konkrēti pensijā, kad viņš ir sasniedzis šo pensionēšanās vecumu, kas ir likumdošanā paredzēts. Tātad nevis kāds absolūts skaitlis, bet tam ir jābūt kā koeficientam vai procentuālam aprēķinam, kā, pieņemsim, no minimālās algas...

Bet šeit es negribētu izmantot nekādus vidējos rādītājus... jo tas tad atkal ir pretrunā nedaudz esošajai pensiju sistēmai, kas ir balstīta uz šiem te individuālajiem pensiju kontiem.

A. Kučs.

Vēl viens jautājums.

Par cik pensiju sistēmu jūs tik tiešām esat pētījis un plašāk... Tad Valsts kontroles viens no atzinumiem bija... atzinumā tika secināts, ka pensionāri Latvijā nu jau salīdzinoši ilgākā laika posmā ir... ka viņiem ir daudz zemāki ienākumi nekā citās Eiropas valstīs un tā ir viena no grupām, kas visvairāk ir pakļauta tieši nabadzībai.

Kā jūs raksturotu, kas ir tie skaidrojumi... kādēļ mēs nonākam pie šādiem secinājumiem?

E. Voļskis.

Nu, visdrīzākais... viens no pirmajiem, kas nāk prātā... atkal es runāšu tā kā vairāk no ekonomikas viedokļa, ir šī ne īsti veiksmīgi esošā sociāli ekonomiskā situācija 90. gados, kad tiešām cilvēki ierobežoti veica sociālās apdrošināšanas iemaksas, tas ir viens.

Un otrs ir tas, ka atalgojuma līmenis 90. gadu vidū pretstatā tam ienākumu līmenim, kāds eksistē šodien, bija ļoti mazs. Bet te es runāju vairāk par patēriņa cenas pretstatu pret atalgojuma līmeni. Un šis atbild par to, ka, ja nu mēs ņemam vērā, ka, jā... šīs iemaksas, kas bija, kad sākotnēji sistēmu izveidoja, pat dodot iespēju, kā jau es minēju, šajā pārejas posmā šo četru gadu laikā šīs iemaksas reizināt ar koeficientu 2 un attiecināt uz iepriekšējiem darba stāža gadiem... ka šīs iemaksas attiecīgi pretstatā tātad, kāds bija iemaksu lielums, kas zināmā mērā saistās ar atalgojumu, un, protams, ievērojami augsto ēnu ekonomikas līmeni... jo mēs zinām, ka Latvijā iepriekšējos gados ēnu ekonomikas līmenis bija aplēsts ap 60–70 procentu un pat vairāk jeb tas 90. gados nozīmēja to, ka ievērojama summa, ko it kā cilvēki saņēma, pretstatā tas, kas tika oficiāli deklarēts pret to, kas tika izmantots kā par bāzi sociālās apdrošināšanas iemaksām, tad retrospektīvi atkal indeksējot tās nelielās iemaksas, kas bija veiktas 90. gados, pretstatā pret šodienas pensiju, ko cilvēki saņem, un pretstatā pret attiecīgi patēriņa cenām, kādas šodien eksistē, līdz ar to šī plaisa, protams, ir augusi...

Un tātad, nu... šeit ir nedaudz vairāk tādi sociāli ekonomiskie aspekti, kas bija 90. gados šajā pārejas posmā un pretstatā pret šodienas situāciju, un liels jautājums,

protams, ir šī te ēnu ekonomika, kas eksistēja. Un attiecīgi tāpēc... nu... bija šie te, tā saucamie, pārejas noteikumi, kur ne vienmēr cilvēki ne līdz galam izprata tās sekas, kas var veidoties un par kurām arī piemin šodien Valsts kontrole.

A. Kučs.

Tā... vēl atgriezoties drusciņ pie tās jūsu sākotnējās idejas, ka visam ir jābalstās uz iemaksām un tiktāl, cik tas nav... tad tā ir sociālā palīdzība... Ja mēs runājam tieši par pirmo jeb minimālā apmēra pensiju, tieši par šo līmeni.

Vai zināmā mērā šeit jau nav tādi sociālās palīdzības elementi ieskicēti, jo valsts piemaksā to, kas ir papildus tam, kas ir no personas iemaksām veikts... tāpat to starpību sedz valsts. Un, kā arī ir norādījusi Valsts kontrole, tas būtu jāsedz no valsts pamatbudžeta, lai nodrošinātu pensiju sistēmas ilgtspēju. Vai pēc būtības šeit jau neparādās kaut kādi sociālās palīdzības elementi, jūsuprāt?

E. Voļskis.

Jā, noteikti jums ir taisnība. Un, protams, ka valsts šo te atbalsta mehānismu vai ekonomisko atbalstu meklē ārpus sociālās apdrošināšanas sistēmas, jo šeit ir svarīgi tas, kā es arī bieži runāju par pensijas sistēmu kā tādu, ka tiek pieminēts šāds jēdziens kā solidaritāte. Tad es arī bieži pieminu lekcijās par to, ka solidaritāte jau jāizprot nedaudz tādā virzienā, ka ir solidaritāte starp iedzīvotājiem un valsti, un, ja valsts ir nodrošinājusi sistēmu, tad iedzīvotājiem ir pienākums veikt šīs iemaksas. Un tanī pašā laikā, ja gadījumā ir izveidojusies šāda sociāli ekonomiskā situācija pret kādu atsevišķu indivīdu un viņam šie ienākumi nav pietiekoši, līdz ar to zināmu apstākļu dēļ šī solidaritāte nav darbojusies pret konkrētu personu saistībā ar valsti, tad valsts, uzņemoties šo sociāli atbildīgo lomu, tāpat veic papildus... papildus nodrošina šo sociālo palīdzību un šos resursus ekonomiskos meklē tāpat ārpus pensiju sistēmas, ārpus sociālās apdrošināšanas sistēmas, kas ir būtiski... Jo šajā sociālās apdrošināšanas sistēmā būtiskākais ir šis te privātie pensiju konti, kas ir būtiski. Tas nav kaut kāds viens kopējs katls, kur tāpat var pasmelt un no vidējā kaut ko samaksāt. Tad mums... jā... tad ir jāmeklē šie te risinājumi kaut kur ārpusē un šeit jau ir pareizi norādīts, ka šī starpība un palīdzība pēc būtības, jo tas jau nav sociālās apdrošināšanas elements, šī palīdzība tad ir jānodrošina ārpus sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Un tāpēc man negribas šo jautājumu... kāpēc jau es minēju... tāpat saistīt to ar tādu jēdzienu, kāds eksistē, ka tā ir minimālā vecuma pensija... Tādam pēc būtības nevajadzētu būt.

A. Kučs.

Paldies.

S. Osipova.

Tā... man būs viens jautājums, ko es vēlētos jums uzdot.

Tātad šīs tiesas sēdes gaitā pieteikuma iesniedzējs, tiesībsargs, pauda bažu arī par nākotnes pensijas saņēmējiem un, proti, par to, ka ne visi Latvijas sabiedrības locekļi ir sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībnieki. Nu, proti, šajā sistēmā ir tie, kas pārtiek no darba algas, tajā pašā laikā zemnieks, kas strādā savā saimniecībā, vai turīgs cilvēks, kurš pārtiek no dividendēm, nav pakļauti sociālajai apdrošināšanai... Ka valstij vajadzētu arī šīm personām tātad no viņām iekasēt šos sociālās apdrošināšanas maksājumus, lai arī viņiem nākotnē garantētu pensiju.

Kā jūs skatāties uz šādu ideju?

E. Voļskis.

Nu, skatieties... šeit ir laikam jāskatās nedaudz plašāk kā skatoties uz pensijas sistēmu kā tādu. Tātad, kā zināms, Latvijā likumdošana paredz pensijas sistēmu, kas sastāv no trim līmeņiem. Un ja cilvēks šajā laikā saprotot, ka viņš nesaņem darba atalgojumu, viņš neveic apmaksātu algu, jo katram no mums, tikko mēs iestājamies darba attiecībās, saņemam atalgojumu vai cita veida atlīdzību par mūsu darbu, mēs automātiski kļūstam par sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībnieku. Ja gadījumā ir kaut kādi izņēmuma gadījumi un savas dzīves laikā mēs šajā sistēmā nekādīgā veidā neiesaistāmies, kam vajadzētu būt ar ļoti retiem gadījumiem, jo savā dzīves laikā mēs tomēr kaut kādā brīdī saņemam atalgojumu vai samaksu par savu darbu, jo nav vienmēr tikai darba alga...

Šeit iepriekš bija ilgas diskusijas publiskajā telpā saistībā ar šo te saņemto samaksu par autoratlīdzībām, par attiecīgajām sekām... bet arī šāda samaksa ir priekšmets tam, ka cilvēki kļūst par dalībniekiem un kaut kādā apmērā viņiem ir jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Bet šeit ir jāņem vērā, ka Latvijā pensiju sistēmā ir arī tā saucamais trešais pensiju līmenis, kur cilvēks, izvēloties noteiktu režīmu... tātad saprotot... pieņemsim, ka viņš nesaņem atalgojumu, viņam ir iespēja veikt papildus brīvprātīgās iemaksas privāti izvēlētajā pensiju plānā, griežoties pie pensiju fonda pārvaldnieka un veikt šīs papildus brīvprātīgās iemaksas, lai veidotu šeit sev nākotnes pensijas kapitālu. Un likumdošana tātad dod šādu iespēju un attiecīgi arī šīs izmaksas ir attiecināmas kā pašizmaksa, un attiecīgi cilvēks ir tiesīgs veikt šīs iemaksas brīvprātīgi trešajā pensiju līmenī izvēlētajā pensiju fondā, izvēloties pats sev pensiju plānu un uzkrāt šo te nākotnes pensiju kapitālu. Protams, viņš ir brīvprātīgs, kā jau es minēju, tas nav tātad obligāts, bet ja cilvēks ir izvēlējis un viņam ir situācija tāda ir izveidojusies, ka viņš savas dzīves laikā nav veicis un nepiedalās, un nesaņem tātad atalgojumu vai kādu cita veida samaksu, kas ir likumdošanā paredzēta, tad viņam ir visas iespējas likumdošanā

paredzētās ietvarā tātad griezties pie privātā pensiju pārvaldnieka un veikt iemaksas trešajā pensiju līmenī un uzkrāt pensiju kapitālu. Likumdošana dod šādu iespēju.

Un ja mēs paņemam arī citas Eiropas valstis... Rietumeiropas valstis... šajās valstīs šis brīvprātīgais pensiju līmenis ir ļoti populārs un... veidojot nākotnes pensiju kapitālu... tātad ir būtiski svarīgs elements, veidojot nākotnes pensiju kapitālu daudziem cilvēkiem.

Nu, Latvijā šis, protams, ir jāņem vērā... ka mums ir dotas diezgan plašas iespējas cilvēkiem veidot pensiju kapitālu...

S. Osipova.

Tātad, ja es pareizi saprotu, jūs nepiekrītat, ka valstij ir jāpieskata, lai ikviena persona būtu sociālās apdrošināšanas sistēmā, neatkarīgi no tā, vai viņa pārtiek no darba algas vai nē. Tātad nevis šajā valsts obligātajā pirmā, otrā līmeņa pensiju kārtā, bet trešā pensiju līmeņa izmantošana, proti, brīvprātīgā... palaujoties uz to, ka cilvēks ir saprātīgs un pats veidos savus nākotnes uzkrājumus?

E. Voļskis.

Es varbūt šeit gribētu pieminēt... varbūt atgriezties no tā jēdziena, kur es iepriekš pieminēju par šo līdzatbildību, ko es bieži lieku par šo solidaritāti, kā citreiz to var izprast...

Valsts pienākums... valsts pienākums ir nodrošināt sistēmu, ilgtspējīgu sistēmu, kur cilvēkam tiek dota iespēja veidot pensiju kapitālu nākotnei. Starp pirmo, otro un trešo pensiju līmeni, pat arī nerakstītu ceturto līmeni, kur cilvēks var uzkrāt sev kapitālu caur citiem aktīviem un neamortizējamiem aktīviem...

Bet tātad, ja valsts ir nodrošinājusi šo sistēmu, valsts uzrauga šo sistēmu, valsts tātad nodrošina attiecīgi iespēju šo kapitāla visus riskus pārdalīt attiecīgi... tad iedzīvotājiem ir jābūt arī līdzatbildīgiem veidot pašiem savu pensiju kapitālu. Kā jau es pašā runas sākumā pateicu, ka vajag saprast, ka pensiju sistēma Latvijā ir balstīta uz individuāliem pensiju kontiem. Te nav kaut kāda viena vidēji veidota pensiju sistēma, kopējs katls, kā, teiksim, sistēmā, kura kādreiz eksistēja Padomju Savienības ietvaros... Ja valsts no savas puses ir nodrošinājusi šo sistēmu, uzrauga šo sistēmu, kontrolē sistēmu, nodrošina, ka attiecīgi pārvaldnieki iegulda zemāka riska finanšu instrumentos šo otrā un trešā pensiju līmeņa pensijas kapitālu... tad cilvēkam savas dzīves laikā, protams, ir zināmā mērā arī pienākums un ir jābūt atbildībai veidot pensiju kapitālu caur esošo pensiju sistēmu. Un te ir šī te vienlīdzības zīme starp katru indivīdu, cilvēku, veidot kapitālu un valsti un to es sauktu par līdzatbildību jeb solidaritāti plašākā kontekstā.

S. Osipova.

Paldies par atbildi.

Šobrīd jautājumus var uzdot pieteikuma iesniedzējs, tiesībsargs. Lūdzu, Jansona kungs!

J. Jansons.

Godātā tiesa, paldies. Mums nav jautājumu.

S. Osipova.

Tā, paldies. Šobrīd jautājumu var uzdot Ministru kabineta pārstāves Ābeles kundze un Trušinskas kundze. Lūdzu!

D. Trušinska.

Paldies. Man būs jautājums.

Cik es sapratu, cilvēkam ir tiesības, cik viņš iemaksā, tik primāri viņam ir tiesības arī saņemt šo ienākumu vecumdienās atkarībā no savām iemaksām.

Bet, kā mēs zinām, vēl desmit un piecpadsmit gadus pensionēsies cilvēki, kuriem ir darba stāžs līdz 1996. gadam, kurš nav balstīts uz iemaksām. Un tīrie sistēmas dalībnieki būs sākot ar 2046. gadu.

Un tas mans jautājums ir tāds: kā jūs skatāties uz to, ka minimālā vecuma pensija tiktu nodrošināta tikai par to periodu līdz 1996. gadam. Pēc 1996. gada cilvēkam ir tiesības uz to, ko viņš ir sapelnījis un sakrājis, bet līdz 1996. gadam – par to darba stāžu tiktu nodrošināta šī minimālā pensija, kas laika gaitā... nu, viņa vienkārši izzustu, jo nebūtu šādu cilvēku vairs....

E. Voļskis.

Skatieties.... Varbūt ir būtiski arī vēlreiz pieminēt šo jautājumu, ko es minēju par šiem pārejas noteikumiem.

Un šeit ir svarīgs aspekts, ka esošajos pārejas noteikumos ir ierakstīti tie nosacījumi, ka tas atalgojums, ko jūs esat saņēmuši laika posmā no 1996 līdz 1999. gadam, šo četru gadu laikā, šis atalgojums tiek piemērots jūsu iepriekšējam darba stāžam līdz 1996. gadam. Un plus... plus ir būtiski tas, ka šis atalgojums tiek reizināts ar koeficientu 2. Tātad, pieņemot to, ka tāda sociālā ekonomiskā situācija eksistēja iepriekšējos gados un attiecīgi saprotot, ka uzskaitē par iemaksām un pati par sevi sistēma kā tāda līdz šim bija pavisam savādāka, tad tās iemaksas, ko esmu veicis iepriekš šajā pārejas posmā, viņas tiek attiecinātas uz jūsu iepriekšējo darba stāžu. Un plus vēl... viņas tiek attiecinātas piemērotas... viņiem ir šis te koeficients 1.1., 1.2... es te tagad precīzi neatceros... atkarībā no jūsu darba stāža garuma.

Un šeit tad atkal mēs nonākam pie tā... atkal sistēma... valsts vecuma pensijas sistēma ir padomājusi par šiem iepriekšējiem darba stāža gadiem, kas ir bijuši līdz 1996. gadam. Tātad mēs varam pateikt, ka tur it kā iemaksas nav bijušas. Tātad šīs iemaksas tiek pielīdzinātas par laika posmu no 1996. līdz 1999. gadam. Un plus vēl par šiem četriem gadiem jūs saņemat koeficientu reiz 2.

Un tad tur bija tas garais stāsts... nedaudz ārpus atkāpes... ka bieži šajā posmā bija cilvēki, kas zināja šīs sistēmas detaļas, veica lielas iemaksas no 1996. līdz 1999. gadam, un līdz ar to šīs pensiju kapitāls bija ļoti milzīgs, un tad attiecīgi šīs iemaksas tika pielīdzinātas tam darba stāžam un daži gudri cilvēki attiecīgi pēc tam... Bet tas ir ļoti maziņš procents, bet tur ir bijuši daži atsevišķi gadījumi, kad ir saņemtas ļoti lielas pensijas. Bet tas ir tāds atsevišķs ārpus konteksta tas stāsts.

Bet uz jūsu komentāru ko es gribu pateikt... Būtiski ir tas, ka mēs atkal jebkurā no jautājumiem nonāksim pie šī minimālās pensijas jēdziena. Un es vēlreiz varu nonākt pie sava viedokļa, ka, ja mēs skatāmies, ka jā... šīs iemaksas sociāli ekonomisko apstākļu dēļ vai nu nav bijušas, vai arī viņas ir bijušas ļoti maziņas šajā laikā posmā no 1996. līdz 1999. gadam, un attiecīgi šīs iemaksas minimālā veidā tiek piemērotas iepriekšējam darba stāžam, kas, pieņemsim, veidojas Padomju Savienības ietvarā vai līdz 1996. gadam, kad bija iepriekšējā sistēma... tad šie jautājumi... nepilnības... būtu risināmi... atkal mēs nonākam pie šīs sociālās palīdzības ietvara. Nevis valsts vecuma pensijas ietvarā, bet vēl jo vairāk – sociālās apdrošināšanas pensijas ietvarā, jo tur ir šie te individuālie sociālās apdrošināšanas pensiju konti, pensiju konti, kur valsts pret katru no mums uzkrāj nākotnes saistības saistībā ne tikai par vecuma pensiju, bet arī citiem sociālās apdrošināšanas maksājumiem... kas ir invaliditāte, maternitāte, slimības pabalsti, bezdarbs un tā tālāk...

D. Trušinska.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Voļska kungs, par jūsu viedokli. Jauku jums pēcpusdienu.

Tiesa ir uzklaušījusi šodien ielānotās pieaicinātās personas. Tiesas sēdē lietā Nr. 2020-07-03 tiek pasludināts pārtraukums līdz 10. novembra pulksten 10.00.

Jauku visiem pēcpusdienu!

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2020. gada 4. novembrī

Turpinājums

2020. gada 10. novembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja

Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Satversmes tiesa turpina tiesas sēdi lietā Nr. 2020-07-03 *“Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”.*

Šo sēdi mēs turpinām ar pieaicināto personu uzklauššanu.

Pieaicinātā persona, kas tiks aicināta sniegt savu viedokli, ir Latvijas Pensionāru federācija, kuru pārstāv Aija Barča.

Barčas kundze, tiesa ir pārliecinājusies par jūsu identitāti. Lūdzu, vārds jums, lai sniegtu federācijas viedokli.

A. Barča.

Labdien, augsti godātā tiesa! Latvijas Pensionāru federācija aicina jūs šodien izskatīt jautājumu, kuru iepriekš nolasījāt un mēs aicinātu jūs skatīties kopumā arī uz valsts sociālās drošības sistēmu. Un šajā konkrētajā gadījumā mums būtu aicinājums...

Latvijas Pensionāru federācija arīdzan sadarbībā ar Labklājības ministriju, ar Finanšu ministriju, mēs jau ilgu periodu kā organizācija aicinām kopumā visus skatīties uz sociālās drošības sistēmu kopumā. Un arī šodien izskatāmais jautājums, mūsaprāt, nav tikai par šīm minimālajām vecuma pensijām, bet arī kopumā par valsts sociālo drošību.

Un līdz ar to personas, kuras saņem minimālo pensiju un kvalificējas pensijai, tas nozīmē, ka persona var pierādīt 15 gadu darba stāžu uz šodien, bet 2025. gadā jau

būs nepieciešams pierādīt 20 gadu darba stāžu. Un personām, kurām nav šis pietiekamais darba stāžs pašreiz, tātad viņiem ir nepieciešams piešķirt sociālā nodrošinājuma pabalstu. Latvijā jau vairākus gadus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tūlīt tiek piešķirts personām, kurām nav šī nepieciešamā darba stāža, bet ir izpildīts pilnais pensijas vecums un no 2021. gada 1. janvāra tie būs 64 gadi.

Latvijas Pensionāru federācija, protams, izsaka atbalstu jebkuriem uzlabojumiem, kādus veic Latvijas Republikas Saeima un Ministru kabinets. Un, ja mēs salīdzinām 2019. gadu ar 2020. gadu, ko godātā priekšsēdētāja runāja un pieminēja jau Ministru kabineta noteikumus Nr. 579, tad šajās minimālajās pensijās jau ir zināma atšķirība no tā, kā tas bija 2019. gadā.

Latvijas Pensionāru federācija aicina augsti godāto Satversmes tiesu, lemjot un pieņemot šodien lēmumu par minētajiem jautājumiem, rast iespēju un atbalstīt to, ka minimālās pensijas tiek piešķirtas šajās četrās gradācijās, ņemot vērā arī darba stāžu. Jo arīdzan nu jau vairākus gadus pensijas tiek indeksētas, ņemot vērā nostrādāto darba stāžu. Un, mūsaprāt tas ir būtiski, tā tam vajadzētu arīdzan palikt.

Vienlaikus Latvijas Pensionāru federācija aicina augsti godāto tiesu ņemt vērā, ka Latvijā visi šie jautājumi ir ļoti būtiski un tie ir saskaņojami arī savstarpēji, lai nebūtu tā, ka minimālā pensija tiek piešķirta personām, kuras maksājušas ļoti nelielas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, ar tām personām, kuras ir strādājušas ilgāk vai arī tās personas, kuras ir maksājušas sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem ienākumiem.

Un šeit mēs ļoti ceram un izsakām tādu cerību, ka turpmāk arī mūsu Ministru kabinetam un valdībai kopumā izdosies cīnīties ar aplokšņu algām un gala beigās kaut vai ilgstošākā laika periodā panākt to, ka nodokļi – vismaz sociālās apdrošināšanas iemaksas – tiek maksāti no visiem ienākumiem.

Paldies. Esmu gatava atbildēt uz jautājumiem.

S. Osipova.

Paldies par viedokli. Jautājumus uzdos tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Labrīt! Paldies, tiešām, par viedokli.

Es drusciņ noprecizējot... man būs vairāki jautājumi, bet drusciņ noprecizējot, ko jūs tikko teicāt.

Jūs teicāt, ka jūs gribētu, lai tiesa atbalsta par to, ka ir šie četri stāža veidi. Tāpēc es gribēju saprast, vai es sapratu jūs pareizi, ka jūs atbalstāt to iedalījumu, kāds ir tagad, vai tādu, kāds ir piedāvāts no nākamā gada, ka stāžu rēķina jau par katru gadu?

A. Barča.

Manuprāt, un arī Pensionāru federācija ir ielūkojusies šajos jautājumos un... gan – gan. Es domāju, ka šis ir Ministru kabineta izvēles jautājums, kā to darīt, jo arī tad, kad Labklājības ministrija iesniedza Ministru kabinetam savu redzējumu, arī tad viens no variantiem bija piemaksa par katru darba stāža gadu.

A. Kučs.

Paldies.

Tad vairāki jautājumi... Viens ir par minimālās vecuma pensijas būtību. Ministru kabinets mums norādīja, ka minimālajai vecuma pensijai nav jānodrošina personas pamatvajadzības. Savukārt tiesībsargs ir norādījis tieši pretēji, ka tai būtu jānodrošina vismaz atsevišķas pamatvajadzības. Kāds ir jūsu viedoklis un redzējums šajā jautājumā?

A. Barča.

Paldies par jautājumu.

Latvijas Pensionāru federācija un mēs arī tajā skaitā ne tik vien šodien, bet ilgstoši strādājot sociālajā jomā, skaidri un gaiši apzinām un zinām, ka ne tik vien valsts vecuma pensija vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, kur mēs lūkojamies uz likumiem par valsts pabalstiem, kur mēs skatāmies uz likumu “Par valsts pensijām”, bet Latvijā jau no 2003. gada ir spēkā Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Un, ja kādai personai nepietiek iztikas līdzekļu, vai viņa nespēj nodrošināt sevi pilnībā ar visu nepieciešamo, tad iesaistās sociālie dienesti un tiek izvērtēta persona vai ģimene kopumā un tiek noteikts personas statuss – trūcīga persona vai maznodrošināta persona – un tad ir ne tikai vairs pabalsti un atbalsts naudā, bet arī natūrā. Tas nozīmē, ka tie varētu būt ēdināšanas pakalpojumi, tās ir sociālās dzīvojamās mājas, tie ir veco ļaužu dzīvojamie nami un tā tālāk. Tā kā es aicinātu godāto tiesu skatīties kopumā uz sociālo drošību, kāda tā ir izveidota Latvijā.

A. Kučs.

Paldies. Tas ir arī Ministru kabineta viedoklis, ka mums ir jāskatās sistēma kopumā.

Bet tieši par minimālo vecuma pensiju... arī ņemot vērā jūsu iepriekšējo pieredzi Saeimā tiešām ilgu gadus... es gribēju saprast, kā jūs redzat, kāds tad ir mērķis tieši minimālajai vecuma pensijai? Kāpēc valsts to ir noteikusi? Valsts to varētu noteikt, pieņemsim, 40, 50 eiro apmērā... vai valsts vienkārši skatās, cik viņai ir līdzekļi? Vai viņai būtu jānosedz, pieņemsim, vismaz kāda konkrēta pamatvajadzība? Kā jūs to saskatāt?

A. Barča.

Pilnīgi iespējams, ka tā sistēma varētu būt tieši tāda, kā pašreiz tas ir izveidots, jo likumdevējs ir devis uzdevumu Ministru kabinetam. Un, ja mēs palūkojamies šodien, kas notiek 2020. gadā, tātad šeit minimālā valsts vecuma pensija tiek piešķirta personām atbilstoši arī viņu darba stāžam, pielietojot attiecīgus koeficientus.

Un otrais variants, noteikt pamata minimālo valsts vecuma pensiju un pielietot attiecīgo procentuālo piemaksu par katru nostrādāto gadu. Bet es domāju, ka Labklājības ministrijai tas noteikti būtu tad precīzi jāaprēķina un jāizlemj, kā to jautājumu līdz galam atrisināt.

Vienlaikus Latvijas Pensionāru federācija gan aicinātu arī cienājamo tiesu lūkoties uz to, ka minimālo valsts vecuma pensiju strauji paceļot, pilnīgi iespējams, ka tas tad ir ilgāka laika perioda jautājums, bet lūkot, lai šī minimālā valsts vecuma pensija nebūtu praktiski vienāda ar valstī piešķirto vidējo pensiju.

Līdz ar to es vēlreiz atkārtuju, ka ļoti svarīgi ir šie jautājumi, kā cilvēki uztver un kā paši līdzdarbojas, sociālajā jomā to sauc par līdzdarbības pienākumiem. Tas nozīmē, vai apzinās un saprot, ka arī pašiem ir jālūkojas, vai darba devējs par viņu maksā valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu, vai tas notiek visā darba periodā. Arī senioruprāt tas ir ļoti būtiski, tādēļ ir notikusi jau viena saruna un es personīgi esmu tikusies ar finanšu ministru Jāni Reira kungu, un mēs esam domājuši, ka tad, kad būs pilnīga skaidrība par nodokļu politiku Latvijā, gluži tāpat, kā pagājušajā gadā sadarbībā ar Labklājības ministriju mēs izdevām tādu brošūru jeb tādu nelielu grāmatiņu "Senioru ABC", un, mūsaprāt, tāds pats ABC būtu nepieciešams arī jautājumā par nodokļiem.

A. Kučs.

Tad vēl viens jautājums šajā saistībā.

Pagājušajā tiesas sēdē mums viena no pieaicinātajām personām Edgars Voļskis norādīja, ka vecuma pensija katram būtu jāmaksā tik lielā apmērā, cik persona ir veikusi iemaksas. Un mums vispār nevajadzētu būt sociālās apdrošināšanas sistēmā šādam jēdzienam kā minimālā pensija... respektīvi, kur valsts kaut ko piemaksā papildus tam, ko persona ir nopelnījusi, bet šīs pārējās pamatvajadzības personai būtu jānodrošina no sociālās palīdzības.

Kā jūs komentētu šādu priekšlikumu... respektīvi, ka mums šāds jēdziens vispār nebūtu? Un, ka personai maksātu tik lielā mērā, cik viņa pati piedalījies un veikusi iemaksas sociālās apdrošināšanas sistēmā.

A. Barča.

Arī tā tas varētu būt. Bet, godātā tiesa, ja... to gan Labklājības ministrija jums varēs paskaidrot pavisam precīzi, jebšu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra... cik mums ir zināms un arī man personīgi, tad aprēķinot personām un piešķirot pensiju, tās

nereti ir ļoti zemas. Esmu dzirdējusi, ka ir arī valsts vecuma pensija, ko piešķir personai, pierādot 15 darba stāžu gadus, ja maksātas ļoti nelielas iemaksas valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā, kas tiek personificēti uzskaitīts jau no 1996. gada 1. janvāra, ir gadījumi, kad šī pensija ir 30 eiro, reizēm 15 eiro un pat vēl mazākas.

Tātad, mūsaprāt valsts, piešķirot minimālo valsts vecuma pensiju, rīkojas pareizi. Tikai ir vēl viena būtiska lieta, ka šo piemaksu no piešķirtās, personai piešķirtās pensijas līdz minimālajai pensijai, ir jāsedz no valsts pamatbudžeta nevis no valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tas gan ir jautājums, kuru mums gribētos uzrunāt ļoti, ļoti nopietni, jo mēs aicinātu vienmēr un arī šodien domāt par to, par valsts sociālās drošības sistēmas ilgtspēju.

A. Kučs.

Paldies. Bet par to, ka jūs sakāt, ka tas būtu pareizi, vai jūs to redzat kā tādu... ka tas ir pareizi attiecībā uz cilvēkiem, kas lielāko darba stāžu ir strādājuši līdz 1995. gadam un tātad nav varējuši veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas, vai, jūsuprāt, tas būtu pareizi arī attiecībā uz cilvēkiem, kas jau nākotnē lielāko dzīves daļu strādājuši un būtu varējuši veikt šīs iemaksas? Kā jūs to redzat tādā ilgtermiņā šo attīstību? Vai šādu kategoriju kā minimālā pensija būtu nepieciešams saglabāt arī attiecībā uz nākotni, kad cilvēki varēs veikt šīs iemaksas un jau šobrīd var to darīt?

A. Barča.

Augsti godātais tiesneša kungs! Man ir diezgan grūti saprast, kas būtu liedzis šiem cilvēkiem veikt iemaksas...

A. Kučs.

Es precizēšu varbūt... Es gribētu teikt, ka tās personas, kas ar lielāko darba stāžu bija līdz 1995. gadam, toreiz jau nebija šāda ne otrā, ne trešā līmeņa... viņiem pašiem nebija šīs iespējas to izdarīt... ja mēs runājam par tiem, kas lielāko daļu strādāja vēl pie tam PSRS okupācijas periodā, kur šie līdzekļi nenonāca Latvijas sociālās apdrošināšanas budžetā.

A. Barča.

Tātad piešķirot valsts vecuma pensiju... un es redzu Daci Trušinskas kundzi, kura ir arī piedalījies tiesas sēdē... laika periodā līdz 1990. gadam visiem jau skatām vienādi un pēc tam ir jautājums par šīm mūsu, teiksim, darba vietām laikā no 1990. gada līdz 1996. gada 1. janvārim... jo tajā laikā nevis personificēti mūsu ienākumi un iemaksas sociālajā fondā tajā laikā tika reģistrēti...jo personificēti tiek uzskaitīts tikai no 1996. gada 1. janvāra. Un arī likumā "Par valsts pensijām" ir izdarītas vairākas izmaiņas un jūsu uzdotajā jautājumā es saskatu arī to, ka savulaik likumdevējs mainīja

normu par 1996. gadu un arī tām personām, kuras pensionējās līdz 1996. gada 31. janvārim, bija iespējas nedaudz citādas kā pārējiem...

Ņemsim vērā, ka turpmākie pensionāri, kuri tomēr ir jaunāki... un ja mēs skatāmies no laika perioda no 1996. gada 1. janvāra, tad mēs katrs personīgi varam ieiet Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā, uzrādot personu apliecinošu dokumentu un par sevi iegūt visas ziņas, tad man ir diezgan grūti saprast, kurš varētu būt tas brīdis, kad persona nav varējusi veikt iemaksas.

Bez tam Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā vēl joprojām ir spēkā viena no programmām, ka persona var veikt iemaksas ne tik vien par sevi, bet arī par saviem tuvākajiem radniekiem, kuriem ir 15 gadu un vairāk, kad Latvijā sāka uzskaitīt darba stāžu. Un to arī vairākas personas Latvijā izmanto par saviem bērniem, mazbērniem, krustbērniem un tā tālāk.

Bet ir vēl viena lieta, kur mēs kā Pensionāru federācija aicinātu gan sabiedrību, gan arī dzan augstāko tiesu, tas ir, Satversmes tiesu Latvijā, skatīties arī uz to, vēlreiz es to atkārtāju, lai šī piemaksa par piešķirto pensiju un izmaksājamo minimālo pensiju tiktu veikta no valsts pamatbudžeta.

Un ir vēl viena būtiska, mūsaprāt, lieta... Lai arī tām personām, kurām ir piešķirta pensija līdz šim brīdim, arī šī starpība būtu segta, jo vairāki seniori... mēs esam nevalstiska organizācija, kurā ir vairāk nekā 140 organizācijas visā Latvijā, un pie mums griežas seniori un viņu organizācijas, un saka, ka ir ļoti, ļoti būtiski, lai arī šī minimālā pensija tiktu pārrēķināta vai veikta piemaksa tiem, kuriem šī minimālā pensija ir bijusi noteikta mazāka, nekā tas ir pašreiz noteikts šajā gadā un cik vēl būs noteikts nākošajā gadā... Mēs arī ar lielu nepacietību gaidām, kā notiks diskusijas par budžetu 2021., 2022. un 2023. gadam.

A. Kučs.

Paldies. Un vēl viens jautājums.

Tātad Ministru kabineta arguments ir tāds, ka minimālā vecuma pensija... kam jūs arī piekristat, es saprotu... ir jāskata kopā ar sociālo palīdzību, sociālajiem pabalstiem, ko persona var saņemt.

Vai jūs ieskatā un skatoties jūsu tātad arī pārstāvētās organizācijas biedrus, vai tā pieredze ir tāda, ka šie pabalsti un palīdzība kopā ir pietiekama, lai persona savas pamatvajadzības varētu nodrošināt, jo Labklājības ministrija mums teica, ka viņiem nav šādu pētījumu, bet, viņuprāt, tas ir pietiekami. Kā jūs redzat šo situāciju?

A. Barča.

Paldies, tiesneša kungs, par jautājumu. Varu atbildēt arī ļoti konkrēti, jo, kā jau iepriekš minēju, tātad Latvijā skatāmies uz sociālās drošības sistēmu kopumā. Ja personai šī minimālā pensija nespēj nodrošināt visas viņas pamatvajadzības, tad palīgā

nāk pašvaldību sociālie dienesti. Un te ir jautājums, ko ir noteicis likums “Par sociālo palīdzību un sociālajiem pakalpojumiem”... Tātad tie ir atbalsta veidi gan naudā, ja tas ir garantētais minimālais ienākums, GMI pabalsts, vai tas ir dzīvokļa pabalsts, ko arī personām reizēm, ja tā ir malkas iegāde, izmaksā uz rokas, bet pamatā pārskaita pakalpojumu sniedzējam, tie ir daudzi un dažādi pakalpojumi. Tā ir iespēja dzīvot sociālajā dzīvojamā mājā, arī šīm personām, kuras saņem valsts vecuma pensiju un šajā konkrētajā gadījumā minimālo valsts vecuma pensiju, tās ir veco ļaužu dzīvojamās mājas. Un šos dzīvokļus ar iespēju dzīvot sociālajā dzīvojamā mājā vai arī veco ļaužu dzīvojamā mājā katra pašvaldība, kura ir izveidojusi šādus mājokļus vai arī sociālos dzīvokļus, kā ir noteicis likumdevējs, pieņem katras pašvaldības sociālais dienests, dzīvokļu komisijas, nekustamo īpašumu pārvaldes un tie gadījumi ir daudzi un dažādi.

Tad vēl ir iespējas saņemt tā saucamās pārtikas pakas gan trūcīgām personām un ģimenēm, gan arī maznodrošinātām personām un maznodrošinātajām ģimenēm.

Ja maznodrošinātību turpmāk noteiks valsts līmenī, tas, manuprāt, būs nedaudz sarežģīti. Pašreiz šo maznodrošinātības līmeni nosaka katra pašvaldība un tas daudzreiz ir atkarīgs arī, cik spēcīgs ir sociālais dienests un kāda ir sadarbība ar katru pašvaldību. Priekšā, kā mēs uzskatām savā organizācijā, ir diezgan sarežģīts laiks, jo mums pēc nākošajām pašvaldību vēlēšanām būs gan jaunas pilsētas vai jaunie administratīvie iedalījumi un tur droši vien, ka būs jāiegulda diezgan daudz darba, tajā skaitā arī mūsu organizācijai ar atbalstu un mūsu viedokļiem, lai šo sociālās drošības sistēmu, kas saistīta arī ar pašvaldībām, varētu, iespējams, vēl vairāk uzlabot.

A. Kučs.

Paldies. Un tad vēl. Vai, jūsuprāt, apstrīdētās normas diskriminē vecuma pensijas minimālā apmēra saņēmējus? Ja jā, tad kādā veidā šī diskriminācija izpaužas? Jo tas ir arī viens no jautājumiem, par ko tiesībsargs ir norādījis savā pieteikumā.

A. Barča.

Tagad man ir jāatvainojas, jo es godāto tiesneša kungu ne sevišķi labi sadzirdēju.

A. Kučs.

Es atvainojos... Tehnika mūs šobrīd šķir... Bet nu es mēģināšu kaut kādā veidā vēlreiz.

Tātad tiesībsargs ir savā pieteikumā norādījis, ka apstrīdētās normas diskriminē vecuma pensijas minimālā apmēra saņēmējus. Vai jūs arī redzat, ka šeit ir diskriminācija?

Tiesībsargs konkrēti ir norādījis uz divām grupām. Viņš ir norādījis gan attiecībā pret strādājošajiem, ka ir šī diskriminācija, jo strādājošiem minimālā alga pēdējos gados ir augusi un līdz 2017. gadam faktiski minimālā pensija ir bijusi piesaistīta valsts sociālā

nodrošinājuma pabalstam, kas netika paaugstināts, un otrs, ka ir diskriminācija arī iekšēji, ka netiek ņemts vērā gadu skaits, bet tie, kas ir nostrādājuši ilgāk, viņiem tas koeficients sanāk... viņiem ir lielāks, bet ne divreiz lielāks, pieņemsim, ja viņš ir divreiz vairāk nostrādājis.

Kā jūs redzat? Vai mēs varam runāt par diskrimināciju vai nevaram šajā gadījumā?

A. Barča.

Sapratu jūs. Un redzu arī Juri Jansona kungu... bet man gribētos teikt, ka ne mūsu organizācija, ne es arī personīgi īsti diskrimināciju šeit nesaskatu. Un pamatošu, kādēļ.

Tādēļ, ka cilvēks, kurš saņem minimālo valsts vecuma pensiju, ir persona, kura ir strādājusi tik, cik ir strādājusi, bieži vien tie ir minimālie 15 darba stāža gadi pierādīti, bet ir jāņem vērā, ka šī persona ir bijusi visu savu mūžu pie labas, iespējams, ļoti labas veselības, jo citādi mēs šeit runātu par invaliditātes pensijām. Šeit ir runa par personām, kuras, pie pilnas veselības būdamas, visā savā garajā mūžā, es gribētu teikt un nākošā gada 1. janvārī tie jau būs 64 gadi, kas ir viens no sociālajiem riskiem, ko var aprēķināt un katrs precīzi zināt, kad ir tas brīdis, kad viņam ir tiesības pieprasīt valsts vecuma pensiju, diezin vai savā garajā mūžā būs tā īsti padomājis par to, kas notiks ar viņu, ja nebūs maksāti nodokļi... šajā gadījumā nu nav īsts nodoklis, bet valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas... bet nu šodien es tā atļaujos arī pateikt...

Es domāju, ka diskriminācija būtu tad, ja šī persona, kura savā mūžā var pierādīt tikai 15 gadu darba stāžu, saņemtu pensiju tikpat lielā apmērā, kā persona, kura ir nostrādājusi un godprātīgi maksājusi nodokļus, 40, 45 un vairāk gadus. Jo Latvijā, ja mēs palūkojamies Darba likumā un tā tas ir arī likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu", tātad mūsu darba stāžu var ieskaitīt no 15 gadu vecuma. Un arī tie jaunieši, skolnieki, kuri tagad arī vasarās izmanto iespēju un strādā, arī viņi tiek sociāli apdrošināti un līdz ar to, aizejot viņiem līdz pilnajam pensijas vecumam, varēs pierādīt arī savu darbošanos pavisam agrā vecumā no 15 gadiem un tā tālāk.

Pie kam arī tagad, piešķirot valsts vecuma pensiju, ne tik vien tiek ņemts vērā periods, kad persona ir maksājusi sociālās apdrošināšanas iemaksas, bet, kā likumā ir noteikts, arī tos "pielīdzinātos periodus". Tas nozīmē, ka mācības pēc vidusskolas, tas ir dienests, tā ir bērnu audzināšana un tā tālāk...

Tā kā man gribētos aicināt cienījamo tiesībsargu Juri Jansonu... kaut gan arī viņa darbinieces ir pie mums bijušas un paldies par iepriekšējo sadarbību, bet diskrimināciju šajā konkrētajā gadījumā, atvainojiet, es ne personīgi, ne Pensionāru federācija, nesaskata.

A. Kučs.

Paldies. Un man vēl viens jautājums, kas varbūt ne tik daudz ar jūsu tagadējo darbību... ja varēsiet atbildēt... ja ne, tad nē...

Bet tieši par 2011. gadu un noteikumiem 924, kad minimālā vecuma pensija ilgu laiku šajos noteikumos bija piesaistīta valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam.

Skatoties vēsturiski, pieņemot un izstrādājot šos Ministru kabineta noteikumus, Tieslietu ministrija sākotnēji iebilda par to, ka likumdevēja mērķis nebija piesaistīt minimālo pensiju valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam. Vai jūs varētu... ja jūs varat pateikt, jo jūs arī, man liekas, tajā laikā bijāt Saeimā... kāds bija mērķis, kāpēc tā minimālā vecuma pensija tika piesaistīta toreiz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam?

A. Barča.

Varu atbildēt, bet varbūt mana atbilde, tiesneša kungs, jūs ne sevišķi apmierinās... jo likumdevējs nosaka uzdevumu Ministru kabinetam un vienmēr Ministru kabinets Latvijā līdz šim ir bijis atbildīgs par budžeta jautājumiem. Un arī šis jautājums noteikti arī 2011. gadā, droši vien tāpat kā arī šogad, ir saistīts ar fiskālajiem jautājumiem, ko mūsu valsts var atļauties un ko nevar atļauties. Tas ir tāpat, kā diskusija par Eiropas Cilvēktiesību hartu, kur mēs gribētu tūlīt un uzreiz daudz vairāk, bet diemžēl arī mūsu valsts, Latvija, daudzas lietas var atļauties tikai pakāpeniski un, protams, ka mēs visi ļoti uzmanīgi noklausījāmies Ministru prezidentu vienā raidījumā, kur viņš teica, ka mums Latvijā pašreiz ir tik daudz naudas, kāda līdz šim citos laikos nav bijusi.

Un līdz ar to arī mums kā organizācijai, ir tāds gaišāks skats uz rītdienu, un mēs ļoti, ļoti gribētu, lai šie jautājumi visi tiktu salāgoti un līdz ar to minimālās pensijas arī tiktu paaugstinātas.

Tas, ka 2011. gadā tas nebija izdevies, un arī līdz 2018. gadam, kamēr man bija tā iespēja strādāt šeit Rīgā... nu, diemžēl ne visu var izdarīt no valsts sociālās apdrošināšanas naudiņām un ir bijuši diezgan lieli un gari periodi, kad no valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām ir ņemti arī tādi finansējumi, kuri nekādi nav saistīti ar valsts sociālo apdrošināšanu. Tā ir piemaksa par darba stāžu līdz 1995. gada 31. decembrim... Nu... un šajā konkrētajā gadījumā vēlreiz vēlos vērst augstākās mūsu valsts Satversmes tiesas uzmanību, ka piemaksa līdz minimālajai pensijai ir jāsedz no valsts pamatbudžeta.

A. Kučs.

Liels paldies jums.

S. Osipova.

Tā... jautājumus uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Labdien, Barčas kundze! Man divi jautājumi, ņemot vērā jūsu ilggadējo un milzīgo pieredzi sociālās drošības sistēmas jomā.

Pirmais jautājums izriet no jūsu sniegtās atbildes minētajiem piemēriem, ka arī šobrīd ir tādas situācijas, kad tiek aprēķinātas ļoti mazas vecuma pensijas, jūs minējāt laikam 30 eiro un tā...

Sakiet, lūdzu, kādi varētu būt iemesli jūsuprāt, kāpēc ir šādas situācijas, kad, neskatoties uz to, ka ir jānostrādā tikai 15 gadi, tomēr šīs pensijas apmērs ir tāds neliels – 30 eiro? Paldies.

A. Barča.

Augsti godātais Kusiņa kungs! To skaidri var redzēt pensiju aprēķinā, jo, atbilstoši likumam “Par valsts pensijām”, katram pensija tiek rēķināta individuāli. Un līdz ar to man ir pamatotas aizdomas, ka pierādot 15 gadu darba stāžu, kaut vai arī 31 līdz 40 gadu darba stāžu, kāda daļa no šīs valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām nav maksāta. Nu, es šeit gribētu teikt, labi, ja es kļūdītos... bet, manuprāt, tas ir jautājums par aplokšņu algām, par pilnībā nenomaksātu nodokli ne tik vien valsts sociālajai apdrošināšanai, bet arī ienākumu nodokli... un skatoties pēc šiem aprēķiniem, tad iepriekšējais periods ar dažādiem vēl atvieglojumiem un skatoties šos darba stāžus, un pēc tam no 1996. gada, kad ir veiktas iemaksas un, ja tās ir ļoti nelielas, minimālas... daži pat ir vērsuši uzmanību, ka ir nodoklis maksāts tikai no dažiem eiro vai arī puse no minimālās algas... Nu, ja ir cilvēki pie pilnas veselības, kur invaliditāte nav noteikta... nu, man gribētos apšaubīt, ka cilvēki nav spējīgi atrast darbu un strādāt vismaz par minimālo algu.

Visvairāk šeit, Kusiņa kungs, es domāju, ka tā ir cīņa ar aplokšņu algām, lai personas un viņu darba devēji pilnībā samaksātu visu naudu oficiāli un ieskaitītu nodokļus.

G. Kusiņš.

Jā... paldies.

Un otrs jautājums. Tātad Senāta iesniegtajā pieteikumā 14. lapaspusē ir tādi vārdi... es jums tos nolasīšu un tad es gribētu jūsu komentāru par tiem. “Senāts uzskata, ka tā situācija, ka persona visu mūžu ir strādājusi un maksājusi nodokļus, bet vecumā viņai jālūdz līdzekļi izdzīvošanai, ir cilvēka cieņu aizskaroša un tādējādi neatbilst cilvēka cieņas principam un sociāli atbildīgas valsts principam.”

Sakiet, lūdzu, vai es pareizi sapratu jūsu iepriekšējās atbildes, ka personai pašai ir jāiesaistās un šo sociālo nodrošinājumu var sniegt arī, ja persona pati lūdz šo sociālo nodrošinājumu, vēršoties pašvaldībā. Vai, jūsuprāt, tas, ka personai pašai ir jālūdz kaut kas papildus, jūsuprāt, būtu cilvēka cieņu aizskarošs sociālo tiesību jomā?

A. Barča.

Paldies.

Es domāju, ka nē. Jo arvien vairāk mēs nodarbojamies ar skaidrošanu, ko dara gan nevalstiskais sektors, ko dara arī sociālie dienesti, tas tiek arī presē un masu medijos atspoguļots, kādas ir personu tiesības. Un šo tiesību izmantošana, iespējams, ir tas jautājums. Sociālie dienesti atbalstu sniedz ne tik vien, ja persona pati ir griezusi sociālajā dienestā, bet ja par to ir ziņojuši radnieki... par ģimenēm bieži vien ziņo arī bāriņtiesas, ziņo mācību iestādes un tā tālāk... Un tad, atbilstoši likumam, sociālā dienesta speciālistiem ir tiesības šo ģimeni, šo personu uzrunāt. Bet, ja persona ir darbaspējīgā vecumā, ja persona nav 1. vai 2. grupas invalīds, obligāti šai personai un arī šai ģimenei, ja runa ir par ģimeni, par kopīgu mājsaimniecību, tik tiešām ir jāiesaistās un jāveic šie līdzdarbības pienākumi. Nu, kaut vai tie ir līdzdarbības pienākumi aiziet līdz savam ģimenes ārstam, rūpēties par savu veselību, rūpēties par bērniem ģimenē un meklēt darbu un tā tālāk... Jo, piemēram, cilvēks, kurš ir darbaspējīgā vecumā, viņam nav nekāds veselības kaitējums, DEĀK to nav atzinis, tad obligāti šai personai ir jādodas uz Nodarbinātības valsts aģentūru, jāstājas uzskaitē, jāiegūst bezdarbnieka statuss un tikai tad sociālais dienests izskatīs viņa prasību pēc kāda veida pabalsta.

Tādēļ es augsti godāto tiesu šodien aicinu vēlreiz skatīties kopumā uz sociālās drošības sistēmu Latvijā. Tas tiešām ir gan mūsu nevalstiskā sektora, gan arī sociālo dienestu, gan arī valsts sociālās apdrošināšanas kopumā Labklājības ministrijas uzdevums cilvēkiem skaidrot. Un es šeit nekādā gadījumā tādu diskrimināciju vai nepareizu rīcību nesaskatu. Drīzāk te ir kāda nesaprašana vai nezināšana.

S. Osipova.

Paldies. Nākamo jautājumu uzdos tiesnesis Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labdien, Barčas kundze! Mans jautājums saistīts ar šo visu sociālās drošības sistēmu kā tādu.

Un, vai jūs varētu nosaukt tos apsvērumus, kas varētu attaisnot šādas minimālās vecuma pensijas esību, kura, kā jūs sakāt, ir tik zema, ka pēc tās saņemšanas personai ir jāvēršas pašvaldībā, lai saņemtu sociālo palīdzību un tādējādi saņemtu papildu līdzekļus, lai nodrošinātu visu minimālo, personai nepieciešamo, vajadzību apmierināšanu.

No vienas puses taču varētu būt sistēma tāda, ka, lūk, kādas iemaksas ir veiktas, tāda nu galarezultātā ir šī pensija. Piemēram, jūs minējāt, ka saņem 30 eiro vai mazliet vairāk vai mazliet mazāk... un tad tālāk šī persona dodas pie attiecīgās pašvaldības vai pie valsts un lūdz caur valsts sociālo pabalstu sistēmu vai caur sociālās palīdzības sistēmu tos līdzekļus, kas būtu nepieciešami, lai nodrošinātu cilvēka cienīgas dzīves apstākļus.

Tāpēc mans jautājums ir: kas ir tie apsvērumi, kas varētu attaisnot šādas minimālās vecuma pensijas sistēmas esību, kas būtībā nu nenodrošina to minimālo ienākumu cilvēkam, kas būtu nepieciešams. Vai tas būtu... nu, katrā ziņā es negribu jūsu vietā atbildēt, bet labprāt dzirdētu jūsu priekšstatu par to, kāpēc šāda sistēma pastāv?

A. Barča.

Paldies par jautājumu.

Godātais Laviņa kungs, es centīšos izteikt savu viedokli.

Ja persona ar savām iemaksām valsts sociālās apdrošināšanas budžetā speciālajā, un tās ir bijušas ļoti nelielas un mums ir jāņem vērā, ka pensija katrai personai tiek piešķirta individuāli, ņemot vērā personas sasniegto valsts vecuma pensijai nepieciešamo vecumu, veiktās iemaksas, pielīdzinātos periodus nodarbinātībai, kā jau es arī iepriekš minēju... te varētu būt gan dienests, gan bērnu audzināšana, gan mācības pēc vidusskolas un tā tālāk... un ja šīs iemaksas ir ļoti nelielas, tad, atbilstoši likumam "Par valsts pensijām" valsts vecuma pensijas aprēķinam, tā summa ir tāda, kāda nu ir.

Var palikt tā, kā jūs sakāt. Katram ir šī ir aprēķinātā valsts vecuma pensija un pēc tam viņš griežas vietējā pašvaldībā, bet jūs pieminējat arī, ka viņš pieprasa citus valsts pabalstus. Citus valsts pabalstus... nezinu, kuri būtu piemērojami valsts vecuma pensijas saņēmējam, jo tas nav valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, tā ir jau minimālā pensija un pašvaldībām tādā gadījumā ir iespējas vispirms noteikt statusu, pēc tam noteikt šo garantēto minimālo ienākumu, kāds nu tagad būs nākošajā gadā, nu, skatīsimies, iespējams, ka lielāks... Bet tālāk, iesaistoties pašvaldībām, kā arī jau iepriekš minēju, ir vairāki citi atbalsta veidi – gan dzīvokļi... sociālie dzīvokļi, kur maksa par dzīvojamo platību un komunālajiem maksājumiem ir salīdzinoši daudz mazāka nekā citām personām, tās ir sociālās dzīvojamās mājas, tie arī ir personām, ja ir noteikta invaliditāte, tad tie ir grupu dzīvokļi, kur pamatā valsts piedalās ar finansējumu un arī pašvaldība... Tā kā tie ir daudzi gadījumi un tie ir individuāli gadījumi...

Nu, es nevarētu pieņemt domu, ka visi ir vienādi. Tā tikai reizēm mums, senioriem, šķiet... kāpēc kaimiņam pensija ir lielāka nekā man, jo mēs praktiski strādājām vienā darbavietā. Izrādās, atalgojumi ir bijuši atšķirīgi.

Tātad šie jautājumi ir ļoti, ļoti uzmanīgi izskatāmi. Likumdevējs ir noteicis, tur ir speciālas formulas, un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra veic šo pensiju piešķiršanu.

Manuprāt, variants, ka Latvijā ir noteikta minimālā pensija, kas iepriekš ar bāzi bija kā sociālā nodrošinājuma pabalsts 64,03 eiro un tagad šogad jau šī pamatbāze ir 80 eiro... pie kam vēl, ņemot vērā personas darba stāžu, manuprāt, tas ir labākais variants pašreiz. Bet tikai arī šeit ir jābūt uzmanīgiem, lai mēs sabalansētu to, kādu pensiju ir iespējams saņemt personai, kura ir godprātīgi maksājusi sociālās apdrošināšanas iemaksas no visa ienākuma, no tām personām, kuras ir daļu no naudas, daļu no

ienākumiem no sava darba devēja ir saņēmušas aploksnēs un, kā zinām, aploksnēs līdz šim ar nodokļiem vēl apliktas netiek.

A. Laviņš.

Jā, paldies par samērā plašo skaidrojumu. Bet tomēr tas mans jautājums bija fokusēts tieši uz to, kāpēc šāda minimālās vecuma pensijas summa, kas nenodrošina pamatvajadzību apmierināšanu, ir noteikta? Kas varētu būt tie apsvērumi?

Tad varbūtās, lai saprastu manu jautājumu... piemēram, es minēju vienu no apsvērumiem, kas man nāk prātā. Ja reiz ir jāpiemaksā, piemēram, tam minimālās vecuma pensijas saņēmējam, kas saņem 30 eiro līdz minimālajai vecuma pensijai no valsts budžeta, tad viens no apsvērumiem varētu būt: lai neradītu papildu finanšu slogu pašvaldībām, valsts ir noteikusi šādu sistēmu, jo to segs no valsts pamatbudžeta. Tas būtu viens no apsvērumiem.

Varbūt vēl ir kādi apsvērumi? Varbūt valsts... nu, nezinu... vēlas pateikt, ka mūsu izveidotā pensiju sistēma nav tik vāja, kā personām... nu, tas gala rezultāts sanāk tik niecīgs, ka tā sistēma sevi diez ko varbūt neparāda labā gaismā un tāpēc tiek noteikta minimālā vecuma pensija.

Vai varbūt vēl ir kādi citi apsvērumi...? Es mēģinu saprast to, kāpēc šāda sistēma pastāv?

Barčas kundze, varbūt tagad bija saprotamāks mans jautājums ar šiem piemēriem... Un jums, kurai ir ļoti ilga darba pieredze sociālo tiesību jomā, varbūt vēl ir papildus kādi precīzāki apsvērumi, kāpēc šāda sistēma ir tikusi ieviesta? Paldies.

A. Barča.

Godātais Laviņa kungs! Šāda sistēma, kad viņa tika ieviesta un pamatā tas jau notika ar likumu "Par valsts pensijām" ar 1996. gada 1. janvāri un šī sistēma ir saistīta uz iemaksām. Šī sistēma ir saistīta uz to, ka katra persona, kura strādā, veic iemaksas valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā.

Bet diemžēl arī par piemēriem, par kuriem runājat jūs un par kuriem šodien es arī centos izteikties... nezinu, cik labi man tas izdevās... ka katra persona arī pati personīgi apzinās, ka šis sociālais risks, ko sauc par noteiktu vecumu, par noteikto valsts pensionēšanās iespējamo aiziešanas vecumu, ka persona to arī pati ir sapratusi un ka persona zina, ka arī viņai ir jāpiedalās ar savām sociālās apdrošināšanas iemaksām un kur nu vēl arī otrais pensiju līmenis un kur vēl arī trešais pensiju līmenis... Un, ka personām tad, kad viņām šis sociālais risks – vecums – būs iestājies, ir jāsaprot, ka tas viņa mūžā nopelnītais, kas viņam pienākas oficiāli. Un te ir arī šīs mazās iemaksas bijušas, nelielie darba stāži, vai arī lielāki darba stāži un ļoti nelielas iemaksas sociālās apdrošināšanas sistēmā... kā katrs cilvēks arī to saprot un vajadzētu arī ar to rēķināties.

Diemžēl, kad pensija tiek piešķirta katram pēc viņa individuālajām uzrādītajām iemaksām no 1996. gada 1. janvāra... pēc dokumentu pieņemšanas... viens otrs no mums pat ir aizmirsis, ka viņam ir arī līgumi vai kādreizējā senā darba grāmatiņa ir jānes uz valsts sociālo apdrošināšanu un tā tālāk... tādēļ jau arī mēs cenšamies veikt to izskaidrošanas darbu cilvēkiem, kuri jau ir pensijā vai tiem, kuri tagad ir 50 un plus, 55 un plus un tā tālāk...

Tā kā, vai mēs nosakām minimālo valsts vecuma pensiju un valsts piemaksā, jo, manuprāt, arī valstij pašai ir jābūt atbildīgai un saviem pilsoņiem vai arī pastāvīgajiem iedzīvotājiem jāskaidro, kāda ir šī pensiju sistēma, kāda ir sociālās drošības sistēma Latvijā, jo patīk vai nepatīk, mēs gribam sevi salīdzināt ar citām Eiropas Savienības valstīm, par citiem priecājamies, šur tur arī skumstam, bet mēs piemirstam, to, ka Eiropas lielajās valstīs viņi dziļi brīnās par to, kā Latvijā var nemaksāt nodokļus no visa ienākuma. Un par to mums... manuprāt, vēl diezgan ilgi nāksies cīnīties kopīgiem spēkiem.

Ja ir tā... jūsuprāt... ka ir piešķirta šī nopelnītā valsts vecuma pensija un tālāk cilvēki dodas uz sociālo dienestu vai arī skatās kādas citas iespējas... Jā, tā ir taisnība, to var darīt, bet sociālie dienesti... Tātad pēc taisnības gan valsts pamatbudžets, gan pašvaldību budžets... tas pats valsts budžets jau vien ir... Un tad kā mēs šo sistēmu nodrošinām, kā mēs ar šiem cilvēkiem kopīgiem spēkiem strādājam un cenšamies arī viņiem palīdzēt... jo nav jau īsti... nu vismaz man nekad nav bijis... neviens nav devis tādas tiesības kādu cilvēku kritizēt vai apvainot, kāpēc jūs tā darījāt un kādēļ jums ir tā... Drīzāk sociālā darbinieka uzdevums ir censties cilvēkam palīdzēt un skaidrot un tiem, kuri vairs nevar vai nesaprot, uz kuru pusi doties, tad doties viņiem līdzi.

Otrs variants, kurš gandrīz vai izskan reizēm... tas ir, kāpēc mums ir atšķirīgas pensijas. Mans darba mūžs sākās ļoti tālos gados un to es gribētu gan šodien arī teikt un tas ir 1986. gads, kad arī Latvijā bija tikai divu veidu pensijas – personām, kuru nepārtrauktais darba stāžs bija 28 gadi un vairāk, viņas saņēma pensijas 132 rubļus. Pārējie, kuriem darba stāžs bija mazāks, saņēma visi vienādus 120 rubļus. Man ļoti negribētos, ka mēs ar laiku Latvijā atgrieztos pie šādas sistēmas. Manuprāt, tas tad nebūtu taisnīgi un tas tad būtu diskriminējoši pret cilvēkiem, kuri ir strādājuši ilgu gadus, maksājuši godprātīgus nodokļus, pret tiem, kuri kā nereti pašreiz cilvēki 50+ man ir teikuši – “pašreiz es dzīvoju labi un par pensiju es vēl nedomāju”.

A. Laviņš.

Paldies jums.

S. Osipova.

Paldies. Tiesa visus jautājumus šobrīd ir uzdevusi, un jautājumus Barčas kundzei var uzdot pieteikuma iesniedzējs tiesībsargs Jansona kungs. Lūdzu!

J. Jansons.

Viens neliels komentārs pirms jautājuma.

Paldies, ļoti cienījamā Barčas kundze! Jūs pieminējāt par sadarbību un neretām vizītēm Pensionāru federācijā. Bet ir tāda sajūta, ka mēs dzīvojam divās tādās informatīvās telpās, jo Pensionāru federācijas sēžu laikā, kad mēs esam uzaicināti, tur atskan pilnīgi cita informācija, pilnīgi citi akcenti un faktiski tur pat...

S. Osipova.

Jansons kungs, skaidrot attiecības ar pieaicināto personu ārpus tiesas zāles.

Lūdzu, uzdosim jautājumu!

J. Jansons.

Paldies. Es tikai precizēt te gribētu. Kā tad... jo Barčas kundzes minēja, ka visi varēja piedalīties, tajā skaitā arī tie pensionāri līdz 1996. gadam, kad vēl sociālās apdrošināšanas sistēma kā tāda neeksistēja, varēja līdzdarboties un piedalīties sava pensiju kapitāla vairošanā.

Tad man ir jautājums, kā to varēja izdarīt tie, kas krāja savu pensijas kapitālu līdz 1996. gadam? Kā viņi varēja piedalīties sociālās apdrošināšanas sistēmā, ja tāda vispār nepastāvēja?

A. Barča.

Godātais Jansona kungs! Diemžēl es arī tai laikā strādāju un strādāju sociālās apdrošināšanas filiālē un vadīju Liepāju.

Līdz 1996. gada 1. janvārim sākot no 1990. gada Latvijā tika iekasēts nodoklis un toreiz to sauca par sociālo nodokli un jūsu Rezevska kundze arī māj ar galvu. Bet tikai šīs iemaksas nebija personificētas, bet ļoti stingri tika uzskaitīti uzņēmumi, iestādes, kuras šo nodokli nomaksā un atbilstoši tam personām tika ieskaitīts šis darba stāžs. Tā kā te ir nedaudz droši vien kāda komunikācijas kļūda, bet mēs tad tajā laikā runājām par sociālo nodokli nevis par valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām, kur tiešām jūs pareizi teicāt, ka gan no 1996. gada 1. janvāra tā ir personificēta uzskaitē. Līdz 1996. gada 1. janvārim tas bija sociālais nodoklis un to mēs skaidri un gaiši redzējām un piefiksējām, kura no iestādēm šo nodokli maksā.

Un piebildīšu vēl, ka sociālās apdrošināšanas iestādes vai sociālais fonds tajā laikā, kuri ikurāt dzīvoja tai pašās telpās, kur šodien tiesībsargs un tur mums bija sociālās apdrošināšanas iestāde... ļoti perfekti uzskaitīja šos jautājumus un pie kam sociālās apdrošināšana... mēs kā darbinieki... šī fonda filiāles bijām tās, kuras arī nodokli iekasēja. Iekasēja, par to atbildēja, piešķīra pensijas un arī nodrošināja izmaksu. Tas bija ļoti sarežģīts laiks. Bet galā tikām.

J. Jansons.

Tad es mazliet precizēšu to jautājumu. Jo tas, ko es gribēju pajautāt... nu, es saprotu par šo te sistēmu un ka no 1990. gada bija šis te nodoklis... Bet mans jautājums ir, kā... jo jūs minējāt, ka tās personas varēja sev veidot, tā teikt, personificēto pensiju kapitālu... Tad ir jautājums, kā viņas to varēja izdarīt līdz 1996. gadam, jo, kā mēs labi saprotam, tas nodoklis, kas tika iekasēts no 1990. gada, tas aizgāja kopējā sociālajā budžetā, bet viņš nekādā veidā nebija individualizēts. Un jebkurā gadījumā... nu, teiksim, pensiju kapitāls līdz šim te periodam, it īpaši ja mēs runājam par okupācijas periodu, tātad viņš tika krāts no darba stāža.

Tātad mans jautājums: kā šīs personas varēja piedalīties... sauksim to tā... pirmā, otrā pensiju līmeņa kapitāla vairošanā?

A. Barča.

Atbilde ir ļoti konkrēta. Mēs tajā laikā nerunājām par kādu uzkrājumu, cik liels ir šis mans pamatkapitāls. Bet tie ir mani nostrādātie darba stāža gadi, kur es esmu oficiāli strādājusi un mans darba devējs šos nodokļus ir maksājis, un tas ir mans pensijas pamatkapitāls. No tā brīža, kad es esmu sākusi strādāt, līdz 1995. gada 31. decembrim.

J. Jansons.

Jā. Un tad man būtu vēl viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, tātad vai jūs uzskatāt, ka šobrīd kopumā sociālās apdrošināšanas sistēma nodrošina ikviena pensionāra, pat to pensionāru, kas saņem minimālo šo te pensiju... vai minimālās un nelielās pensijas... cilvēka cienīgu dzīvi atbilstoši tā, kā tas ir nostiprināts Latvijas likumdošanā un Satversmē?

Tātad jautājums ir: vai minimālo un mazo pensiju saņēmēji šobrīd tātad ir Satversmes aizsargāti saistībā ar... lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi?

A. Barča.

Paldies par jūsu jautājumu.

Mēs vienmēr un visi gribam dzīvot labāk un daudz labāk. Un tas ir ļoti saprotami, jo tāda ir mūsu vēlme un tāda ir nepieciešamība. Bet, lai mēs to varētu garantēt, tas nozīmē, ka valstij arī ir jābūt pietiekami daudz līdzekļiem un šai sociālās drošības sistēmai ir jāstrādā kopumā. Tas nozīmē: persona saņem viņai piešķirto pensiju.

Ja mēs esam vienojušies un ja runājam par minimālo pensiju, tas nozīmē, ka persona saņem minimālo pensiju, bet tas nav pietiekami droši vien un bieži vien. Ja mēs skatāmies arī uz 2020. gada bāzi un es jums nevaru šodien precīzi pateikt, cik ir tādi pensionāri, kuri saņem minimālo pensiju, kas ir pie liela darba stāža un tie ir 136 eiro, bet šai personai ir tiesības sadarboties ar savu pašvaldību, kurā ir deklarēta viņas dzīves vieta un to nosaka sociālās drošības sistēma.

Šajā konkrētajā gadījumā noteikti šai personai, kurai ir 136 eiro šī minimālā pensija pašreiz, nebūs iespēju saņemt GMI pabalstu, jo tas ir daudz zemāks, bet šai personai būs iespēja saņemt dzīvokļa pabalstu, saņemt pabalstu veselības nodrošināšanai vai veselības aprūpei, saņemt arī cita veida pabalstus, kādi ir likumīgi ar saistošajiem noteikumiem spēkā stājušies katrā pašvaldībā. Latvijā diemžēl tas nav vienādi. Tas nebūs vienādi Rīgā, Liepājā, kaut kur Zilupē vai Rucavā un Nīcā. Varbūt ar kopīgiem spēkiem ir jālūkojas, lai arī tajās nelielākajās pašvaldībās šis līmenis varbūt būtu augstāks un iespējams, ka kopīgiem spēkiem turpmāk vajadzēs runāt mums gan ar Labklājības ministriju, gan ar Finanšu ministriju.

Iespējams, ar 2022. gadu, vismaz, cik man ir zināms, ... iespējams, ka mēs varētu daļu no izmaksātajiem pabalstiem un tā Latvijā jau ir bijis, ka valsts sedz 50 procentus no izmaksātajiem GMI pabalstiem, katrai pašvaldībai iesniedzot atskaiti Labklājības ministrijā un saņemot atpakaļ naudiņu nākošajā mēnesī, tātad varianti šeit ir daudzi un dažādi.

Bet tas, ka mēs pateiksim, ka cilvēka cienīgu dzīvi Latvijā nodrošinās minimālā pensija, es domāju, ka diezin vai... diezin vai... Drīzāk mums kopīgiem spēkiem ir jāuniešiem jāmāca, jāstāsta, arī tiem, kuri pašreiz saņem un tikai par daļu no atalgojuma maksā nodokļus, te es nedomāju tikai sociālās apdrošināšanas iemaksas, bet arī iedzīvotāju ienākuma nodokli... ka mums šis izskaidrojošais darbs acīmredzot ir ļoti, ļoti nopietns un kur nu vēl jums kā tiesībsargam... tauta jau jūsos klausās...

J. Jansons.

Jā, paldies. Un pēdējais jautājums.

Tātad jūs uzskatāt, ka cilvēkiem ar vismazākiem un ļoti minimāliem ienākumiem cilvēka cienīga dzīve nav jānodrošina?

A. Barča.

Nē, nekādā gadījumā! Tas jau, tiesībsarga kungs, ir daudz par skaudru. Tas nozīmē, ka mūsu organizācijai ar jums personīgi ir jātiekas, ne tik vien ar darbiniekiem.

J. Jansons.

Paldies, godātā tiesa, jautājumu vairāk nav.

S. Osipova.

Paldies. Šobrīd ir iespēja uzdot jautājumus Ministru kabineta pārstāvēm Ābeles un Trušinskas kundzei.

D. Trušinska.

Labdien. Paldies, Ministru kabinetam nebūs jautājumu.

S. Osipova.

Paldies. Šobrīd vēl vienu jautājumu vēlas uzdot tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Barčas kundze, man vēl viens jautājums, ko es aizmirsu iepriekš uzdot, par ko mums arī ir bijusi diskusija iepriekšējās tiesas sēdēs.

Vai, jūsuprāt, ja mēs paskatāmies uz tiem noteikumiem 2011. gada Nr. 924 vai 579. noteikumiem par minimālās vecuma pensijas noteikšanu... Vai tur ir apakšā, ja tā var teikt, pamatā bijusi kāda metode, vai šie noteikumi ir bijuši, teiksim, metodoloģiski pamatoti? Vai no tā, ko es saklausīju no jums par 2011. gadu, tad tur bija tieši šie fiskālie apsvērumi un tas, cik valdība var tajā brīdī izmaksāt?

A Barča.

Augsti godātais tiesneša kungs! Es domāju, ka gan 2011. gadā, gan arī tagad 2019. gada jaunajos MK noteikumos metodoloģijā pamats jau ir viens un tas pats, jo ir šie četri vecuma... ne vecuma, bet darba stāža gradācija... tur laikā no 15 līdz 20 gadiem, no 21 un tā tālāk... tā gradācija... Jautājums, iespējams, ir par koeficientiem. Vai arī otra iespēja, noteikt šo pamatu ar koeficientu un tālāk par katru darba stāža gadu procentuālu piemaksu. Bet kas ir labāk un kas ir taisnīgāk, tur pēc taisnības būtu jārēķina Labklājības ministrijai. Tur es kā nevalstiskas organizācijas pārstāve, diemžēl nevarēšu izteikt savu viedokli.

A. Kučs.

Nu, Labklājības ministrija no nākamā gada piedāvā... kāpēc man tas jautājums bija... piedāvā piesaistīt mediānai, tātad noteikt minimālo pensiju 20-25 procentu apmērā no ienākuma mediānas... jau iepriekš viņa jau piedāvāja to 2014. gada koncepcijā, bet toreiz fiskālu iemeslu dēļ to nebija iespējams īstenot. Tāpēc man bija tas jautājums jums: vai jūs redzat, ka iepriekš tā metodoloģija ir bijusi? Es nerunāju tik daudz par sadalījumu stāžos...

A. Barča.

Diemžēl es nevarēšu godprātīgi atbildēt, kā būtu labāk, jo arīdzan tik un tā tas ir fiskāls jautājums. Tas ir fiskāls jautājums par valsts iespējām, kāda ir noteikta šī minimālā pensija un tomēr personas pašas nopelnītā pensija un līdz minimālajai pensijai, ko ir noteikusi valsts... tur ir ļoti nopietns šis jautājums un tas ir jautājums par fiskālo politiku, cik valsts pamatbudžets var piemaksāt.

A. Kučs.

Paldies jums.

S. Osipova.

Liels paldies, Barčas kundze, par jūsu sniegto viedokli. Viņš noteikti ļoti noder, tiesai izskatot šo lietu. Mēs vēlam jums jauku dienu! Visu labu!

A. Barča.

Paldies, priekšsēdētājas kundze!

S. Osipova.

Tā... pirms mēs noslēdzam lietas izskatīšanu pēc būtības, tiesnešiem ir jautājumi lietas dalībniekiem.

Kā pirmais jautājumus lietas dalībniekiem uzdos tiesnesis Artūrs Kučs.

A. Kučs.

Tā... man vispirms būtu jautājums pieteikuma iesniedzējam, tiesībsargam, par 91. pantu.

Es gribēju pajautāt, vai jūs apstrīdat tātad normu atbilstību visam 91. pantam vai jūs nākat tieši par diskrimināciju, vai vienlīdzīgas attieksmes principu... To es gribēju precizēt.

J. Jansons.

Jā, paldies par jautājumu. Mana kolēģe nokomentēs.

I. Rezevska.

Jā, par 91. pantu tiesībsargs uz tiesu ir atnācis tieši ar šo te piemaksas par darba stāžu... darba stāža gradācijas kontekstā. Tātad tieši par tiesisko vienlīdzību, ne par diskrimināciju. Vērtējot, ka cilvēki, kas ir nostrādājuši ilgus darba gadus, saņem šo te piemaksu krietni mazāku nekā tie, kas ir nostrādājuši mazākus darba gadus.

A. Kučs.

Tātad jūs uzturat to, ka tā būtu diskriminācija un tad, ja es saprotu, diskriminācijas pamats ir atšķirība darba stāža gados?

I. Rezevska.

Mūsu ieskatā mēs to saucam par tiesiskās vienlīdzības pārkāpumiem. Mēs uzskatām, ka par... tātad par ilgi nostrādātiem darba gadiem valsts šo te novērtējumu ir finansiālā izteiksmē aprēķināts krietni mazāk. Tātad te bija tabula, kur 45 gados tas novērtējums ir 3,02 eiro, savukārt par 15 nostrādātiem gadiem tātad 5,87 eiro. Tātad, cik daudz valsts sver cilvēka darba gadu atkarībā no darba mūža ilguma. Mūsu ieskatā šajā aspektā valsts ir īstenojusi netaisnīgu pieeju un skatoties uz priekšdienām, ja ir plānots

rēķināt šos te 2 procentus attiecīgi katram darba gadam, mēs to uzskatām par taisnīgāku pieeju.

J. Jansons.

Godātā tiesa, tā ir 4. tabula 22. lapā mūsu pieteikumā.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Un otrs pamats, ko jūs norādījāt... un te es arī gribēju precizēt, vai jūs runājat par diskrimināciju vai vienlīdzīgas attieksmes principu vai par abiem starp pensionāriem un strādājošajiem. Vai to jūs arī vēl joprojām uzturat, jo jūs norādījāt pieteikumā, ka strādājošajiem minimālā alga ir kāpusi līdz 2017. gadam, savukārt minimālā vecuma pensija ir palikusi uz vietas, ja tā var teikt.

J. Jansons.

Godātā tiesa, mēs uzturam to pozīciju vēl joprojām.

A. Kučs.

Bet tad jūs redzat diskriminācijas pārkāpumu, vienlīdzības attieksmes principa pārkāpumu vai abus divus?

I. Rezevska.

Šeit, skatoties caur 109. pantu un vispārējiem tiesību principiem, mēs vairāk skatāmies uz diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu tieši tādēļ, ka uz cilvēkiem senioru vecumā valsts ir izrādījusi nevienlīdzīgu attieksmi. Neskatoties uz ekonomikas izaugsmi un valsts attīstību, šie cilvēki ir atstāti nemainīgi pie ļoti, ļoti zemām pensijām.

A. Kučs.

Un kas tad ir diskriminācijas pamats? Tad ir tas, ka...

J. Jansons.

Vecums.

A. Kučs.

Labi. Paldies.

Tad man vēl būs jautājumi Ministru kabinetam.

Es gribēju saistībā ar to, ka mums tiesas sēdē izskanēja, ka Labklājības ministrijas pārstāve norādīja, ka personas, kas saņem vecuma pensiju minimālā apmērā,

nevar saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un garantēto minimālo ienākumu var saņemt tikai teorētiski.

Un tad man ir tas jautājums... Kas tad ir šo personu galvenais ienākumu avots, no kā viņa var segt pamatvajadzības? Jo jūs teicāt, ka pamatvajadzības no minimālās vecuma pensijas nav jāsedz. GMI var saņemt teorētiski, valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu pensionāri, kuri kvalificējas vecuma pensijai, nevar saņemt. No kā tad viņi, jūsuprāt, sedz pamatvajadzības?

D. Trušinska.

Paldies par jautājumu.

Jā, minimālā vecuma pensija ir lielāka par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un arī par GMI pabalstu. Ja pensija... minimālā vecuma pensija, kā jau es teicu savā sākuma runā, viņi var izmantot šo pamatvajadzību segšanai... tas ir viens no ienākumiem, ko viņi var izmantot savām pamatvajadzībām. Ja šī persona no sociālās apdrošināšanas sistēmas, viņas ienākumi ir nepietiekami, kā jau tikko Barčas kundze arī norādīja, viņai ir tiesības griezties pēc sociālās palīdzības, kur jau attiecīgi sociālie dienesti vērtēs visu mājsaimniecību un attiecīgi skatīsies, kādas pamatvajadzības segt sociālais dienests var nākt palīgā.

A. Kučs.

Tad jūs teicāt, ka minimālo vecuma pensiju var izmantot pamatvajadzību segšanai... Bet tiesa...

D. Trušinska.

Tas ir viens no ienākumiem, ko, protams, viņa... protams, viņa var pirkt ēdienu, pārtiku vai apmaksāt dzīvokli...

A. Kučs.

Jā, bet mans tas jautājums, kas arī tiesas sēdē... liekas, ka tiesībsargs uzdeva to jautājumu, kas parādījās... Vai minimālā vecuma pensija šobrīd, jūsuprāt, sedz kaut vienu no pamatvajadzībām, piemēram, to pašu pārtiku?

D. Trušinska.

Minimālai vecuma pensijai nav jāsedz pamatvajadzības. Tas ir darba ienākumu atvietojuums. Viņa ir atkarīga no veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tas ir darba ienākumu atvietojuums.

A. Kučs.

Tad man būtu tāds jautājums. Pensiju likuma grozījumos, kas ir apstiprināti un nākamgad stāsies spēkā, anotācijā ir norādīts, ka minimālā pensija... ka tā bāze tiks celta un viņa ļaus nodrošināt pašu nepieciešamāko ikdienas izdevumu segšanu, teiksim, ēdienu, apģērbu.

Un tāpēc mans tas jautājums ir, vai tad tā virzība, kas ir jaunajos grozījumos, jūsuprāt, ir neatbilstoša, jo tieši šis apsvērums ir norādīts, ka viņa ļaus vismaz minimālās vajadzības nosegt.

D. Trušinska.

Jā, viņa ar šo jauno minimālo apmēru varēs nosegt vairāk no savām pamatvajadzībām, jo šis minimālais apmērs ar 2021. gadu tiek krietni palielināts, ņemot vērā šo vidējo mediānu, kur ir noteikti 25 procenti vai 30 procenti no mediānas. Cilvēkam būs lielākas iespējas savas pamatvajadzības nosegt.

A. Kučs.

Bet vienlaikus jūs sakāt, ka minimālajai vecuma pensijai nav jāsedz. Bet tad man tāds jautājums... es skatos arī koncepciju, kas ir, ja stāsies spēkā nākamgad... Arī attiecībā uz garantēto minimālo ienākumu ir pateikts, ka tas mērķis ir nodrošināt, ka tas sedz vismaz nepieciešamākos ikdienas izdevumus kā ēdienu, apģērbu... Vai, jūsuprāt, tad ir pareiza tā attīstība, ka mēs runājam par to, ka garantētā minimālā ienākuma saņēmēji un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji, kuri nav strādājuši šos 15 gadus, tātad viņiem tam apmēram būtu jābūt tādām, kas nodrošina vismaz.... es citēšu... "nepieciešamākās pamatvajadzības, ikdienas izdevumus", savukārt personai, kas ir strādājusi 15 gadus, tai minimālajai vecuma pensijai nav jāsedz pilnīgi nekādas pamatvajadzības?

D. Trušinska.

Minimālās vecuma pensijas mērķis nav segt pamatvajadzības. Tas ir regulārs finansiāls ienākums, ko cilvēks katru mēnesi saņem kā darba ienākumu atvietojumu. Jā, viņš ir... No 2021. gada minimālā vecuma pensija būs lielāka arī par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un GMI pabalstu, kas ir tas pats zemākais sliekšnis, ar ko uzskata, ka cilvēks var segt vismaz trīs šīs savas pamatvajadzības: mājokli, apģērbu, ēdienu. Bez šīm trīs vajadzībām ir vēl citas vajadzības, kur attiecīgi arī šī minimālā pensija tiks izmantota, ne tikai šīm trīs pamatvajadzībām, bet arī citām.

A. Kučs.

Labi. Paldies par atbildēm.

S. Osipova.

Tā... jautājumus lietas dalībniekiem uzdos tiesnesis Kusiņš.

G. Kusiņš.

Mans pirmais jautājums Ministru kabineta pārstāvēm.

Lietas izskatīšanas laikā gan Tieslietu ministrija, gan Saeima mainīja savu iepriekš rakstveidā sniegto viedokli, atsaucoties uz vairākiem Satversmes tiesas spriedumiem un akcentējot to, ka Saeimasprāt un laikam arī Tieslietu ministrijas ieskataprāt šīs normas neatbilst Satversmei.

Man ir tāds formālas dabas jautājums. Vai Ministru kabinets paliek pie sava viedokļa?

D. Trušinska.

Jā, Ministru kabinets paliek pie sava viedokļa un uzskata, ka apstrīdētās normas atbilst Satversmei.

G. Kusiņš.

Paldies.

Un otrs jautājums. Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, tiesības uz sociālo nodrošinājumu varētu tikt realizētas ne tikai tā, ka valsts piešķir šo minimālo pensiju, bet arī šai personai, kas ir strādājusi un maksājumi nodokļus, ir tomēr jāvēršas pēc sociālās palīdzības vai nu pašvaldībā vai kā... Vai tas, jūsuprāt, atbilst cilvēka cieņas principam?

D. Trušinska.

Jā, cilvēkam ir šī iespēja. Primāri viņš saņem šo ienākumu atvietošanu no sociālās apdrošināšanas sistēmas. Jāsaka, ka te ir arī cilvēka izvēle... tikpat labi, ja viņam pilnīgi pietiek kaut ar šo pašu minimālo vecuma pensiju, savā mājsaimniecībā viņam bez šiem ienākumiem ir varbūt arī vēl citi ienākumi. Ja viņam šis ir vienīgais ienākums, arī vecuma pensija ir jāprasa... arī tā, jāsaka, no gaisa nenokrīt, arī cilvēkam ir jāiet uz šo sociālo nodaļu un jāpieprasa... Un, ja šī pensija viņaprāt viņa vajadzībām ir nepietiekama, viņam ir jāiet un jāprasa šī sociālā palīdzība.

Attiecīgi, kā jau Barčas kundze norādīja... sociālajiem darbiniekiem nav jāpāraudzina šis cilvēks, ko viņš ir darījis savā darba mūžā, bet ir jāsniedz šī palīdzība viņa konkrētajā situācijā.

G. Kusiņš.

Paldies.

Un tad man viens jautājums tiesībsarga pārstāvei vai pašam tiesībsargam.

Voļska kungs iepriekšējā tiesas sēdē norādīja, ka sociālā apdrošināšana balstās uz iemaksu principa, respektīvi, personas izvēlas izdarīt iemaksas un saņemt iemaksas.

Es jums jautāju jau vienā no iepriekšējām tiesas sēdēm, vai sociālais nodrošinājums ir jāsniedz ar kādu vienu vai vairāku pasākumu kopumu. Jūs toreiz atbildējāt, ka ar vairākiem pasākumiem.

Sakiet, lūdzu, vai noklausoties tad šo Voļska kunga apgalvojumu, ka, ja persona nav piedalījies pilnā apmērā apdrošināšanā, tad viņai nav tiesības cerēt saņemt kaut ko milzīgi lielu no apdrošināšanas sistēmas. Kā jūs varat komentēt šo Voļska kunga nostāju?

J. Jansons.

Paldies. Nu, protams, ja mēs skatāmies tīri teorētiski, tad mēs varam pievienoties Voļska kunga komentāram.

Bet, ja mēs raugāmies tīri, kā tas praksē ir... un mēs arī sniedzot atbildes uz šiem te jautājumiem vai arī savās iepriekšējās runās mēs esam minējuši, ka faktiski šobrīd... tā tīri sociālās apdrošināšanas sistēma kā tāda faktiski viņa pastāv daļēji... Kādēļ? Tādēļ, ka ir kas piedalās pilnīgi ar savām sociālajām iemaksām un nodrošina savu to pensiju kapitāla uzkrājumu, ir tādi, kas piedalās ar ļoti minimālām sociālām iemaksām... Līdz ar to tāpat faktiski tas nozīmē uz solidaritātes rēķina... uz pārējo sociālo iemaksu veicēju solidaritātes rēķina... un ir tādi, kas izriet arī no jūsu jautājuma būtības, kas faktiski nepiedalās sociālās apdrošināšanas sistēmā... Un tad kaut kādā, iespējams, nabadzības vai ļoti smagu materiālo grūtību situācijā arī šie cilvēki varēs... vai, pareizāk sakot, viņiem ir tiesības piedalīties sociālajā drošības sistēmā, proti, saņemt kādu sociālās drošības elementu.

Es ceru, ka es atbildēju uz jautājumu.

G. Kusiņš.

Jā. Bet tad man ir papildu jautājums.

Vai tad jūs redzat, ka tas... kā jūs uzskatāt... ka šī sociālās apdrošināšanas sistēma pastāv tikai daļēji... Vai šis daļējas pastāvēšanas fakts tad tieši ir tas, kas, jūsuprāt, rada to neatbilstību Satversmes 109. pantam?

J. Jansons.

Paldies. Faktiski ir vairāki elementi.

Pirmām kārtām, protams, ja mēs runājam par minimālo vecuma pensiju, tad mēs uzskatām, ka viņa neatbilst cilvēka cieņas šim te principam.

Otrām kārtām, mēs raugāmies arī uz iepriekšējo Satversmes tiesas spriedumos paustajām atziņām, ka nav metodoloģijas... tāpat kā aprēķināt šo te minimālo vecuma pensiju... un, protams, kas rada ļoti lielas pārdomas arī iepriekšējās un arī šajā tiesas

sēdē... tā arī tādu īstu atziņu par to, kam tad ir paredzēta šī te, teiksim, minimālā vecuma pensija, izņemot to, ka valdības pārstāvis minēja, ka tas ir ienākumus aizvietojošs, kas, protams, tā tas ir ierakstīts likumā, bet jautājums paliek par pamatvajadzībām. Kā arī godātā tiesa minēja gatavojot savu jautājumu valdības pārstāvim par to, ka Pensiju likuma grozījumos anotācijā ir rakstīts, ka minimālā pensija ir paredzēta arī tātad pamatvajadzību apmierināšanai... tas arī ir viens no tiem jautājumiem, kas, manuprāt, ir jāsaprot, ir jāatrod skaidrojums un pamatojums, ko tad nodrošina šī te minimālā vecuma pensija.

Un faktiski, ja mēs raugāties arī no sociālās drošības sistēmas, tad, kā tas arī ir iepriekšējās tiesas sēdēs un arī Valsts kontroles atzinumā par sociālo pabalstu sistēmu, kur viņa faktiski atzina, ka sistēma ir sadrumstalota un citiem vārdiem sakot, viņa nenodrošina to attiecīgo mērķi... Proti, tāpatās tas, kas tika pieminēts par dzīvokļa pabalstiem vai pabalstiem veselības aprūpei un tā tālāk... Tad mēs redzam, ka tā sistēma nav sistēmiska un viņa ir ļoti sadrumstalota un faktiski nenodrošina to, kas izriet gan no mūsu pieteikumā minētajiem argumentiem, gan arī iepriekšējos tiesas spriedumos konstatēto. Respektīvi, tātad minimālā vecuma pensija faktiski nenodrošina pamatvajadzības. Un pārējā sociālās drošības sistēma, kāda viņa ir šobrīd, kā jau es uzsvēru un kā tas, manuprāt, arī tika atzīts Valsts kontroles paustajā viedoklī šajā tiesas sēdē un arī viņu rakstveida viedoklī... ka principā varētu teikt, ka viņa neatbilst tiem mērķiem, kam viņa bija paredzēta.

Un lai nodrošinātu attiecīgi tātad pienācīgā līmenī šo te sociālās drošības sistēmu, tas nozīmē to, ka tie, kas saņem vecuma vai minimālās pensijas, kas ir, teiksim, neadekvāti zemas, ir jāmeklē citi finansēšanas avoti, proti, valsts budžets vai kā citādāk, lai nodrošinātu šo te adekvātumu.

S. Osipova.

Paldies tiesībsargam.

Tā... šobrīd tiesai lietas dalībniekiem jautājumu vairs nav.

Līdz ar to lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta.

Pirms mēs pārejam pie tiesas debatēm, tiek pasludināts 15 minūšu pārtraukums, lai lietas dalībnieki var sagatavoties debatēm.

(Pārtraukums.)

S. Osipova.

Lūdzu, sēdieties!

Tā... Satversmes tiesa lietā Nr. 2020-07-03 ir pabeigusi lietas izskatīšanu pēc būtības un šobrīd tiek atklātas tiesas debātes.

Pieteikuma iesniedzējam, tiesībsargam Jansona kungam... cik ilgs laiks jums būs vajadzīgs debašu runai?

J. Jansons.

Aptuveni 9–10 minūtes.

S. Osipova.

Paldies. Tātad 10 minūtes.

Un Ministru kabineta pārstāvēm... cik ilgs laiks būs vajadzīgs debašu runai?

D. Trušinska.

Nu, kādas 15 minūtes.

S. Osipova.

Tā, paldies. Tātad abām pusēm, abiem lietas dalībniekiem dodam 15 minūtes laika debašu runai.

Lūdzu, Jansona kungs, vārds jums.

J. Jansons.

Paldies.

Godātā tiesa! Pateicos par doto vārdu.

Šīs lietas izskatīšanas laikā mums ir bijusi iespēja uzklaut gan Ministru kabineta pārstāvi, gan vairākas pieaicinātās personas, tostarp, atbildīgo nozares ministriju – Tieslietu ministriju, Valsts kontroles pārstāvjus, kā arī sociālās jomas ekspertus. Tas norāda uz to, ka šī lieta tiešām ir ārkārtīgi nozīmīga.

Savā runā es neatkārtosu to, ko jau esmu norādījis savā rakstveida pieteikumā un mutvārdos paustajā viedoklī, bet pievērsīšos tiem aspektiem, kuriem godātā tiesa ir veltījusi lielāku uzmanību.

Pirmais, ko es vēlētos uzsvērt, ir tiesas sēdes laikā apspriestais sociālās apdrošināšanas sistēmas pašfinansēšanās un ilgtspējas jautājums – radīt sociālās apdrošināšanas sistēmu, kuras ietvaros tiesības uz sociālo nodrošinājumu adekvātā apmērā spētu realizēt gan pašreizējā, gan arī nākamās paaudzes – ir valsts pienākums, kas izriet gan no Satversmes ievadā un 1. pantā ietvertā sociāli atbildīgas valsts principa, gan Satversmes 109. panta.

Apdrošināšanas sistēma klasiskajā tās izpratnē, iestājoties riska gadījumam, nodrošina personai iepriekšējo ienākumu atvietošanu. Tomēr jāatzīmē, ka valstī pastāvošo apdrošināšanas sistēmu un no tās izrietošo pensiju sistēmu nevar uzskatīt par klasisku uz apdrošināšanas principiem balstītu sistēmu. Drīzāk tā ir jaukta tipa sistēma, proti, daļēji uz apdrošināšanas un daļēji uz solidaritātes principa balstīta sistēma.

Diemžēl no tiesas sēdē izskanējušā nevar nonākt pie secinājuma, ka pastāvošo apdrošināšanas sistēmu varētu uzskatīt par sakārtotu un efektīvu. Manā ieskatā tādā veidā, kāda tā ir šobrīd, tā nav spējīga nodrošināt adekvātu sociālo nodrošinājumu,

konkrēti, vecuma pensiju nedz pašreizējiem pensijas saņēmējiem, ne arī nākotnes pensionāriem.

Vēlos izdalīt divas riska situācijas, kas negatīvi ietekmē pensiju sistēmas pašfinansēšanās spēju.

Kā pirmos vēlos atzīmēt likumā “Par valsts pensijām” garantētās tiesības uz vecuma pensiju ar apdrošināšanas stāžu, kas nav balstīts uz veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Nav šaubu, ka valsts ir rīkojusies sociāli atbildīgi, nodrošinot iespēju saņemt vecuma pensiju arī par tiem gadiem, kas ir nostrādāti līdz apdrošināšanas sistēmas ieviešanai, turklāt galvenokārt padomju periodā.

Vienlaikus realitāte rāda, ka pensiju piešķiršana par tiem apdrošināšanas stāža gadiem, kas uzkrāti līdz 1996. gadam, rada būtisku slogu visai sociālās apdrošināšanas sistēmai, it īpaši tas attiecināms uz tiem gadījumiem, kad vecuma pensija tiek piešķirta personai, kura pilnvērtīgi nav piedalījusies sociālās apdrošināšanas sistēmā, proti, iemaksas ir veikusi ļoti mazā apmērā vai nav veikusi vispār. Tādā gadījumā šo pensiju izmaksa tiek nodrošināta no citu sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībnieku veiktajām iemaksām.

Otra riska situācija, manā ieskatā, ir valsts radītie atvieglotie nodokļu režīmi, proti, noteiktām personu grupām valsts ir atļāvusi nodokļu maksājumus veikt mazākā apmērā, salīdzinājumā ar vispārējā nodokļu režīmā strādājošiem. Rezultātā arī sociālais nodrošinājums šīm personām ir krietni mazāks. Minimālo vecuma pensiju atvieglotos nodokļu režīmos strādājošie spēs nopelnīt tikai ļoti ilga darba mūža laikā, līdz ar to šajā gadījumā vecuma pensiju izmaksas lielākā vai mazākā mērā gulstas uz pārējo sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībnieku pleciem. Tā kā valsts ir garantējusi tiesības saņemt vecuma pensiju vismaz minimālajā apmērā arī personām, kuras apdrošināšanas stāžu ir uzkrājušas galvenokārt līdz 1996. gadam vai kuras ir strādājušas atvieglotajos nodokļu režīmos un tādējādi nav pilnvērtīgi piedalījušās sociālās apdrošināšanas sistēmā, tad valstij būtu jārada attiecīgs kompensējošs mehānisms, lai pensiju izmaksa šīm personām negultos uz citu sistēmas dalībnieku pleciem, radot sociālās apdrošināšanas sistēmas pašfinansēšanās un ilgtspējas riskus. Uzskatu, ka likumdevējam ir jāmeklē alternatīvi risinājumi, lai nākotnē vecuma pensiju izmaksu adekvātā apmērā nodrošinātu visiem sistēmas dalībniekiem, tajā skaitā arī atvieglotajos nodokļu režīmos strādājošajiem.

Kā norādīja Ministru kabineta pārstāvji, šādi alternatīvi risinājumi ir iespējami, proti, nākamajā, 2021. gadā minimālo vecuma pensiju apmēru paaugstināšana tiek daļēji finansēta no valsts pamatbudžeta, tādējādi neradot riskus sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspējai.

Nākamais, ko es vēlētos uzsvērt, ir minimālās vecuma pensijas apmēra aprēķina metodoloģijas trūkums. No sēdes laikā dzirdētā mēs varam secināt, ka minimālo pensiju paaugstināšana līdz šim nav bijusi valdības prioritāte. Minimālās vecuma pensijas apmērs tika noteikts publiskās vienošanas rezultātā... vai citiem vārdiem sakot...

politiskās dimensijas rezultātā. Nedz noteikumos Nr. 924, nedz noteikumos Nr. 579 noteiktais minimālais vecuma pensijas apmērs nav noteikts, balstoties uz kādu noteiktu metodoloģiju.

Ir jāatzīmē, ka arī Saeimas un Tieslietu ministrijas pārstāvji norādīja, ka minimālās vecuma pensijas apmēra bāzes aprēķināšanas metodoloģijas trūkums atbilstoši Satversmes tiesas spriedumā GMI lietā paustajām atziņām, var būt par pamatu, lai atzītu apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmei.

To, kādu metodi izmantot, nosakot minimālās vecuma pensijas bāzi, manā ieskatā ir jānosaka likumdevējam likumdošanas procesā, vienlaikus atceroties, ka minimālajam vecuma pensijas apmēram ir jābūt taisnīgam gan pret minimālās vecuma pensijas saņēmēju, gan citiem sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībniekiem, kā arī cilvēka cieņu nodrošinot. Uz to norādīja arī Saeimas pārstāvis.

Lai gan Ministru kabinets vairākkārt norādīja, ka vecuma pensija ir iepriekšējos ienākumus atvietojoša un nav mērķēta pamatvajadzību nodrošināšanai, manā ieskatā tie ir personas pamata un bieži vien vienīgie ienākumi, kurus tā sava mūža nogalē pirmām kārtām izmanto savu pamatvajadzību nodrošināšanai. Līdz ar to minimālajam vecuma pensijas apmēram būtu jābūt tādām, lai tas nodrošinātu vismaz pamatvajadzības. Protams, tas neizslēdz iespēju nepieciešamības gadījumā vērsties pēc sociālās palīdzības arī pašvaldībā.

Un visbeidzot. Aplūkojot iepriekš minēto, uzskatu, ka valsts nav radījusi tādu sociālās apdrošināšanas sistēmu, lai ikvienam tās dalībniekam nodrošinātu tiesības saņemt taisnīgu un cilvēka cienīgu vecuma pensiju, kas būtu noteikta atbilstoši likumdevēja izvirzītajiem mērķiem un principiem.

Tādējādi lūdzu tiesu atzīt Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 "Noteikumi par minimālās vecuma pensijas apmēru" 2. un 3. punktu par neatbilstošiem Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies.

Ministru kabineta pārstāves, lūdzu!

D. Trušinska.

Godātā tiesa! Uzturot spēkā tos apsvērumus, kurus Ministru kabinets jau ir paudis savā rakstiskajā viedoklī un mutvārdos, Ministru kabinets vēlas pieskarties vairākiem aspektiem, kas ir izskanējuši tiesas sēžu laikā un kurus uzskatām par būtiskiem izskatāmajā lietā.

Vēlos vēlreiz uzsvērt, ka pensiju sistēma Latvijā ir balstīta uz sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, kuras tiek veiktas no strādājošo darba

ienākumiem, un tās pamatā ir katra personiskā līdzdalība savu vecumdienu nodrošināšanā. Pensiju sistēma darbojas pēc solidaritātes principa, tas ir, darbspējīgā vecuma iedzīvotāju veiktās sociālās apdrošināšanas iemaksas netiek uzkrātas kā ilgtermiņa ieguldījumi, bet izlietotas, lai izmaksātu pensijas esošajai pensionāru paaudzei.

Tiesas sēdes laikā izskanēja vairāki ierosinājumi attiecībā uz minimālajām vecuma pensijām. Kā, piemēram, ka minimālās pensijas apmērs ir nepietiekams, ka minimālo pensijas apmēru nedrīkstētu segt no speciālā budžeta līdzekļiem, uzliekot šo slogu pārējiem sistēmas dalībniekiem, kā arī ka apdrošināšanas sistēmas ietvaros nav jānodrošina minimālie pensiju apmēri. Bet visus šos variantus caurvij katras personas ieguldījums, personas pašas sociālā atbildība par savu nākotni un sava sociālā nodrošinājuma apmēru.

Arī Valsts kontrole ir norādījusi, ka ir jāveicina personu sociālās apdrošināšanas iemaksu uzkrāšana, kas ir priekšnoteikums sociālo garantiju saņemšanai, kā arī jāveicina personu līdzvērtīga dalība solidaritātes principa īstenošanā.

Bet vai paši cilvēki ir atbildīgi izturējušies pret savu sociālo nodrošinājumu vecumdienās? Un vai valsts ir rīkojusies sociāli atbildīgi?

Uzskatāmībai parādīšu ar piemēru. Skatoties uz Augstākās tiesas pieteikumā minēto personu, kura pensiju pieprasījusi 2013. gadā un kuras pensijas kapitāls no 1996. gada ir 8 eiro, tātad 17 gadu laikā šis cilvēks ir nostrādājis vien divarpus gadus un viņa pensijas kapitāls ir uzkrāts 8 eiro. Un abstrahējoties no tā, kā šis cilvēks šos 17 gadus ir nodrošinājis savas pamatvajadzības, ko dara valsts? Valsts piešķir pensiju un aprēķinā ņem vērā nevis viņa individuālo iemaksu algu, no kuras veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas un kas ir zemāka par zemu, bet ņem vērā vidējo iemaksu algu valstī. Un, ja arī tad pensijas apmērs ir zems, ņemot vērā viņa darba stāžu, valsts šo apmēru paaugstina līdz minimālajam pensijas apmēram, līdz tādām minimālās pensijas apmēram, ko konkrētajā laikā, atbilstoši budžeta iespējām, valsts var atļauties.

Vai tiešām šajā gadījumā valsts nav rīkojusies, kā sociāli atbildīga valsts, nodrošinot pensiju desmitiem reižu lielāku, nekā cilvēks pats sev ir nopelnījis? Vai tiešām valstij ir pienākums nodrošināt tik lielas pensijas, kuras pārsniedz budžeta iespējas un tā nevar atļauties?

Un te es vēlētos, lai jūs paskatītos ne tikai no valsts puses, bet arī no šī cilvēka puses. Vai cilvēks savā darba mūžā ir bijis sociāli atbildīgs? Vai cilvēks visu sava mūža garumā ir vienlīdz ieguldījis gan savas, gan savas ģimenes labklājības celšanā, izglītojies, strādājis, veidojis savu pensijas kapitālu vecumdienās, gan sabiedrības labklājības celšanā, maksājot nodokļus un sniedzot iespēju vecākai paaudzei dzīvot cienīgu dzīvi.

Nenoliedzami, cilvēka darba mūža garumā var būt visādi posmi, kā, piemēram, slimība vai bērna kopšana, kā arī to ietekmē valsts finansiālās un ekonomiskās krīzes. Vai kā šobrīd – ārkārtas situācijas izsludināšana.

Taču šie periodi uz 40 gadu garu darba mūža fona ir īslaicīgi periodi, kas nerada būtisku ietekmi uz pensijas apmēru, ja, protams, cilvēks pārējā laikā ir pilnvērtīgi strādājis un maksājis sociālās iemaksas no visiem darba ienākumiem.

Ministru kabinets uzskata, ka sociāli atbildīga cilvēka rīcība darbaspējas vecumā tieši atspoguļojas pensijas vecumā saņemtajā materiālajā atbalstā.

Vēlos norādīt, ka minimālo vecuma pensiju nesaņem pensionāri, kuri pensijā ir aizgājuši līdz 1996. gadam. Minimālā vecuma pensija ir piešķirta tiem cilvēkiem, kuri lielāku vai mazāku posmu bijuši sociālās apdrošināšanas sistēmas dalībnieki. Un kā profesors Voļskis norādīja, ka tiem cilvēkiem, kuri pensijā aizgājuši pēc 1996. gada un kuriem ir arī darba stāžs līdz 1996. gadam, šis darbs tiek kreditēts ar tām sociālās apdrošināšanas iemaksām, kas veiktas laikā no 1996. līdz 1999. gadam. Tātad var uzskatīt, ka arī darbs līdz 1996. gadam ir uz sociālās apdrošināšanas iemaksām balstīts periods.

Arī Augstākās tiesas pieteikumā minētajai personai darba stāža gadi, kas ir uzkrāti līdz 1996. gadam, tiek balstīti uz tām iemaksām, kas veiktas laikā no 1996. līdz 1999. gadam.

Tiesas sēžu laikā daudz tika minēta motivācija veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas, to uzsvēra visas pieaicinātās personas.

Tiesībsarga ieskatā minimālajai vecuma pensijai atbilstoši Eiropas sociālajai hartai jau šobrīd būtu jābūt noteiktai 341 eiro apmērā, kas ir 50 procenti no ienākumu mediānas. Latvijā vidējais pensijas apmērs ir 385 eiro. Tā ir pensija, kas ir aprēķināta par gandrīz 40 gadu garu darba mūžu un ir tikai dažu desmitu eiro lielāka nekā tiesībsarga norādītā minimālā vecuma pensija.

Ministru kabineta ieskatā, nosakot šobrīd tik lielas minimālās vecuma pensijas apmērus, valsts nemotivēs cilvēkus veikt sociālās iemaksas no visiem darba ienākumiem, jo pietiks tikai ar pietiekamu darba stāžu, lai iegūtu pensiju gandrīz vidējās pensijas apmērā.

Jāpiemin, ka arī Valsts kontrole ir norādījusi, ka minimālās pensijas apmēram ir jābūt samērīgam un taisnīgam pret tiem pensijas saņēmējiem, kuru pensijas apmēru veido tikai to darba mūžā uzkrātais pensijas kapitāls.

Vēlētos uzsvērt, ka hartas standarti nav jāsaprot tradicionālā veidā kā mērs, kuram jāatbilst esošajai sistēmai, tie savā būtībā ir kā mērķis, ko Eiropas Padomes dalībvalstis cenšas sasniegt, pakāpeniski tiem tuvinoties. Ir jābūt stabilai, adekvātai un ilgtspējīgai sistēmai, taču uz adekvātumu var virzīties arī pakāpeniski.

Latvija uztur spēkā argumentāciju par to, ka ienākumu atvietojošiem pabalstiem ir jābūt saprātīgā proporcijā pret iepriekšējiem ienākumiem, kā arī ņemot vērā samērīgumu pret vidējiem apmēriem valstī.

Ministru kabinets par īpaši vērā ņemamu uzskata Latvijas Bankas rakstiskajā viedoklī pausto, ka minimālās vecuma pensijas noteikšanā jāievēro taisnīguma princips pret sistēmas dalībniekiem. Augsts minimālās vecuma pensijas apmērs nemotivēs citus sistēmas dalībniekus veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem darba ienākumiem, kas savukārt var pasliktināt pensiju sistēmas ilgtspējību.

Nosakot koeficientus pie valsts sociālā pabalsta, tā mērķis bija sniegt lielāku atbalstu personām ar lielāku apdrošināšanas stāžu. Šos koeficientus pirmsākumā noteica likumdevējs likumā "Par valsts pensijām" un no 2012. gada tie tika saglabāti Ministru kabineta noteikumos Nr. 924.

Palielinot minimālo pensiju personām ar lielāku darba stāžu, nekad nav bijusi doma šo pensijas apmēru izdalīt uz darba stāža gadiem, kā to darījis tiesībsargs, jo pensijas apmērs tiek noteikts kā mēneša pensijas apmērs nevis noteikta summa par katru stāža gadu.

Labklājības ministrijas pārstāvji jau norādīja, ka ar 2021. gadu tiks pilnveidota minimālo vecuma pensiju noteikšanas kārtība, nosakot minimālās vecuma pensijas aprēķina bāzi 136 eiro un 163 eiro personām ar invaliditāti. Un tikai ar 2021. gadu tiks noteikts minimālās vecuma pensijas apmērs, ņemot vērā katru darba stāža gadu un vienlaikus tika rasta iespēja šo palielinājumu segt no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, ko atzinīgi novērtējusi arī Valsts kontrole.

Ministru kabinets atzīst, ka laikā no 2012. līdz 2019. gadam minimālie vecuma pensijas apmēri nav pārskatīti, kas saistīts ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta konstantu apmēru šajā laikā. Taču atšķirībā no valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, piešķirtie pensiju apmēri, tajā skaitā arī minimālie pensiju apmēri, tiek katru gadu indeksēti. Ja kopš 2012. gada atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem patēriņu cenu indekss ir pieaudzis par 9,5 procentiem, tad 2012. gadā garantētās vecuma pensijas vidējais minimālais apmērs šajā laikā pieaudzis par 33 procentiem. Tas ir pateicoties tam, ka pensiju indeksācijā ņem vērā ne tikai faktisko patēriņu cenu indeksu, bet arī daļu no algas pieauguma.

Vēlētos vēlreiz vērst uzmanību, ka pensiju sistēma ir valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas daļa, kura savukārt ir daļa no sociālās drošības sistēmas Latvijā. Un gadījumā, ja persona nespēj nodrošināt savas pamatvajadzības un sociālās apdrošināšanas sistēmas sniegtais atbalsts konkrētajā situācijā ir nepietiekams, tad Latvijas sociālās drošības sistēma paredz tiesības uz sociālo palīdzību, ko nodrošina katra pašvaldība autonomās funkcijas ietvaros.

Apkopojot iepriekš minēto, Ministru kabinets uzskata, ka sociālās drošības sistēmas ietvaros tiek garantētas personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu un lūdz

Satversmes tiesu atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 1., 91. un 109. pantam.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Jansona kungs, vai jūs vēlaties teikt repliku?

J. Jansons.

Paldies, godātā tiesa, ļoti īsi, ja drīkst.

Var diskutēt par to, vai minimālajai pensijai ir jānodrošina cilvēka cienīga dzīve kā vienīgajai vai sistēmas elementam. Vēlos uzsvērt, ka, ja valsts ir izveidojusi sistēmu, kurā ir paredzēta minimālā pensija, šai sistēmai ir jābūt efektīvai, adekvātai un pamatotai.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies, Jansona kungs.

Ministru kabineta pārstāves... Vai jūs vēlaties teikt repliku noslēgumā?

D. Trušinska.

Jā, valdības vārdā varu apliecināt, ka līdzšinējie noteikumi nav pretrunā demokrātiskas valsts principiem, taču vienmēr ir iespējas virzīties uz labākiem risinājumiem, uz labāku politikas veidošanu, ko valdība šobrīd arī dara.

Paldies.

S. Osipova.

Paldies jums.

Šobrīd tiesas sēde tuvojas noslēgumam.

Pirms slēgt tiesas sēdi, tiek paziņots nolēmuma pasludināšanas datums un tiesas nolēmums šajā lietā tiks pasludināts 10. decembrī pulksten 10.00 no rīta.

Paldies. Jauku dienu!

Stenogrammas izgatavotāja

Mārīte Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

Līva Ošeniece